

Legenda

o svaté Kateřině

dyž za dávných časuov v Hříešě
jeden ciesař pohan bieše,

ten vládnieše všemi králi,
což jich bylo bliz i vzdáli

5 všeho lidu pohanského.

Maxencius jme toho zlého
bylo, tak nám písmo praví.

Jeho hněvní, krutí nravi
byli sě pronesli tady,

10 ež jeho jme v hoři všady
každý jako hory vozil;

bieše pohanstvo uhrozil,
jakž sě třiesli jeho zrakem
jako kuře před luňákem.

15 Miesto boha jej jmějiechu,
jeho modlám sě klaniechu,
a což kázal, to sě stalo
skrovně, mnoho nebo málo.

Pod tiem ciesařem v hrdosti
20 jeden král u bohatosti

sedieše v jednom ostrově,
v cyprskéj zemi v dobrém slově.
Diechu jemu Kostus jménem;
to jmě držal takým kmenem,
25 ež jedno město obake
Nikozia, v Cypřě také,
slulo, jakž i ješče slově,
tu, kdež je moře opiové,
pro něž Kostus byl nazvaný.
30 Bieše mocný jmenovaný
nade všě pohanské krále,
kralováše v jemněj chvále
ve cti, v rozkoši i v zboží;
s svú královú jakžto s ruoží
35 mile bydlěše v dostatě,
správně, svobodně, bohatě.
Byl múdry, šcedrý, radný, k tomu
věrný semu i onomu,
branný v nepřátelské přietě.
40 Na všě strany ve všem světě
jeho chvála slula spoře,
tak že ciesař na svém dvoře
neměl krále radnějšieho
ani k službě snažnějšieho,
45 což mu kázal ve dne v noci;
dotad, až nevěrní soci -
jakož i dnes lidem škodie,
křivé septy k uchóm plodie,
křivě hospod návidiece,
50 dobrým v službě závidiece,

již vše na svú mísu táhnu,
v onu složenu lež sáhnu,
tu jazykem obrážejí,
věrným v službě překážejí -
55 takéž tito soci biechu,
ješto jemu závidiechu;
ve cti jechu se točiti,
chtiec jej krívě osočiti,
jakž i zdiechu a řkúc tako:
60 Ciesari, věz to, že jako
ny živy vidíš při sobě,
takť se Kostus v téjto době
smluvil s tvými nepřáteli
a jest jich přísežník celý.
65 Rač nám nejmieti za chlúbu:
Smluvilť se na tvú záhubu,
proto se vystříehaj z toho.
Ciesar Maxencius jim z toho
poděkova, neřka tomu
70 ničse, ale jemu z domu
káza i z svéj země jeti.
Kostus nemějieše děti
viece než dceru jedinú,
tu bieše nazval Kateřinú.
75 S tú v koráby vsedše vstachu,
do Alexandrie se brachu
i sedú na tom jistém hradě.
Kak byl ciesar v hněvněj vadě,
však se s múdřejšími tázal,
80 z země jemu jeti kázal,

ale královstvo, země, hrady
král Kostus beze všiej vady
jměl i bydlěše, jak sám chtieše;
neb ciesař nedóvěříeše,
85 tomu, což naň prosočeno
bylo i křivě počeno.
Proto naň jiným lít nebyl
než tiem, ež ho jest z dvora zbyl.
V Alexandří v tom u městi
90 Kostus s svú královu ve cti
bydlil i s svú dceru milú;
tu milováše svú silu,
jakžto s právem bylo z čina,
neb mu bieše dci jediná.
95 Proto často radošćemi
vzjiskřil, až ju milošćemi
dal v učenie u vysoké.
Mnohé mistrovstvie divoké,
což najvyšší školní znáchu,
100 to téj panně vykládáchu:
o múdrošćieh i o smysle
bylém i nebylém čísle,
o pósobě každěj věci,
jakž kto najvýš mohl dosieci
105 všelikakým podobenstvím;
to ta panna rozšafenstvím
v krátkých letech vše uměla.
Bieše v učení prospěla
nade vše učené žáky,
110 což jich bieše pod oblaky,

u mistrovství ve všelikém.

Potom v časi v nevelikém
Kostus, jejie otec, snide,
a to královstvo přijide

115 vše k nie u mocnej poruče.

Ta milá panna žádúcie,
jakž slýchám při starších kmetech,
byla v uosmináste letech
a tak preveliké krásy,

120 jakž na všem světě ty časy
nikdie jiej nebyla rovně.

K tomu jejie matka vdovně
činieše násilně vážně,
ež jiej vždy střežieše snažně

125 i vedieše k cněj lepotě,
jiež při svém čistém životě
jměla stokrát viece sama,
než jejie mateři známa
byla v rozkošnej čistotě.

130 Mnohý bohatý král zuoče,
řekla, blaze bude jemu;
komuž se dostane ženu,
tomu bude věčšie radost.

Ale bieše jejie žádost

135 jinak nežli oni miechu.
Mocní králi jie snúbiechu.

Na to ničse netbajieše,
neb v svém rozumě znajieše,
že zle porobenství žíti,

140 i nerodi za muž jíti.

Pro šlechtnú cnú mysl pro tu
slúbi panenskú čistotu
dle múdrosti i učenie
nésti do svého skončenie.

- 145 V tom času se sta obnova:
vzvolichu syna Maxencova
ciesařem pro ty dědiny,
neb mu bieše syn jediný.
Tiem ho viece milováše,
150 vždy na to usilováše,
chtě jej oženiti mladně.
I rozesla posly řádně
ve vše kraje, na vše strany,
do všech zemí u pohany,
155 ve všecky vlasti, do všech dál,
by který ciesař nebo král
jměl dceř krásnú z plodu svého,
jež by dóstojna syna jeho
byla, aby mu ji dali.
160 Tak se všady pilně ptali,
rovně jemu neznajíce.
Z těch posluov jedni ptajíce
v Alexandří se stavichu
a těm měščanóm vspravichu,
165 čeho ptají, ktož je žene.
Tehdy ti jistí měščené
jechu se praviti o tom
a řkúc: Zjezdiec veš svět potom,
hory, vody i na moři,
170 panny tak červeněj zoři

i bělosti tak veliké,
rozkošnej krásy všeliké
vy nikdie neuhlédáte
ani již pěknějšie jmáte
175 než jest Kateřina skrovná,
naš šlechetná královna.
Na učení, u múdrosti,
v lepotě i v šlechetnosti
rovně jiej nikte nevídal.
180 Těm poslóm jako by přidal
všem útěchy i veselé.
Nic nepomeškavše déle
těch měščanuov potázachu,
ti jim na hrad ukázachu.
185 Tamž i jidú podlé rady
panny ciesaři v ohlady,
ale jinému nikomu.
Když bychu v králově v dvoru,
střetnú sě s jejie mateři,
190 ana jde s tú žádnú dceři,
jež tak v drahěj krási ktvieše.
Těmto poslóm sě to zdieše
za veliký div nad divy.
Rechu k sobě: Nikte živý
195 nám, což o téj krásě diemy,
o niež obak nepoviemy,
jakž jest přísně, neuvěří.
Tajně řechu k jejie mateři,
aby jich v tom poslúchala
200 a téj panny nedávala

i žádúciemu živému,
ež ji rodu cesařskému
chtie za ženu usnúbiti.
To jim králová slíbiti
205 musi. Otpuščenje vzechu,
k cesařovi sě vzpodjechu
a praviece ty noviny.
Cesař inhed v ty hodiny
sezva všecy najmúdrějšie
210 rádce i najučenějšie
i posla je na tu cestu
k Alexandří k tomu městu.
Učinichu z potázanie
cesářovo rozkázanie,
215 jedú tam s velikú pýchú.
A když v Alexandří bychu,
jidú na hrad před královu,
zdávajíc jie j chválu novú.
Podlé niej jejie dci stáše.
220 Zdáše sě jim, by nic kráše
na všem světě nesvítalo
ani v květu prokvítalo
než ta panna. Stáše v sluše,
k tomu bieše v takém rúšě,
225 jakž jeho bohatěj měny
nikte nevědieše ceny.
Takž v téj chvíli, jakž tu stáchu,
déle nic nepomeškachu.
Jeden rádce z nich vysoký
230 odšed s královú vze roky

tomu, jistě kdy přijeti
a tu pannu domuov vzieti
s velikú ctí, ovšem slavně,
tak jakž by slušalo správně
235 dceř mocného krále vésti
a za ciesaře ji nésti.
Z toho králevá jim nelá,
ale by násilně vesela,
jsúci tomu velmi ráda.
240 V tom čase ta panna mladá
o tom ničse nevědieše.
Králová tiem poče spieše
k svadbě se pripravovati,
chtiec svú milú dceř vydati
245 v slavněj dráži, s ľudským sluchem,
ztravú i bohatým rúchem,
jakž dostáti mohla z snadna.
Kateřina ta přežádná
poče tomu se diviti
250 i to se jie protiviti,
že tak mnoho zbožie vzkládá,
a rúkú: Co má matka žádá?
Co-li její úmysl miení,
že okrašuje své sieni?
255 Která chce býti okaza?
Jednej svéj panny otáza,
ta jie inhed da věděti,
řkúc: Královno, chcít pověděti:
tobě býti smyslem novým
260 za synem za ciesařovým,

na hodyt' se chystaj na ty.

Kateřina do komnaty

jide své, v niř se utieře.

Ta novina ji mútieše.

265 Sedři vece k sobě sama:

Vřak mi ta vře múdrost známa,

jiř najvyšři mířři znají,

a tak mě za krásnú mají

vřickni lidé při svéj řiedě,

270 ře ve všem řenském pořědě

nechtie, by kde taká byla.

A k tomu sem bez omyla

tak vysoce urozena

i tak v zboři rozplozena,

275 jakř toho nevědě řísla.

Nad to vřak mám mnoho smysla

u múdrosti i v učení:

Proč bych já v tom poručení

byla, mohúc se otřieti?

280 Nechci svéj mateři přieti

děle téj práce bez studu.

Cieřarovú já nebudu!

I zle bych smysla zajala,

bych toho za chot pojala,

285 jehoř jsem nikdy z dospěla

ani znala ni viděla,

kak jest vzrostlý na řivotě,

hrbovat-li ři v lepotě,

hrady-li jmá ři zlé domy,

290 slepý-li je ři vidomý,

mrzutý-li čili tvárný,
skúpý-li je čili dárný,
krásný-li jest či nekrásný,
nemúdrý-li či věhlasný,
295 chromý-li jest nebo pravý,
nemocný-li či pak zdravý,
kaký-li jeho obyčej jest:
radější já svú čistou čest
slibuji nésti bez děky
300 do méj smrti i na věky,
neb méj múdrosti ni krásě
nikte živý nevrovná sě.
 Tu řeč k sobě domluvivši,
s ustavičstvem sě smluvivši,
305 zavřevši komňatné dveři,
vstavši jide k svéj mateři
a sedši podlé niej z čila
i vece k niej: Matko milá,
slyš mě málo téjto chvíle!
310 Vizi, že ty beze špíle
méj svatby srdečně žádáš,
velikú práci nakládáš,
dlúho tiem nechtieci dlíti.
Ját' za ciesařova jíti
315 syna nechci, to jistě věz.
Protož sě toho i vystřez,
aby ho darmo nezvala
ni na prázno pracovala.
Toť pravi bez proměnění.
320 Králová vz to pověděnie

užasši se vece pilně:
Milá dci, proč tak mylně
mluvíš? Mlč, toť razi tobě.
I kde by ty mohla sobě
325 nalézti lepšího muže?
Však mu všickni králi slúžie
a jmá veliké poklady,
podlé vsí města i hrady
i mnohé široké země.
330 Nesla bych nelehké břiemě,
ač by se tak minul s tobú!
Milá dci, vě svě sirobu
nesle mnoho let zde jsúce
a vždy polepšeme ždúce.
335 A již si ho dočekala.
Razit, by nikakž nenechala,
by zaň mile ráda nešla.
Již jest náma ta čest vzešla,
po níž tě tvój otec túžil;
340 tenť jest jeho otci slúžil
mnoho let. Dci, věz to cele!
Dievka odpovědě směle
a řkúc: Matko, darmo mluvíš
a na mě se hněvem hruvíš.
345 Takéť tebe řečí dojdu:
i za žádnéhoť nepójdú
muže, nežť jej ohledaji
a to na něm znamenaji,
že jest všeho světa krašší,
350 ctí, urozením najdražší,

nad veš svět najbohatější,
nade vše múdré najmúdrejší.
A pakli to nebude tak,
tehdy, matko, věz, žeť nikak
355 já nikdy nepójdú za muž.
Protož po tom darmo netuž,
ni sě kto bud o tom toče
viec. Ot toho času poče
králová smútiti za to.
360 A když jie přietelé na to
vzmluvichu, by tu mysl vzala
a přemluviti sě dala
i šla za ciesaře spieše,
ana jim odpovědieše
365 tomu a řkúc: Vy tak krásnu
mě pravíte i věhlasnú,
u múdrosti rozniecenú
i v učení osviececú,
jakž takéj nikdie neznáte.
370 Proč mi pokoje nedáte?
Chcte-l, bych sě k vám nevinila,
vaši vóli učinila
podlé kázanie všakého,
optajtež muže takého,
375 jenžť by byl v takéj věhlasi,
tak učení, v takéj krási
i múdrý jako já sama:
za tohoť pójdú bez klama,
najviec pro vaši útěchu.
380 Přietelé odpověděchu

a rkúć: Urozenějšieho
muže i bohatějšieho
nežs ty, my bychom věděli;
ale bychom pověděli
385 tak múdrého i krásného
neb v učení věhlasného
jakožs ty, tohoť neznámy
ani ho snad na světě jmámy,
všeť jsú protiv tobě klamy.
390 Dievka vecě: Když to sami
mluvíte, žeť mi osovně
ve všech zemiech nenie rovně,
věztež to, žeť tiem blahaji
a dnes se zapřisahaji
395 muže nikdy nepojieti.
Viec od toho času vznieti.
tu myslí v svého srdce stanu.
Zatíem králová vzpomanu
na jednoho pústenníka,
400 šlechetného učenníka.
Ten bieše odtad rodem z města.
Z Alexandrie k němu cesta
povzdál bieše, neb na pustém
lesi bydlěše, na hustém,
405 v jedněch horách, v jedněj skále,
Boha Jezu Krista chvále
i jeho zmilitkú matku.
Bieše v duchovném dostatku
muž šlechetný, cný, pořádný,
410 múdry, duostojný i radný.

V pravěj čistotě sedieše,
život nebeský vedieše,
neposkrvný, myslí upriemú.
Pro něž králová ráda k němu
415 chodieše pro pilnú radu,
neb ot jeho řeči vnađu
i jeho propovėdėnie
často měla utėšenie.
A když jiež na myslu tanu,
420 tak jak rúče jej vzpomanu
tú umyšlenú závadú,
namluvi tu pannu mladú,
aby se s ní k němu brala
i ot něho uslyšala
425 o svém stavu řeč některú.
Inhed z jitra, ne k večeru,
vstavše k němu se přeč bráču.
A když před tú jatku stáču,
kdež bieše jeho bydla skola,
430 králová jeho zavola.
To uslyše ten muž správný,
čistý, svatý, Bohu slavný,
i vynide protiv nie ven.
Králová mu řeči z kořen
435 ot počátka ve všem řiedě
všecky do konce povėdě
a nadějící se tomu,
zda by jí svú řeči k tomu
připravil, by za muž chtěla.
440 Ten pústenník velmi z cela

poče se k tomu staviti
a Kateřině praviti
o manželství u pravém stavu
mnoho a vše pravdu pravú
445 z Písma, jak najlépe umě.
Králová při svém rozumě
jide povzdál ot nich obú
a řkúc: Zda v některú dobu
jeho radu uslyšeci,
450 mne se jako nestydieci
našie libosti povolí?
Tento cný muž, ostav koli
s Kateřinú sám jediný,
povědě k nie řka: Bez viny
455 dievko i bez poskvrněnie,
vysokého urozenie,
u múdrosti prieliš krásná,
ve všem učení věhlasná
i bohatá k tomu jsúcie,
460 nade všecky panny skvúcie
krású, což jich jest na světě:
slyším, žeť u mnohé přietě
lidé pokoje nedadie,
i přietelé k tomu radie,
465 by šla za muž u manželstvie,
pro rozličné bezpečenstvie,
jehož ženy bez muž nemají.
Ját pak tu radu dávaji,
aby tu mysl před se měla,
470 neb to tak vysoce vznesla,

jakž já po tom nelap túži.
Jakémuž chceš, panno, muži,
takéhožť nikdiež nevědě;
ale všakt jedno povědě
475 pod tajemstvím tvěj milosti:
vědět v hrozněj bohatosti
jednoho krále slavného,
učeného i správného,
múdrého nade všě múdrosti,
480 krásného nade všě jasnosti;
a tent' jest, pravi na krátce,
jedinký syn své matce,
jednorozený z dostatka.
A jeho zmilitká matka
485 jest přečistúcie děvice
a světlejši než dennice
vzkvetla nade všecy ženy;
jeho otec vyložený
jest pán, všecka panstvie jmaje,
490 ženy tělesnéj neznaje,
král jest nade všemi králi.
Jeho královstvie jest v dáli
i na šíři neseznáno,
způsobeno i zjednáno
495 tak, jakž neumře i jeden,
ktož koli tam bude vzveden,
ale zdráv jest viac na věky;
ani mu je kto na přieky,
ni tu která žalost stele,
500 jedno radost i veselé

bez truchlosti i bez túhy.
Ten král má tak drahé sluhy
i panicuov až bez čísla,
z nichž každý j má více smysla
505 i bohatěji otcě tvého
jest Kosta, krále cyprského.
A nad toť povede více,
ež najmenší jeho dietce
u múdrosti tě přemáhá,
510 zbožím i učením sáhá
nad tě i krású neslýchaně.
Jeho věk bez dokonánie,
jeho zbožie nikdy nezhyne,
jeho kochánie nemine,
515 jeho sě kráši hvězdy divie,
jeho múdrosti tak živě
nemóz i žádúcí umem
obklíčiti ni rozumem,
kak sě hromazdí neb dělí.
520 Jemu všickni světi anděli
v radosti poslušně slúžie,
v jeho pokojiech netúžie,
ale veselé sě pilně;
jeho kralovánie silné
525 konce nemá ani bére,
ni sě zruší ani zděře,
jedno za vše jest za nova.
To by řeč pústenníkova.
Kateřina to slyšavši,
530 všecko pilně na mysl bravši

pořád jakož i u přieči,
ale jeho múdrěj řeči
za vlas nerozumějieše,
neb ješče pohanka bieše.
535 Proto jie j to bieše nezjevno,
ale v srdci velmi divno,
ež kak mnoho smysla jměla
i v učení jsúc prospěla,
ot žádného mistra vóle
540 ni učenníka ve škole
neslýchala čtúce v žádných
knihách, snadných i nesnadných,
o takém muži i králi,
o němž tak bohatú táli
545 tento pústenník pravieše.
Druhá mysl ta ji trápieše,
ež jej tak cného vědieše,
že, což koli povědieše,
to vše pravda pravá byla.
550 Protož pak že srdcem vřela
v túhách, chtiec v tom známost mieti,
což jie j pravil, to vztvěděti,
i vzprosi ho velmi mile
řkúc: Již sě muši téj chvíle
555 tebe ovšem ostyděti:
mohla-li bych kak viděti
toho muže, o němžs mi pravil,
všeho by mě smutka zbavil;
kde-li bydlí anebo jest
560 ten slavný král, jehožto čest

- ty nade vše krále chválíš?
Tiem ote mne smutka vzdálíš;
ukaž mi toho zemi jistú,
jehož jest matka dievkú čistú.
- 565 Pústenník vece rovenstvím:
Panno, praviť pod tajemstvím
i zaklínám, by nikomu,
ani semu ni onomu,
nepravila řeči této;
- 570 nebť jest obak velmi zlé to,
ktož čie tajemstvie pronosí,
an jeho mlčeti prosí.
Protož prošiť, panno milá,
aby toho nezjevila,
- 575 až se mezi vámi skoná
manželstvo podlé zákona,
ačť se to slyšeti líbí.
Králová to ráda slíbi
i da jemu na to vieru.
- 580 Pústenník k nie vece s měřú:
Juž tebe řečí pozdravi.
Ten panic, o němž já pravi,
to jest syn v zboží neskrovný
jednej šlechetnej královny,
- 585 jež jest všech krás najsvětlejšie
a všech žen dobrotivějšie,
rozkošná i převýborná,
milěj tváři, přepozorná,
důstojností oslavená
- 590 nade všecka ženská jména,

jiež vše tváři chválu pějí.
 Téjt' panně Maria dějí.
 Tať jest tak velikěj moci:
 ktožť k niej ve dne i v noci,
595 v kteréj núzi jsa, zavolá
 srdcem z věrného hlahola,
 tent' darmo práce nevzkládá,
 ale to vše, což požádá,
 toť má inhed bez rozpači.
600 Kateřina v neodvlači
 vece: Pústenníku milý,
 rádce věrný, v smysle čilý,
 pověz mi, ač mi chceš přieti,
 mohla-li bych kak užieti
605 toho panice i krále
 s jeho milú matkú v chvále?
 Pústenník jie odpovědě
 řka: Milá dci, při tvěj žiedě,
 by sobě radú vzpomohla,
610 snad by jej viděti mohla,
 ač by tebe to nezbylo,
 žeť by mu to libo bylo;
 neb toho cného panice
 i slavného královice
615 nemohú ti ľudé tací
 viděti smrtelní všací
 pro svú libost neb pro chtěnie,
 neb ten král smrtelný nenie.
 Protož jeho nevidají
620 než ti, jenž s ním přebývají,

a ti také, již mu slúžie,
 ve dne v noci po něm túžie.
 Těm sě on tak viděti dá,
 jak sě mu kdy podobno zdá.
 625 Avšakť chciť tu radu dáti,
 ač mne budeš poslúchati,
 ež jej i s matkú ohladáš
 koli, jakž ty sama žádáš.
 Kateřina radostivě
 630 vece mu i milostivě,
 vědúc jej ustavičného:
 Mój otčíku, co sličného
 mně ukážeš neb poradíš,
 tiem mě jako v ráj posadíš.
 635 Nemóžť nic tak nelehkého
 býti ani protivného,
 bych já všeho netrpěla,
 bychť jej jedinké uzřela.
 Tehdy pústenník pro radost,
 640 vida téj královny žádost,
 i dosěže v skrytém trhu
 jednéj deščky z svého brhu.
 Na té biesta dle úkazy
 psána dva pěkná obrazy:
 645 obraz svatěj Mařie z čina,
 ana nese svého syna,
 Jezu Krista laskavého.
 Vzem tu deščku z smysla cného
 i manu rukávem majně
 650 i poda téj deščky tajně

K. Surtim Singh

královně pod křídlo jejie
a řka: Aj, zřiž veselejie!
Tu ten panic jmenovaný
stojí s svú matkú napsaný,
655 o němž sem já pravil tobě.
A ty deščku vezmúc k sobě
beř sě domuov s matkú svojí;
a když budeš v svém pokoji,
zavrúci sě sama svorně,
660 kleknúc před deščkú pokorně
vznesiž oči k nebi vzhuru,
prosiž s velikú pokorú
téj zmilitkéj panny krásnéj,
nade všě světlosti jasněj,
665 jejiež milosti nic dráže,
ať svého syna pokáže.
Mát naděje jest tak dána,
že vždy budeš uslyšána.
Otpuščenje jeho vzešši,
670 deščku pod paži ujemši
i bra sě domuov s matkú svú
i s těmi pannami, jež v tu
dobu biechu jejie sluhy.
Zpodjidú ji hrozně túhy,
675 mysléc sobě tak i sice,
kak by toho pána líce
tu mohla viděti v skuoře.
Když večeri dachu v dvoře
a všichni lidé zesnuchu,
680 všichni ohňové potuchú,

tehdy jiej brzo na mysl vznide,
ež do svéj komnaty vnide
i zasvieti sviečku jasnú;
vyněmši tu deščku krásnú
685 i postavi ji před sobú.
Nevzlitova rukú obú,
tepúci se k srdci jima,
svýma jasnýma očima
hořce plačíc i slzivě
690 prosěci té panny živě,
aby se nerozpáčila,
jie ukázati ráčila
svého synáčka milého.
Tu tak z srdečka čilého
695 čini sobě mnoho nůžě
řkúc: Ne k choti, ale k sluzě
by mě přijal nebožičku!
Po jemie bělúci líčků
slzy potóčkem se valéchu,
700 její oči se kaléchu
ve krvi velikú žádostí.
Když pak rozličnú žalostí
mnoho plakala v téj vázě,
tehdy padši na podlazě
705 i usnu z těžkého truda.
V ten čas se viděti uda
jiej jedno viděnie divné,
krásné a velmi poživné.
V tom viděni se jiej zdáše,
710 ež na jednéj lúčě spáse,

na velikéj i širokéj,
všú rozkoší nepřírokéj.
Ta bieše letnú travú světlá,
tak rozmladlá i rozkvetlá
715 nejednú bohatú krású,
jak se jiež zdáše v tom času,
by podlé světskéj ponuky
kraššie paseky i lúky
nevídala, jakž je živa,
720 ni viec rozkošného diva.
Uzře z těch drahých úhledí,
ande na stolici sedí
Maria, ta vzkvetlá panna,
jiež matka jest svatá Anna,
725 drží svého jedináčka,
Krista, milého synáčka,
kochajíc jej myslí čilú.
A nad jeho pleckú milú
šijka bielá svietí lsknúci,
730 jako lilium bělúci
lskne kdy z najsvětější lásky.
A jeho žádúcie vlásky
svietie, všie poskvrnny nahé,
jako ryzé zlato drahé
735 lskne nad jiné zlato draží;
v těch vlasiech nad jeho paží
zatačeli se pupenci
jakožto zlatí prstenci,
zdělaní ot pomýšlenie.
740 Těžkú žalost, rozmýšlenie

na svém srdečku plodieše:
což okolo nie chodieše,
však nemože nikdie z vrátka
v tváři uzřeti děťátka,
745 neb se bieše obličejem
drahým dietčím svyčejem
k matce tak bliz přichýlilo,
jak se nikdiež nesmílilo,
by se kdy ozřelo za se,
750 než vždy s matkú zřesta na se.
Tehdy Maria laskavá,
všech smutných útěcha pravá
i smierce v každú hodinu,
vece: Ó můj milý synu,
755 ozři se ale jedinú!
Viem, ež vieš hyn Kateřinu,
ana v krási smutna chodí,
na svém srdci žalost plodí,
z daleka nahlédající,
760 tě viděti žádající.
Nerod' se jie, synu, krýti,
všakť chce ráda tvá chot býti
v služebnej žádosti, to vieš.
Proč k niej něčeho nepovieš?
765 Tehdy Jezus Kristus sedě
vece, na svú matku hledě:
Milá matko, čemu prosíš
a svú prosbu ke mně vzosíš
svých drahých úst snažně za ni?
770 Poviemť jednu vinu na ni,

pro nižto, matko, věz právě,
doniž tě v tom, v němžť jest, stavě,
kak jest krásná i pokojná,
vsakť nenie toho duostojna,
775 byť hledala na mé líce
ani z jasna ani z nice.
Neb vieš, ež já s těmi stoli,
ješto činie vši mú vóli
i činili sú, v světě jsúce,
780 na mé líce zřeti ždúce.
Ti mě juž viděti mohú,
chválu zdávajúc mně Bohu.
Ale jak sem řekl, jest vina,
pro niž ješče Kateřina
785 na mé líce zřeti nemóž,
ač sobě jinak nespomuož.
Kakž jest krásná nade vše panie,
však podlé přirovnávanie
protiv mým pannám i paniem
790 ničse nenie, tiem ji haniem.
Pakli dieš, ež jest učená,
múdrá, dobře urozená,
bohatá, tomu já shoviem;
muoj najmenší sluha, to viem,
795 múdrejší i učenější
jest i stokrát bohatější
než ta panna tak jest tichá;
proto mne sobě ženicha
nedóstojna jmieti ona
800 ni na mě zřieti bez zaslona.

Tehdy Maria, panna mocná,
 všem žádajícím pomocná,
 vece: Muoj najduostojnější
 synu krásný, najmilejší!
 805 Pověz, mohla-li by co zdieti
 Kateřina neb trpěti,
 pro něžto by ju potkalo
 to šťastie, ež by se stalo,
 by tě, ač to řeci směji,
 810 viděla v tvém obličejí?
 V tom časi ten syn žádúcí,
 všech věcí král všemohúcí,
 povědě, řka svéj matce tak:
 Když ke mně chce, toho nikak
 815 já ot sebe neotlúči;
 tobě, matko, to poruči
 o královně téj i panně:
 chce-l poslušna býti danně
 spravedlné rady mých synuov
 820 a přijieti se těch činuov,
 jakž ji mé sluhy naučie,
 ješto se vždy pro mě mučie,
 mé kázanie rádi činiec,
 protivo se mně neviniec,
 825 bude tiemž dielem hospodář,
 snadť by tak uzřela mú tvář.
 K tomu opět světlá ruože,
 dci milosrdného ložě,
 vece: Ó mój milý synu!
 830 Za tu svú za těžkú vinu

nemóžt' nic tak nevraždného
býti ani nesnadného,
byť toho v rozličnéj slotě
všeho netrpěla pro tě
835 Kateřina velmi ráda.
On vece: Když toho žádá,
nechaj ať jde k rádci svému
pústenníku, služě k mému,
a tu při jemu poručí,
840 a čemuž ji ten naučí,
ať to činí bez přestánie.
Pakt' se vrátiec rozkochané
na mé líce bude zřieti
a cožkoli bude chtieti,
845 k němuž jejie prosba trží,
to všeccko na mně obdrží.
Kromě poviemť v téj hodině,
žeť ju vědě v jednéj vině;
téť jiej nelže jinak zbyti,
850 nežť ji musí vodú smýti.
Tu řeč když juž ovšem cele
domluvi, ihned dospěle
pustiv jako křídle z sebe
i vletě nahoru v nebe,
855 pojem matku svú bez ľuti.
Inhed z toho sna procítí
Kateřina z smyslněj váhy.
Vstavši vzhuoru z téj podlahy,
na niež spala, pamět jmajíc,
860 to vše snažně vzpomínajíc,

co viděla i slyšala
v téj otrapi, z niež doždala
bieše teskná v sobě mnoho
s hroznů svú žádostí toho,
865 by se den přiblížil v skuoře.
A jakž brzo vznidú zoře,
tak vše rúcho na se vzemši,
panny, své sluhy, pojemši,
jide k tomu pústenníku,
870 k šlechetnému učenníku,
ta dóstojná, cná děvečka,
i potluče v uokenečka
sama z žádostnéj postaty.
To uslyšě ten muž svatý
875 i vynide k nie na javo
a řka: Ó šlechetná panno,
co ty zde činiš tak ráno?
Kteréť jest násile dáno,
ežs pohleděla na líčku?
880 Ona vece: Muoj otčíku!
To povědě milostivě
i poče mu žalostivě
praviti inhed s počátka
to vše pořád do uostatka
885 pamětně u pilném chtění,
což v tom snu i u vidění
bieše slyšala i viděla
a řkúc: Již bych ráda chtěla
své všě země za to dáti,
890 bych jej mohla v tvář poznati

podlé milostného činu;
i čteť na mě kakús vinu
řka: Tuť musí smýti vodú.
Pústenník vece: Tu nehodu,
895 milá dci, já stavi skoro,
ač tvé srdce bude sporo,
že je k ustavičstvu směříš
a snažně tomu uvěříš,
jímžto tě mé řeči zdařie:
900 ež Kristus, syn svatěj Mařie,
jest jediný Buoh nad bohy,
král nade všemi králi mnohý,
třmi jmény jsúci jeden sluch.
Takéž Otec, Syn, Svatý Duch
905 jest jeden mocný Buoh slavně.
Tehda tě nauči správně
tomu, jímž téj viny zbudeš
a jej vždy viděti budeš
s jeho otcem v jeho domu.
910 I poče praviti k tomu
jie o božiem narození,
o křtě i o umučení,
o jeho vzkřiešení slavném,
na nebe vstúpení správném
915 i o všie křesťanskěj vieře.
Inhedž u pokorněj mieře
Kateřina klekši vážně,
spemši svoji ruce snažně
i vece: Otčíku žádny,
920 věz, ež mój veš smysl pořádný

mě tvému Bohu poručí.
Dnes, což mě tvá milost zučí,
to chci učiniti jistě
snažným věrným srdcem čistě,
925 utrpením i svú mukú.
Pústenník ujem za ruku
i vede ji do svéj jatky,
a tu drahými dostatky
ten duchovní otec jistý
930 pokrsti její život čistý
ve jmě Otcě, Ducha, Syna,
všejednoho Hospodina.
A jak se to sta, v téj chvíli
in的角度 tak slza přili,
935 že pravými radošcemi
vzjiskři zdravě milošcemi
Boha i jeho matky chvalú.
Ana s radostí nemalú
vniče opět v oblečenie,
940 vzešši mile otpušcenie
ot něho z jatky vynide,
tuž k svým dievkám i přijide,
s nimiž se bra opět k domu;
ale těch novin nikomu
945 nezjevi za žádný vlásek.
A jakž juž uzřě ten čásek,
ež se ľudé rozbrojili
biechu i upokojili
všichni v svých pokojiech senně,
950 tak bez meškánie neléně

inhed do komnaty šedši,
 opět svú deščku nadvedši
 kleče před ni v dobrém smysle,
 plačíc, proséc, v divném čísle
 955 modlitvy rozkládající
 a vždy toho žádající,
 by Maria, božie matka,
 prosila svého dětátka,
 by se jiej viděti dalo
 960 a ji za sluhu přijalo
 i za chot věčnej ozdoby.
 V téj modlitvě i z té mdloby
 sen jiej vznide tu na oči,
 skrzěňž u viděnie kroči
 965 v rozkošné a divně krásné.
 Zdáše se jiej, téj věhlasné
 panně, býti bez omyla,
 by na krašší sieni byla,
 než ji vídal kdy kto živý.
 970 Na téj biechu divné divy
 zdělány z bohatěj měny:
 dno z byryl, z adamantuov stěny
 spojovány biechu v zlatě,
 v nich mnoho okéneč bohatě
 975 z smaragduov i z safieróv biechu,
 v nichžto miesto stkla se stkviechu
 drahých kamenuov činové:
 jochanti i rubínové,
 turkat, sardin, palejs v sloni,
 980 jaspisové, kalcidoni,

- topas, granát, kryzoliti,
amantysky, margariti,
způsobení přieliš lepě.
Tudiež na téj sieni sklepě
- 985 slunce, měsiec, při tom hvězdy
podobenstvím týmiž jezdy
stviechu, jakož boží moci
dú na nebi dnem i nocí,
časujícíce všecky chvíle.
- 990 Viece drahých divuov v síle
vidě v krásě sě hojiece:
uzřě dvě stolici stojiece
na vschod slunce podlé sebe.
Na jednéj Buoh mocný z nebe
- 995 sedieše v svém světlém tróně,
na druhéj v drahěj koruně
Maria, jeho matka z slova,
archanjelská ciesařová.
Oba jmiesta sceptry v ruce.
- 1000 Ten bleskt i ta radost jsúce
Kateřinu tak utěši,
jakž sě veš smutek vyspieši
z jejie srdce, jenž bieše jměla.
I pomysli řkúc: Prospěla
- 1005 jsem, ač Buoh dá, na svém diele,
když mi sě muoj chot tak cele
dal viděti i svú matku.
Již nebudu v nedostatku,
když hlezi na jeho líce.
- 1010 Tehdy Maria spomocnice

К. С. Соловьев

pokynu jiej rukú k sobě,
 ana v stydlivéj porobě
 jide jako blíže k nima,
 klekši i pokloni se jima.
 1015 To pak Maria vidúci
 vece: Mój synu žádúci,
 ké svéj choti dáš vítanie?
 Však vieš, ež jest dokonánie
 svému stavu učinila
 1020 a to všecko naplnila,
 cožs jiej kolivěk rozkázal.
 Kristus vece: Juž utázal
 sem se o to, ež ju jasnú
 Kateřinu, velmi krásnú,
 1025 chci sobě za chot zvoliti.
 I bude se mnú stoliti
 u mém kralování věčně.
 Kateřina klečiec pěčně
 vece: Mój najdražši králi,
 1030 dnes já mú čistotu v táli
 tvěj milosti porúčeji
 a jakž najlépe uměji,
 snažným, věrným srdcem zdravě,
 tak chci tvěj milosti právě
 1035 slúžiti do méj smrti mile.
 Tehda tu Kristus téj chvíle
 učini se jiej tak jasen
 v oči i tak velmi krásen
 mnohú okrasú v svéj tváři,
 1040 jakž ot jeho světlěj záři

srdce jiej v těle hrajieše.
Bez omyla sě znajieše
v tak utěšeněj radosti,
o nížto jak z své mladosti
1045 ani čtla ani slýchala;
po němžto bieše vzdychala,
na toho zrakem hľadieše.
A ten tak, jakž tu sedieše
s svú zmlitkú matkú, v čile
1050 vstav nahoru z kratochvíle,
o němž stviechu zářmi stěny,
šed sta jako prostřed sieni,
oblečen jsa mnohú draží.
Inhed Maria za paži
1055 vzdviže Kateřinu vzhóru
a řkúc: Již sě neboj vzdoru
ani žalosti ni núze,
neb tě mój syn k choti i k sluze
přijal; již bud utěšena,
1060 všie radosti nezlišena,
ale všeho smutka lišě.
V tom řčení Syn boží tišě
začě jedno pěníe časem
milým, sladkým, drahým hlasem,
1065 jímž jiej srdce v zdraví zvlaži,
jda k niej, svých slov v slavněj dráži
vece: Vítaj, má přežádná!
Vítaj, moje choti ladná!
Pod sem, mé vzvolené líčko,
1070 ke mně, milá holubičko!

Bydloť sem věčné osnoval,
 toběť sem korunu schoval
 u mém království v čistotě.
 Jakž tu piesen v svéj sladkéj notě
 1075 skona protiv téj děvici,
 tak sněm prsten z svéj pravici
 i vloži jiej prostřed ruky;
 o němž ona z ctněj ponuky
 zaklopi svú ruku hladce
 1080 i zazpieva velmi sladcě
 notkú jednu piesnici novú
 a řkúc: Juž nevěstú slovu
 chotě, jenžto mne nezměnil,
 svým mě prstencem obvěnil,
 1085 po němžto sem srdcem vadla.
 Mně viec jiného zrcadla
 netřeba, neb mój chot dražší
 všeho světa i najkrašší
 jest, v němž já byt zřiedla mého
 1090 chci mieti ustavičného,
 srdcem k němu jsúc na věky,
 vždy všem zlým zlostem na přieký.
 Tú piesní mu chválu vzdavši
 procúti a vzhuoru vstavši
 1095 uzře na jevě, ne v zhluce,
 v svéj bělúciej drahěj ruce
 prsten nebeského zlata.
 Viec ta čistá dievka svatá
 by vesela podlé slucha.
 1100 Plna jsúc svatého Ducha

po světi poče netúžiti
 a svému choti slúžiti
 postem, trudem, modlbú sličnú,
 jsúc křesťankú ustavičnú,
 1105 pústenníku děkující,
 Boha vždy následující
 i jeho matky laskavě.
 Tak křesťanské bydlo právě
 nesla, cný obyčej jmajíc,
 1110 v duchovenství se kochajíc,
 proséc slavné matky božie,
 by ji dovedla v to zbožie,
 kdež bydlí s svým milým synem,
 všemohúcím Hospodinem.
 1115 Potom umře matka jejie,
 ana poče viac snažnějie
 utrpením se mučiti,
 křesťanskéj viere učiti
 svú všu čeleď i své lidi.
 1120 Tehdy Maxenc z svéj neklidi
 zvěděl, že v těch zemiech množstvie
 křesťanstva, jež Boha z božstvie
 chválili i matku jeho,
 i káza dobyti všeho,
 1125 což potřeba ciesařovi.
 Rúče tu bychu hotovi
 jeho všickni lidé v slovu.
 An s svým synem i s královú
 vstav i bra se do těch zemí
 1130 a řka: Slyší mnoho, že mi

v ľudech nynie blud nastáva.
Musíť jíti má poprava
nad každého, ktož to mĕří,
ež v Krista mučeného věří;
1135 neb Rufan i Apolon mój
obdrželi sú mnĕ mnohý boj
i k méj ke všie cti pomohli.
I káza všĕm, ktož by mohli
pro starost neb mladost jíti,
1140 na určený den přijíti
do Alexandrie tu v ten chrám,
v němž jsúce by jeho modlám
tu všickni obĕtovali
a tak bohóm chválu vzdali.
1145 To sĕ sta, jakž on rozkáza;
každý sĕ tam bez potaza
bra, až v Alexandři bychu.
Maxencius s hroznú pýchú
bohatĕ své modly zstavi,
1150 hroznĕ veselĕ napravi
pĕním mnohým zvukem; k tomu
káza semu i onomu,
aby tam šli s svú obĕtí;
ktož pak spravedlnú pamĕtí
1155 věřil u mocného Boha,
toho těžká muka mnohá
ot jeho sluh podstúpieše.
Svatá Kateřina bieše
bydlem bliz od toho chrámu.
1160 Stojiec uslyšĕ neznámu

- řúji rozličného hlasu.
Pozva k sobě toho časa
svého jednoho rytieřě
řkúc: Ustavičen u vieře
- 1165 bud a jdi tam, co to jest.
Tento rytieř, juž jmaje křest,
jide v chrám i uzře mnohú
chválu Maxencovu bohu,
Rufanu i Apolonu,
- 1170 vzdávajúc, an pod korunú
prostřed chrámu u pychu stáše;
tento krásně, onen kráse
hlásiec řemesly čistými
i hudbami rozličnými
- 1175 vznějúc podlé jeho chtěnie.
Také žalostná křičenie
z úst těch lidí vychodiechu,
již těm modlám nerodiechu
věřiti ni chvály dáti.
- 1180 Tento rytieř se obráti
opět za se v smutném čině
a to světie Kateřině
povědě, jak se dějieše.
Ta čistá panna pějieše
- 1185 modlitvy svú myslú čistú
svému choti Jezu Kristu
na čest i jeho mateři.
Za tiem vece: Jsú-li moji kteři,
připravtež se, podtež se mnú.
- 1190 Ciesařovi dnes tajemnú

zlost i blud chci ohlásiti.
I káza sě okrásiti
svým pannám, ty poje s sobú.
Vstavši jide tam v tu dobu,
1195 vzdechši k svému Hospodinu.
V niž tam přijide hodinu,
dřieve než v chrám stúpi nohú,
až uzře žalost, muku mnohú,
dějúce sě na všě strany
1200 nad spravedlnými křesťany,
jižto v jeden Buoh věriece,
modlám oběti nechtiece
dáti i žádnú odolí,
než vlastně svú dobrú vuoli
1205 tvorci slúžiechu slavnému
svému, ovšem vždy mocnému,
pro jehož jmě je mučiechu,
smutnými hlasy křičiechu.
Toho sě jiež zželi vepu.
1210 Ande zvěř, dobytek tepú
i žhú, kladúc na hromady
na čest božcóm z bludnéj vnady,
jakž ciesař kázal nematně.
Kateřina tu udatně
1215 jide tam, kdež ciesař stáše
i vece k němu: Co páše
tvá bludná moc, zlý ciesaři?
Pro něžto sě s tebú sváři,
v tom sem já práva, to ty vieš.
1220 I proč ten blud činiti smieš?

Co jsi neb čím-li býti chceš?
 Však jsi-li učen, u písmě čteš,
 ež mnohého lida bozi
 to jsú vše diáblové mnozí;
 1225 ale Buoh, jenž věčnost szořil
 i vše časy slovem stvořil
 v nebi, zemi, prostřed pekla,
 tent' jest, před nímž jsú podklekla
 všecka kolena, jediný,
 1230 mimoňž nenie nikte jiný;
 k němužto ty těmi činy,
 věz, ciesařu, ež se viniš,
 v němž sobě najhóře činiš,
 nebť k němu obět příslušie.
 1235 Ciesář vece: Dobřeť slušie
 tobě to; své srdce okoj
 a nám nynie učiň pokoj,
 ažť svým bohóm chválu vzdámy,
 tuž se s tebú i poznámy
 1240 lépe než se známy nynie.
 K téžž mluvě bez pomeškánie,
 při níž juž Duch bieše svatý,
 vece: Zlý králi proklatý,
 kak zle svým rozumem vladeš,
 1245 takú čest na diábla kladeš,
 jenž jest svú radost provinil.
 By ty takúto čest činil
 Bohu, jenž jest mocen nade vše,
 tent' by mohl i uměl za vše

- 1250 tobě otplatiti zjevně.
Maxencius vece hněvně:
Kaký buoh? I jide ot nie
i sta, až se služba proknie
skona, jak on kázal bieše.
- 1255 A když z chrámu jíti chtieše,
tehdy přistúpi k téj panně
i vece k niej: Věru hanně
bieše přišla, panno krásná!
Kateřina ta věhlasná
- 1260 vece: Já sem nehanila,
ale tobě sem bránila
tvého bludu i tvěj zlosti.
Ciesář vece: Z tvěj milosti
miň tu řeč pro vši příhodu
- 1265 a pověz, kteréhos rodu?
Kto byl tvój otec v svéj chvále?
Ona vece: Znal-lis krále
Kosta v cyprskéj zemi v době,
tenť mě dceru vzchoval sobě;
- 1270 z Alexandrie jest mé heslo.
Ciesář vece: Juž proneslo
se jest tvé učenie divně
i tvá drahá krása zjevně,
jakž se tobě nic nevrovná;
- 1275 však ti bieše býti osovna
ciesářová syna mého.
Ona vece: Jmám jiného
chotě, jemuž sem slíbila
i tak sem ho zaľúbila,

- 1280 jakž jiného nechci jmieti.
Ciesar vece: Daj věděti
nám, kto ten, po němž ty túžíš,
kterému-li bohu slúžíš?
Ana odpovědě směle
- 1285 řkúc: Bludný ciesařu, cele
to chci tobě pověděti.
Ten Buoh, jehož u paměti
jmám i v něhožto já věři,
toho nade všecko měři,
- 1290 coť jest věcí i stvořenie,
jemuž nic úsilno nenie
učiniti, což chce koli.
Všecko jest po jeho vóli,
on jest cesta pravdy právě;
- 1295 ten živý Buoh, mocný v slávě,
jediný jest bez počátka,
i vždy bude bez ostatka
věčně, to ty věz za jisté.
Ten sě Buoh od Panny čistě,
- 1300 Marie matky, narodil
a hřiech, jenž ľudi uvodil
v pekelnú ľut, ten on vzpácil
a nám spasenie ozračil
i s svú vlastní krví vykúpil,
- 1305 muky trpěl, na kříž vstúpil,
umřel i pohřiesti sě dal
a pak třetí den z mrtvých vstal,
svú vlastní mocí sě vzkřiesiv,
v tvých diáblech silně zamiesiv;

1310 potom vstúpil na nebesa,
v těle plné božstvie nesa.
Tu kraluje věčně bydlí.
Ciesar vece: Ach kak sídlí
mě tvá řeč, až sem se zbudil
1315 v hněv. Ty pravíš, bych já blúdíl,
ale svého nic nesúdíš:
a ty velmi viece blúdís
sama od pravého čísla.
Pověz mi, máš-li co smysla?
1320 Proč v ten blud svůj rozum měříš,
že v umučení Buoh věříš?
Já mním, že ty smyslíš věkem.
Pravíš, ež jest Bóh člověkem:
tehdy musí býti vrátek.
1325 Každá věc, ta svůj počátek
musí jmieti z urozenie,
z počátku pak i skončenie.
Mistři to tak svědčie v nelest;
a když tvój Buoh smrtedlen jest
1330 podlé tvých úst povědění
i srdečnúčieho mnění
tvého, když se zde narodil,
tělesně na světě chodil,
jakž ty pravíš: jest-li to tak,
1335 tehdy já řku, že on vždy však
nikak bez počátka nenie
ani věčno jeho jmění
bude. Tak by mně se zdálo.
Ona vece: Ach kak málo

- 1340 ješče vieš o pravém stavu!
I co úsilno po právu
tomu, jenž jmá moci množstvie,
jehož bez počátka božstvie
jest i vždy bez konce bude?
- 1345 Rci, ciesaři, zlý oblude,
i kak ty tomu rozumieš?
Však filozof mluví, to vieš,
řka: Vše věci jsú z dědinna,
ale však jest věc jediná,
- 1350 jiež nelze býti s věcmi s těmi,
ta panuje nade všemi.
Co tiem miení? Nic jiného
než jednoho dědinného
Boha, jenž všě věci stvořil.
- 1355 Protož, by ty se pokořil
a pustil ot svého bluda,
by tvá mysl u vieru chudá
rozčítala srdcem právě,
ež ta věc, Bóh jeden v slávě,
- 1360 panuje nade všě věci,
jakž ničse nemóž obsieci
miery jeho velikosti.
Vidiš jeho pósobnosti:
hrady, města, domy, stěny,
- 1365 těch lepotu i jich měny
pósobí tělesná ruka;
a to rozumná nauka
japá, kak jest cíl ot čeho;
ale smysl i žádný jeho

K. Polinsky

- 1370 nevie i jednu vtipnosť,
z čeho, ktorú-li prílipnosť
Bóh své divné siení svořil.
Vezři, kak je slunce vzořil,
hvězdy, mēsiec i planety
1375 zstavil, zčistil, zřiedil lety,
nocí mračí a dnem svietí;
vidíš a nemuožeš jieti
ob tvrdosti jeho vzkružie,
neb mu všecy věci slúžie.
- 1380 V němž ty nesmyslíš dospěle,
slúžíš diáblóm, již tě cele
i s duší u peklo vsadie
a tiť za odplatu dadie
oheň, bolest nepořádnú,
1385 neb jiným ničímž nevládnú
než tiem, v němžto přebývají.
Toť za odplatu dávají
všem, již jim slúžie i s tobú.
Ciesář hněvy sě v tu dobu
- 1390 vešken potřese i čtící
zmrtvě v těle, zbledě v líci,
jako by sě chtěl povztéci
tiem, ež nemějieše řeci
protiv nie jednoho slova.
- 1395 Vezřev na své vece: Ova!
Tuto sě nám nevhod stele!
Nic tu nepomeškav déle
káza pannu cně schovati
i jide, chtě obědvati.

1400 Jakž učini, tuž v rozmysle
káza všem svým rádcem v čísle,
což jich bliz sebe vědieše,
k sobě se přihrati spieše.
Rádce brzo se sebrachu,
1405 jidú před ciesaře v strachu
řkúc: Co nám tvá milost káže?
Ciesář vece: Nikte dráže
těžších novin nedotázal
i nesnadších kdy kto svázal
1410 takými, jsa v smutcě ranný,
jakož mně od jednéj panny.
Dnes potkach ji stojiec v chrámě.
Ta tak múdře i neznámě
se mnú mluvila na mnoze
1415 o jednom mučeném Boze,
v něhožto ta panna věří,
a tak jej vysoce měří
múdrú řečí u moc vřakú.
Slýchal sem řeč všelikakú
1420 i nesnadné múdré rady:
já sem nesnadnějšie svády,
jak sem živ, nemieval řečí.
Proto vás všech proši v děči,
muožte-li mi tu radu dáti,
1425 kak by se to mohlo státi,
bychom, sebe nehaniece
a téj panny neraniece,
mohli ji s téj viery svěsti,
chtěl bych na ciesařstvie věsti

- 1430 přerád, dada mému synu
inhed v zajtřejší hodinu,
a sám bych viec byl v hotové.
Rádce vecechu: V krátkém slově
tobě, ciesaři, povieme.
- 1435 My v tvých zemiech mnoho vieme
žákuov i mistruov rozličných,
v učení vysokém sličných.
Pošliž po nich niekoľiko.
Nemóžť uměti toliko
- 1440 ta panna chytrěj otpěry,
byť jieј nesvedli s téј viery.
Ješčet' ji naučie tomu,
zeť ona s tvým synem k tomu
ciesařovú ráda bude
- 1445 a svých bludných řečí zbude.
Ciesář téј rady pochváli
i rozesla ve všě dáli
posly. Ti nesiechu listy,
ež Maxentin, ciesař jistý,
- 1450 svú přiezen všem mistróm vzkazuje
a jich prosí i kazuje
pod hrozú i při milosti,
aby u pravěj čilosti
všichni v spolek se zberúce,
- 1455 najlepších v čet oberúce
mistruov padesát ne vzdorú
poslali je inhed k dvoru,
nečtúc sobě to úsilno;
neb ciesaři velmi pilno

- 1460 jich jest. Jakž to uslyšechu
mistři, v hromadu pospěchu,
múdrú radú sě sebravše,
nejlepších padesát obravše,
těm kázachu k dvoru jeti.
- 1465 Tito mistři své paměti
počechu rozcukovati,
s sebu sě disputovati
rozličnými pohádkami,
mluviec mezi sobú sami,
- 1470 řkúce: Co chce býti z toho?
Zda na nás cesař má koho,
jemuž je nesnadno státi,
by sě s námi chtěl hádati?
Čij nás k něčemu tvrdému
- 1475 třeba? Tak k tomu hrdému
k cesařovi sě přibrachu.
Jemu to věděti dachu,
ež sú juž mistři přijeli
a rádi by předen chtěli.
- 1480 Cesař inhed bez potaza
před sě je pustiti káza.
A jakž mistři předen přídú,
také libosti projidú
smysl i srdce toho zlého,
- 1485 že nahoru s stolce svého
vstav i da jim všem vítanie.
Jemu oni děkovanie
davše poklonichu hlavy,
vznikše řechu: Ó laskavý

1490 náš ciesaři, řci k nám tuto,
kterét' potrebie tak kruto
jest, pro něžs nás k dvoru vzbudil
a z dalekých zemí trudil?
Daj nám věděti své chtěníe!

1495 Ciesar vece bez prodlenie:
Darmo sem vás nezval k sobě.
Jest zde tak v múdrěj útrobě
jedna panna velmi krásná,
učená i tak věhlasná,

1500 že to divno pověděti,
kak jest hlubokěj paměti
i přerozšafněj múdrosti.
Jsem slýchal mnohé chytrosti
před sebú mluviece v děči,

1505 řku, ež sem múdřejšie řeči
nikdy neslýchal u mieru.
A k tomuť jmá jinú vieru,
to vám pravi, než naše jest:
věřít v Krista, jmajíc svůj křest,

1510 a vždyť hanie naše bohy;
toť je slýchal člověk mnohý.
Tiemť žalostnú bolest noši.
Proto vás všech nynie proši,
by smysl na to ukládali,

1515 zda byste ji přehádali
a svedli s téj bludněj cesty.
Chciť vy zbožím, hrady, městy
udařiti tak bohatě,
že se musie téj odplatě

- 1520 všickni lidé podiviti.
Můžete mě sto let živiti
tiem, ač ji budete moci
přemluviti; mněť pomoci
v hrozněj přibude radosti.
- 1525 Jeden z nich vstav, z pravé zlosti
příště jako z smysla vzatý
řka: Ó ciesaři přezlatý!
Proto-lis nás sem přilúdil,
aby námi smiech posúdil?
- 1530 Cožť jest třeba řeči také?
Já viem, žeť by ji obake,
kak nevizu jejie líce,
najmenší náš panošice
přehádal, to věz za jisté.
- 1535 Však ať by tak chvály čisté
v tvém mnění nic neostalo,
kaž sem téj panně na málo
jíti aneb ji přiněsti.
Chcuť se tú chlúbú povzněsti,
- 1540 žeť bude po všiej tvěj vuoli
jako třtina, jak chceš koli
ty sám; chcuť se tu tak péci,
žeť to musí sama řeči
dobrú vuolí z smysla svého,
- 1545 ežť najprvé právě múdrého
jakž tě živa dnes uslyší.
Svatěj Kateřiny v chýši
chováchu pod stráží silnú.
Když pak posli tu řeč pilnú

- 1550 uslyševše k niej sě bráchu
a jiej to věděti dachu,
ež sě to má zítra státi
a s pěti dsát sě hádati
mistry jmá z dalekéj púti,
- 1555 slyševši viec sě nesmúti
za jeden vlas tú novinu;
ale z udatného činu
svój smysl v ustavičnosť vlúči
a své skončenie poruči
- 1560 svému choti Jezu Kristu,
vzdechši z srdce myslí čistú,
ustavičnéj viery jsúci,
vezře v nebe a tak řkúci:
Ó převysoká múdrosti!
- 1565 Ó šlechto všiej šlechtnosti!
Všie radosti věčný stave!
Ó výborný silný nrave!
Ó bohatstvie všeho zbožie!
Ó veliká moci božie!
- 1570 Ciesari všech věcí pravý!
Spasiteli mój laskavý!
Doluov z svého tróna sezři,
na mě na svú dievku vezři
a daj u mé srdce slavnú
- 1575 mysl i u má ústa správnú
řeč, jež by tak dobře vzněla
z mých úst, jakž bych správně chtěla,
bych sě mohla obrániti
těm, ješto mě chtiec haniti

1580 z dalekých sú zém přijeli;
jimž, jakž prie i vždy sú přeli,
Jezu Kriste, tvého jméne,
daj, aby smysl jich s temene
zhlúpěl, jakž by všickni bledli
1585 a svéj křivdy nedovedli,
ale stali znémějúce;
neb pak pravdu poznajúce
tvému jménu chválu vzdali
a viac při tobě ostali.
1590 Ješče všěj řeči nebieše
dokonala, kdež sedieše,
až se jiej tu anděl zjevi,
při němžto nebiechu hněvi,
ale plná milost v době,
1595 řka k niej: Ó neteskní sobě,
milá dievko, vzácná Bohu!
Toť pravi jistostí mnohú,
ež nejsi nivčemž obmeškána,
tvá tě prosba uslyšána.
1600 Již bud ustavična vážně
a pracuj v svéj vieře snažně,
nejmajíc péče i jedné:
Buoh tě s tebú v noci i ve dne,
pro jehožs ty jmě i radu
1605 vzňala tuto jistú svádu,
v niežto drž svú při neslabě.
Jsemť Michal, anjelský hrabě
v dostojenství i předečství.
Měť jest na jisté svědectvie

- 1610 k tobě sem mocný Buoh poslal,
chtě tomu, ať bych zvěstoval
nynie to poselstvie v řiedě.
A jakž anděl to povědě,
tak inhed od niej odstúpi.
- 1615 Svatá Kateřina vstúpi
v silnější mysl žádostivě,
čekajúci radostivě,
kdy by ciesař poslal po ni,
aby tito mistři, pro ni
- 1620 svých múdrostí pokusiece,
neblúdili smyslem viece.
Zatíem sě moc lida sněde
a sám Maxencius sede
na svém ciesařovém stole,
- 1625 před nímž podlé jeho vuole
stáchu i okolo něho,
střehúc zdravie i cti jeho,
kniežata, rytieři, páni,
ješto mu biechu poddáni
- 1630 v robnú službu k jeho domu.
Tudiež tito mistři k tomu
v hrozněj hrdosti sediechu,
svú věc úropně vediechu,
ukazující dvornosti
- 1635 v své ľudské pozornosti
i chytrosti všelikaké.
Ciesař káza dievku také
před se přivesti tu chvíli.
Svatá Kateřina píli

- 1640 jmajíc i udatstvie velé
svú ručící na svém čele
učini drahé postavenie,
svatého kříže znamenie,
jímž sú všickni právi vzdieni;
- 1645 s tiem inhed směle do sieni
vnide ta panna jediná
před ciesaře Maxentina,
na svéj při stojieci tvrdě.
Tito mistři také hrdě
- 1650 vstavše vzhuoru s hroznú pýchu
všichni tak zmámeni bychu,
jakž jich z chyterného ssova
i žádný nevece slova;
ana tu před nimi kráše
- 1655 v svém drahém svyčeji stáše,
než by mohli kdy viděti
takěž staří jako děti.
Ciesářskěj hrózy netbajíc,
náději u Boze jmajíc,
- 1660 vezřevši na mistry tyto
vece: Co stojíte? By to
jeden neuka učinil,
s právem by sě k lidem vinil.
Však ne juž ste otsúzeni.
- 1665 Proto-li ste sem túženi
i velikú prosbú zváni,
z dalekých zemí sebráni,
abyste stáli mlčiece,
svého mistrovstva nechtiece

- 1670 zjeviti, by neztratili
pře, by vám to obrátili
ľudé i váš ciesař v dieku
nynie i po vašem věku?
Kde sú vaše řeči chlubné?
- 1675 Vě na vy, na tak záhubné!
Chcte tak svú čest zaratiti
i mlčením zatratiti?
Tehdy jeden mistr najhrzší
i v učení všech najtvrzší
- 1680 vystúpiv i zmluvil nade vše
řka: Panno, kakž smy řeči všie
ot tebe již přeslyšeli,
avšak bychom opět chtěli
k tomu s právem tě vzbuditi,
- 1685 proto že smy sě truditi
musili z daleka v robě
na pohádku protiv tobě;
by nechtěla za zlé jmieti,
jesti tobě řeč počieti.
- 1690 Svatá Kateřina tišě:
Bud' vás, vece, každý slyšě,
když já jmám řeč počieti k vám.
Tehdyť nad hlas pravi vám:
Když sem byla po uosudu
- 1695 vzrostla u pohanském bludu,
mudrcuov chytrosti všeliké
i jich mistrovstvie veliké
v svém rozumě smyslně jmajíc
a mé srdce v tom kochajíc,

1700 rozčuch, ež sem oblúzena.
Tehdy potom bych vzbuzena
svátostí mého Jezu Krista,
v jehožto jme sem já čistá
krščena i v jeho milosti,
1705 pro niž všě ľudské chytrosti
a jich pře podlé žádanie
i veškerna dokonáme
ve vspore, filozofova
mistrovstvie Aristotilešova,
1710 jsem zavrhla vše za pleci,
neb to mohu směle říci,
ež v těch múdroštiech nic nenie
toho, pro něž by spasenie
mohla jmieti která dušě.
1715 Proto sě já v téj ottušě
protiv vám svú řečí túži
a sě nic uměti súzi
ni věděti co jiného,
jedno toho jediného,
1720 jenž jest u věčnosti smierně
múdrost i učenie věrně
i všech veň věřúcích vděčně
oblahoslavení věčně:
Jezu Krista, mého Boha,
1725 při němž plná radost mnohá
jest i věčné ochotenstvie,
jenž pro své milosrdenstvie
ráčil s výsosti sstúpiti,
chtě člověka vykúpiti,

Krolinsky

1730 jenž byl ot diábla přelúzen,
 z rajskej rozkoši vypuzen
 i z věčnej radosti také,
 chtě mu navrátiti všaké
 bydlo, jež mu byl uložil;
 1735 přeplovněj milosti požil
 plným chtěním nerozpačným,
 když jsa Bohem neozračným
 chtěl ozračenie přijieti,
 ot čistěj panny ráčil vzieti
 1740 na sě maso i krev tělnú,
 aby tú osobú tálnú
 v svéj jednotě nebyl vzpáčen,
 byl vidomen i ozračen.
 To já pravi vám za jisté:
 1745 čistý čistě z panny čistě,
 již byl sobě k loži děvil,
 od téj sě na všechen svět zjevil
 člověkem i Bohem pravým.
 V toho já úmyslem zdravým
 1750 věři i mým srdcem zdravě,
 neb on to jest, muoj Buoh právě,
 muoj prorok i mé cné chtěnie,
 ten má přě i mé uměnie,
 má náděje i mój strójce,
 1755 mé obdrženie i bójce,
 ten mój rozmysl, ten má žádost,
 ten má odpověď i radost;
 ten jest mé učenie správné,
 ten mé uzdravenie slavné;

- 1760 v jeho bytí jest vše řádně,
jemu je snáze nežli snadno
i na mnoze i na mále
ty všě, již veň věrie v chvále,
těšiti i uzdraviti.
- 1765 Jeho jméno chci chváliti
chvalú mú vší silú cele,
doňadž dušě u mém těle.
Tehdy mistr ten vece stoje:
Hrozný smysl i múdrost tvoje,
- 1770 panno, tak ty mluviš pěčně.
Tieži tebe, pověz vděčně,
když tvój Buoh jest mocen všeho,
jakž ty pravíš chválec jeho,
řkúc, ež vše pod jeho mocí
- 1775 jest, a vládne dnem i nocí,
mimo něňž ničeho nezbylo:
co mu toho třeba bylo,
když jsa mocen nade vším věkem,
ež se narodil člověkem
- 1780 i chodil na světě v strasti
a dal se z svéj vlastnéj vlasti
ješče k tomu umučiti?
Musíš mi to olúčiti,
kak bych to mohl jistě znáti,
- 1785 proč se tak musilo státi,
že se v takú porobu nížil,
když jest všeckerno převýšil
v svém božství, v němž pomoc snadna?
Pověz mi to, panno žádná,

- 1790 nynie, kak to býti muože.
Kateřina jakžto ruože
stáše, prostřed léta ktvúci;
jako sě málo ulyznúci
vece protiv tomu mistru:
- 1795 V ten čas já váš rozum přistru
řečí, již vy závidíte.
I proč sě tiem nestydíte,
tak nemúdrú řečí jdúce,
ote vschoda slunce jsúce
- 1800 najvyšší mistři vybráni?
Ó kak jste zle mistrováni!
Vašě hrozná hanba těžká,
ež Sibyla tak vítěžská,
ot římského stola vlastí
- 1805 jsúc, však rozmyslnú nápastí
v svém prorocství Boha znala
a o něm prorokovala
řkúc: Vidiech v slunci stojiece
pannu a syna kojiece
- 1810 na ruce, ten krásen bieše.
Pod nohami jiej ležieše
měsiec i vše jeho úslona.
To kakž u vidění ona
viděla, ne očivistě,
- 1815 však jest z svého smysla jistě
v rozumě inhed viděla,
ež od čistěj panny těla
Buoh přijme své ozračenie.
To-li vašě hanba nenie,

- 1820 že Buoh znala, jsúci žena?
A vy jmajíc mistrská ména
Boha neumiete znáti?
Já vám chci věděti dáti
to, což mne tiežete, v čině.
- 1825 Buoh ten jest i v jednéj vině
nikdy nebyl za žádný vlas,
ani mu j' co viece dle vás
moci, leč bláhy přibylo -
Bohu veždy dobře bylo.
- 1830 Bez konce i bez počátka
i jednoho nedostatka
neměl ani bude jmiati.
Protož i chci pověděti,
kterú potřebú sě dalo,
- 1835 o němž vy pohřiechu málo
vieste, toho já želeji;
ale vědě i uměji
znáti mého spasitele,
mé dušě uzdravitele,
- 1840 jehož všemohúcie božstvie
jmá rozkladi také množstvie
i obsieži beze všech strastí,
jakž jeho moci i vlasti
smysl i žádný sě nechopí,
- 1845 jakž sě vstvoři nebo sklopi
jeho věčné jsúci bytie:
jeho dna, jeho přikrytie,
jeho déli, jeho šíři,
jeho húšti, jeho číři,

1850 jeho výši, jeho níži,
jeho dáli, jeho blíži,
jeho úhluov i okrúhlosti,
jeho máli i velikosti.
Rozum i žádúci nenie

1855 ni kdy které srdce směnie
těj žádosti k sobě vziati,
aby co smělo počieti
o tom sice nebo tako
mysliti neb řeći: tako

1860 on jest mocný i veliký,
jeho jmě národ všeliký
slaví a já s ním tudieže.
Vás všech rádci ten mne tieže
řka: Co třeba bylo toho

1865 Bohu, že tak trpěl mnoho
pro člověka muk i núze?
To vám poviem ne na dlúze.
Viece když Buoh nežli dosti
jmaje přeplovné milosti

1870 bez niež i jednéj vlasti síla
umně býti nerodila
a chtiec, by byl člověk stvořen,
tehdy plného božstvie kořen,
svú vrchní múdrost, otvořil

1875 a člověka z hlíny stvořil
i usadil v rajském domu
řka: Plod sě! A ješče k tomu
poddal vše, což země plodí,
což léce, plavá neb chodí,

- 1880 na užitek jeho tělu
i dal jemu vši moc celú,
věk i pravé svobodenstvie.
Když pak pro neposlušenstvie
člověk byl skrze diábla klesl
- 1885 u věčnú kletvu, tehdy vznesl
Buoh naň ten súd, ež byl ztracen
člověk, a jinak navrácen
nemohl býti, jedno tady,
ež Buoh z svého božstvie rady
- 1890 poživ i rozloživ čistě,
pak chtěl i musil se jistě
z čistěj panny naroditi,
nechtě pravdě uškoditi
ani násilé činiti
- 1895 těm, již směli proviniti
myšlením dle pýchy radost,
pro Luciferovu závist
s nebes s ním u peklo spadli.
Potom sú proroci kladli
- 1900 jistá proroctvie rozličná,
smyslná mnohá rčenie sličná,
na nebesa vzhledajúce,
jeho přístie žádajúce,
volajúce ve dne v noci
- 1905 a řkúc: Přid', prid', rač spomoci
nám z núze! Jakž se i stalo.
Což se mluvilo i psalo
o něm, to on vše dokonal.
Král David, ten po něm stonal

- 1910 řka: Ó věčný Bože mocný!
Vezři na svooj lid nemocný,
schyl nebesa a sstup doluov,
dotkni hor, ať jich podmolóv
k vrchóm vzkúřé sě lehkosti!
- 1915 To on mienil, by horkosti
pekelné zatopil v skóře.
Jeremiáš při téjž vspořě
řekl: Ó všemohúcí Bože!
Vzvol sobě tělesné lože,
- 1920 chvátaj, juž ny túha ždáti,
by sě asa mohlo státi,
by ty nebesa rozdera,
své milosrdenstvie zbera
i vstúpil k nám nynie v spěchu!
- 1925 Izaiáš na útěchu
nám drahé řčenie pověděl,
jakž skrze svatý Duch věděl
řka: Ej, toť ot Jesse plodu,
z krále Davidova rodu,
- 1930 čistá panna synem počne
i porodí; a to zročné
dietě bude jmenováno
Emanuel, to znamenáno
jest anděl rady veliké.
- 1935 To sě proroctvie všeliké
k jeho narození kladlo;
proto když prokletie spadlo
bylo ot něho do věka
na najprvnieho člověka,

- 1940 jenž rušil jeho kázanie,
pak téj kletvy i vázanie
nemohl nikte rozvázati,
jedno ten, jenž se tázati
ráčil z svého božství silú.
- 1945 Mariu, čistou pannu milú,
vzvolil svému tělu k matce
i poslal k niej na počátce
Gabriele archanděla,
jenž jiej ta poselství celá
- 1950 zvěstil ve všiej důstojnosti
řka: Zdráva plná milosti!
Buoh s tebu, to věz za celo!
Inhedž se Buoh v to čisté tělo
vložil skrze jejie ucho
- 1955 i nesl tak to drahé rúcho,
jakž mu ničse neuškodil,
až se v čistotě narodil
i chodil na zemi této.
A jakž se bylo stalo zlé to
- 1960 skrze jeho kletvu k věku
věčné zatracenie člověku,
takéž jeho opět zase
musil dobyti, vzepna se
na kříž, naňž pokorně vstúpil
- 1965 a svú drahú krví vykúpil
člověka k jeho dědině;
umřel i ležal nevinně
až do třetieho dne v rovu;
vstal z mrtvých a ducholovú

1970 radu diáblu presúdil,
 jíz byl člověka přelúdíł
 jablkem na zatracenie věčné.
 Tak nám jeho příštíe vděčné
 všem navrátilo spasenie.

1975 Věztez, že to jinak nenie,
 než tak, jak jsem vám pravila.
 Mistři řechu: Panno milá,
 pověz nám, když jest z mrtvých vstal,
 diáblu, dieš, člověka otjal

1980 a sobě jeho jmieti chtěl,
 kamož se on jest potom děl?
 Ješče-li na světě chodí zde?
 Kateřina vece k nim: Ne,
 po svém vzkříšení všeliký

1985 zde byl čásek neveliký,
 v němž k apostolóm přicházal,
 když je učil; pak jim kázal
 ruozno po všem světu jíti
 vieru kážúce a křtíti

1990 ve jmě Otce nebeského,
 Syna i Ducha svatého,
 všejednoho Hospodina,
 a řka: Ktož z věrného čina
 vám uvěří a křčen bude,

1995 ten věčně uzdraven bude.
 Potom pak vstúpil na nebe
 a ostavil miesto sebe
 nám své tělo i krev svatú,
 abychomy jemu za tu

- 2000 slúžili v vzácnej oběti,
jeho muky na paměti
jměli, děkujúc mu proto,
že se ten přežádúci o to
ráčil jieti, že uzdravil
- 2005 ny a věčnej strasti zbavil.
Tu on sedí na stolici
u otce Boha na pravici;
otňadž byl všel, tamož vznide
a odtovad opět příde
- 2010 zasě hrozných hněvuov budit,
sem živých i mrtvých súdit;
v jehož příšťú k jehož dvoru
musie všichni ľudé vzhuoru
s svými těly z mrtvých vstáti
- 2015 a z svých děl odpoviedati.
Tu se stane žalost hrozná
nad tiem každým, ktož se pozná,
že neplnil vuole jeho.
Ten bude odsúzen všeho
- 2020 dobrého i všiej útěchy,
pójdeť a nesa své hřiechy
s hrozným křikem na levici
do pekla, kdež věčnú čtici
nekonečně bude jmieti.
- 2025 A dobří se budú smieti
děkujíce z toho Bohu,
ež jsú jeho vuoli mnohú
plnili, na světě byvše,
bludnej viery se pokrývše,

2030 doslúžili sě zadosti
jeho budúcie radosti.
Ti nebudú jmieti smutkuov,
ale dle svých dobrých skutkuov
jeho pravěj ruky dojdú,
2035 s nímž u věčnú radost pójdú.
Mistři řechu: Panno krásná,
Bohu libá i věhlasná!
Pověz nám to z tvěj milosti:
Které jsú pak potřebnosti
2040 to? Co-li sě vykládá tiem,
ež je tak z mrtvých vstáti všem
a jíti na posúzenie?
Proč již na tom dosti nenie,
když člověk bude smrtí střen,
2045 by byl skován neb odsúzen,
a nebera na sě znova
těla a vstávanie z rova?
Protiv tomu vece ona:
Tadyž ny Buoh i dokoná.
2050 To vám dolíči rozumně
a vy také slyšte umně.
Buoh jest právě dokonany
na všem, ve všem, na všě strany.
Ni v čemž nemá nedostatka,
2055 ale plného počátka,
v němž sě ničse nedostává,
ale všeho mu zostává;
i jest tělesnej postavy
dokonany člověk pravý.

- 2060 Všady jeho jest plnečko,
skrz něn, z něho a v něm všecko
jest. Poslyštež mne jistě vděk,
proč jest Adam slul člověk
a my takéž všickni po něm.
- 2065 To se tak vykládá o něm,
ež zde zlo měl v této ryti
a tam věk u věčné byti.
Protož, by tak dušě byla
viec tam, jakž by těla zbyla,
- 2070 nebyla by dokonaná;
neb ona jmá zde za pána
tělo u božiem obraze,
jehož dle jest tělu blazě.
Podlé dušě spolu stane,
- 2075 když k súdu z mrtvých vstane:
jest-li zde dobře slúžila,
toho bude tam užila
ot božieho povolenie,
by nebylo rozdělenie,
- 2080 než tak, jakž smy z něho pošli,
abychomy také došli
skrz něn svého dokonanie
a v něm měli s ním poznanie,
dojdúce rozkoši věčně.
- 2085 Proto učinte vy vděčně
dokonanie mistři svému,
vezmúc rozum k smyslu cnému,
ostavtež se všeho bluda,
každý viery všie dobuda,

K. Voronin

- 2090 rozmyléc sě na ta slova,
jež Bóh skrze prorokova
ústa řekl, na něž sě vrátiv,
všech mudrcuov múdrost zatrativ
i všech chytrcuov chytrrost zkazi.
- 2095 Pro něž já vám všem to razi,
by vy sě Bohu vsláněli
a modlám sě neklaněli
těm, jež sú padělci hruví,
o nichž prorok tak řka mluví:
- 2100 Ústa jmají a nemluvie,
ruce jmají, jima hruvě
nebudú ničse makati;
oči jmají a blikati
nemohú ni zraku plodie;
- 2105 nohy jmají a nechodie;
nosy mají a nepyšie;
uši jmají a neslyšie;
hrdla dosti hladká jmají,
avšak jimi nevolají:
- 2110 takéž všickni zmámeni budú
ti, již v ně věrie, v uobludu
jsúce a činiec je také.
Protož ostanúce všaké
obludy, držte sě ctnosti,
- 2115 abyste vrchniej múdrosti
tak nebyli otlúčení,
ale k Bohu přilúčení.
Když dievka ty všecky věci
domluvi, jak sama chtieci,

- 2120 a jiného mnoho čísla,
k němuž nemám tolik smysla,
bych mohl to vše vypraviti,
tehdy mistři se naviti
počechu, tuž mysléc v strachu.
- 2125 Všichni zahanbeni stáchu
i omámeni tak hlúpě,
ež jich každý jako v slúpě
oči postaviv hledieše.
V tomž tak žádný nevědieše
- 2130 ani umějieše z nova
tomu najmenšieho slova
otpověděti ni řeci,
než těch všech se poče vléci
jazyk a zrak k zemi niče.
- 2135 Tehdy ciesař na ně vzkřiče
hněvným hlasem, jim na vzdoru
vstav s svéj stolice nahoru
řka: Ó přehanební chlapi!
Nedarmo ste sluli lapi!
- 2140 Nejste mistři, ale slupci!
Co stojíte jako trupci,
oslnuvše i zdřevěněvše,
ohlechše i oněměvše,
slova řeci neumějíc,
- 2145 ani plačíc ni se smějíc,
jednož bledete prokysle?
Takli vy na vašem smysle
ženská moc již oblúdila
i svú řečí přesúdila,

- 2150 jakž vás každý zmámen stojí?
Jeden mistr z nich vece: Tvoji
hněvi, ciesaři, ny budie,
ale všakž nám neostudie
pravdy, již slyšímy sami.
- 2155 Nám sú všichni mistři známi,
což jich koli na všem světě,
však těch i žádný u přietě
nikdy nesměl pomysliti
na to, by se protiviti
- 2160 chtěl nám na kterém učení;
pakli se kte v podržení
nás kterému poprotivil,
ten je toho tak tiem užil,
ež ho každý řečí schlustil,
- 2165 jakž ot toho s hanbú pustil.
Ale protiv téjto dievce
nenie i jednoho pěvce
ani hovořiče zdese,
neb jež to učenie nese,
- 2170 toho se mé srdce leká
i jsú mi velmi daleka
jejie slova i rozumy.
K tomu svědčie moji umi,
ež k nám toto v drahém slušě
- 2175 nemluví tělesná dušě,
ale velesenstvie mocné,
utěšitelně pomocné
všem věřícím, to my známy,
jemužto se poddávámy:

2180 Duch svatý, jenž jest v ni vstúpil,
ten ny zžesil i ohlúpil
boží mocí, o němž čistá
mluví tato panna jistá.
Sobě mistrovstvím nespomuožem,
2185 nic křivú řečí nemóžem
ani chcemy ani smiemy.
Protož tobě to poviemy,
ciesaři, všichni nematně:
poznávámyť se udatně,
2190 ežť se s námi tvój blud mine;
neukážeš-li nám jiné
modly neb viery čiščejšie,
ješto by byla jistějšie
než tvój stav je, v němž přebýváš,
2195 tehda věz, ež darmo zýváš,
neb smy tvú milost ztratili,
dnes se všichni obrátili
věrným srdcem, myslú čistú
k laskavému Jezu Kristu,
2200 jehož božím synem známy
a za jeden Buoh jej jmámy
plněj moci, plné cnosti
nekonečnie u věčnosti.
A když ciesař to uslyšě,
2205 s hrozným hněvem sede pyše,
utieraje potu z čela.
Jeho mysl by nevesela.
Třasa se jako z omraza,
rychle prostřed města káza

2210 oheň veliký vznietiti
řka: Tito se osvětiti
chtie, hanějíc naše bohy!
Svázavše jim ruce, nohy,
všechny v uoheň umetachu,
2215 v němž oni beze všeho strachu
příjechu to umučenie
skrze dievčie ponucenie;
pro něž umučenie zváni
bychu, jsúc korunováni,
2220 do věčnéj radosti s Bohem.
Tu se při ľudu přemnohém
na nich pokáza div krásný,
ež těch každý mistr věhlasný
krásně jako spě ležieše,
2225 že na nich na všech nebieše
ani rúcho ani vlasy
neopolelo v ty časy.
To jest věrná pravda celá.
Pak cně křestěné jich těla
2230 v noci vemše pohrabachu,
pro něž všickni chválu vzdachu
Jezu Kristu laskavému,
vždy ovšem Bohu mocnému.
A když se to všecko skona,
2235 ciesař Maxencius vstona,
vezřev na tu pannu pilně,
hněvaje se z toho silně,
vida ji tak tvrděj viery,
a i žádúciej odpěry

2240 protiv jiej nemohl mieti;
káza ji svým sluhám jieti
i mučiti v nemilosti.
Tyto sluhy bez chúlости,
o to sě nic netázavše,
2245 v tu sě žádnú uvázavše,
inhed svlekú cistu niti
i počechu biči bíti.
A ti bičové tak biechu
učiněni, jakž je v spēchu
2250 ciesař bieše kázal z hněvu
připraviti pro tu děvú,
chtě, by věřila v jich bohy.
Každý bič ten tři batohy
skruté vlásením jmějieše
2255 a na každém konci bieše
uzel zavázán polovem,
a ty uzly pak olovem
biechu chytrně oblity
a v těch olovciach zality
2260 jehelné udice silné,
jakž když sluhy z mysli pilné
biči udeřichu k tělu,
ač kde batoh kóži celú
ostavil, to pak zkaziechu
2265 uzlové, již proraziechu
tu nevinnú žádnú kóži;
až pak v tom uzlovém loži
udice sě zavadieše
a to maso vysadieše,

2270 bolestivě derúc zasě.
Ó kaká odiva sta sě,
Jezu Kriste, nad tvú ladú,
jež bieše v rozkoši z mladu
u Kosta, mocného krále,
2275 jedinká ve cti i v chvále
u své matky cně vzchována,
kdež ni bolest ani rána
na ni nikdy nepovstala
ani úraza kdy znala;
2280 než jak slušie býti dceři,
jež jest otci i mateři
jedinú, jsúc při bohatství:
takěž ona u postatství
jměla země, hrady, města.
2285 Ó Jezu, kak tvá nevěsta
truchle stáše obnažena
dle tvého slavného jména,
jakž slúbila bieše tobě,
mimo tě nechtieci sobě
2290 voliti jiného chotě.
Proto těžké muky pro tě
mile i pokorně trpěla,
neb ty sluhy jejie těla
měkkosti nelitováchu,
2295 v tu žádúcí kóži práchu
biči ze všeho ramene,
jakž od každého pramene
stanieše sě vláščie škoda
i nejednaká nehoda

- 2300 na jejíem čistúciem těle.
Toť tu dle svého přítele
z šesti barev čistá mesla
u věrnéj milosti nesla,
jakož věrná milá svého
- 2305 nositi jmá dle milého.
První barvu nesla v spēchu,
ež tě líčci, ješto ktviechu
u biele i v červenosti,
tě se obě v téj žalosti
- 2310 změnivše, však krve nezbyvše,
ale krásu svú pokrývše,
zelenásta pravým studem,
ež před tím pohanským bludem
stáše obnažena jsúci.
- 2315 U pravé milosti vrúci,
spenši svoji ruce k sobě,
zatvořivši oči obě,
hlavu schýlivši se tiši.
Nad níž ti pohani liší
- 2320 divoké bitie tvořiechu,
od nichžto ran se nořiechu
blesky z jejie očí jasnú
v horkých krópkách čilú nečasnú
přes tě líčci dle bolestí.
- 2325 Druhú barvu bez všiej pesti
nesla dle jiných nádějí.
Ba které jest kdy mileji
byl který chot než té drahé,
ež jejie bělúcie nahé

- 2330 tělo před pohanstvem stkvieše,
na němžto červená ktvieše
barva ot jejie krve svaté,
kterú ty panošě klaté
zkropichu tu bělost stkvúcí.
- 2335 Mezi tiem pak mnohú kvúcí
róži bieše toho časa
znáti z kuože i od masa,
jakž je udice zahnávše,
mnohé od kostí vydravše
- 2340 ostavily biechu svrchu:
ty pak zmrtvěvše na vrchu
črnáchu sě bolestivě.
Pátú barvu žalostivě
nesla dle ustavičnosti
- 2345 svému choti vše k libosti
jako jistá věrná sluha.
Nejedna batožná duha
bolest jí k srdečku vzdřehši,
pod koží krví naběhši,
- 2350 modráše sě, stezku stáhši,
mezi rány sě rozpřáhši,
kadyž mukař bičem měřil.
Nesnad bych již tomu věřil,
by nynie která bez omyla
- 2355 tak věrněj milosti byla
a svému choti tak přála,
by proň jedněj ráně stála,
ješto svatá Kateřina,
rozkošná dci mateřina,

- 2360 mnoho set na sobě jměla.
V šestú barvu bieše dospěla,
by se oděla v též časy,
v něž jejie žádúcie vlasy
tu také trpiechu za to,
- 2365 jež se dráže než vše zlato
stkviechu, což ho jest na světě.
Ty se v žalostivé přietě
chvějiechu po jejie pleci,
a kdež ti bičové mecí,
- 2370 mezi ně se zapletiechu,
tu je i s plťí vytrhniechu;
pak zvěžením jdúce za se
ostaniechu jí u mase,
v němž se skrže krev bleskniechu.
- 2375 Tak se ty barvy leskniechu
všecko druha přímo druze,
zde u mase, onde v duze,
biele, černě i zeleně,
modře, žlutě i červeně,
- 2380 každá v svéj vlastnéj postatě.
Ach, toť milost tu bohatě
bieše stany všě rozbila,
ež ta panna Bohu milá
muože strpěti to bitie!
- 2385 Drahé Izaldy napitie
bieše jí dřieve zavdáno,
když ve snách by dokonáno
jejie slúbenie s Tristranem,
jenž jest nade vší věcí pánem,

2390 mimoňž mocnějšieho nenie.
Ducha svatého rozženie
v jejie srdečku hoříeše.
Protož kakž hořce noříeše
slzy z svú jasnú očicí,
2395 však tú mukú i tú čticí
jejie srdečko v ten čásek
nerozpáči sě za vlásek,
jedno, ež vzdycháše k Bohu.
A když ty panoše mnohú
2400 muku bitím jieř vydachu,
jidú před ciesaře v strachu
řkúc mu: Co nám kážeš ješče?
Maxencovi sě zatešče;
svých rukávóv vzhuoru vsúče
2405 i káza ji vésti rúče
v jeden žalář velmi temný;
a ten bieše tak tajemný,
jakž veň jiného nikoho
nevsadiechu, jedno toho,
2410 jenž sě skutkem tak potratil,
jakž mnie proto život platil.
Tudiež vsadichu tu ladvnú.
Ciesař pod hrozí nesadvnú
dvěmanádvct rytieřóm káza,
2415 aby inhed bez potaza
své oděnie na sě vztiehli
a téj dievky tu tak stříehli,
jakž milují své životy;
aby po vše časy po ty,

2420 doňuž jí tu bude siesti,
ani píti ani jiesti
za žádný vlas nedávali
ani kterých daruov brali
ot rádce ni ot šafáře,
2425 by k niej kterého lékaře
pustili na kterou chvíli.
Ti rytieři vzemše píli
o to smyslně se radichu
a tu stráži usadichu
2430 tomu duostojnému zběhu,
jehož dvanáct dní střežiechu.
V tom času jeho králová
slyšavši ta hrozná slova
i tu záповěd tak pilnú,
2435 počě jmieti mysl úsilnú,
kakž kolvěk bieše pohanka,
ež ta dóstojná křesťanka
núze tak mnoho trpieše;
toho jiež žel velmi bieše,
2440 jakž jiež pověděly sluhy.
Vzpodjechu ji silné túhy,
toho srdečně žádajíc,
na to vešken smysl vzkládajíc,
kady by sobě vspomohla,
2445 by ji tak viděti mohla,
jakž by toho nepověděl
nikte, ani ciesař vzvěděl,
jejie muž, Maxentin lýtý;
neb by jiež najmenšie skřity

K. J. M. inky

2450 neostavil pohromadě.
Takto s svým srdcem v téj radě
chodieci hledáše stieni.
Zatím prostřed drahých siení
postřete ji rytieř jeden,
2455 jenž ve cti i u vieře vzveden
bieše i ve všie dobrotě,
v studu, v kázni i v lepotě,
u mužství i u múdrosti,
v šlechetenství i v šcedrosti,
2460 jako každý cný a věrný;
k tomu bieše velmi smierný,
že svéj cti uměl hájiti
a všiej řeči utajiti,
což mu j' kterým rozšafenstvím
2465 kto pověděl pod tajemstvím.
Porfírem ho jmenováchu,
všichni úřadové stáchu
v jeho rukú, v jeho moci.
Ciesařovi ve dne v noci
2470 vojny strójce, zisk i škoda,
nad rytieři bieše vévoda,
urozený i vybraný
ve cti nade všě pohany.
Tehdy králová tu k sobě
2475 zavolavši v smyslněj době
i povědě mu svú vóli
a řkúc: Věz, žeť srdcem boli.
Spadlo na mě jedno chtěnie.
Nestane-li mi sě viděnie

2480 téj panny, ješto jest jata,
 má mi radost všecka vzata -
 takúť k tomu žádost noši.
 Protož tebe velmi proši,
 rač mě naučiti tomu,
2485 kady bych já přišla k tomu,
 bych ji uzřeci s ní málo
 pomluvila; mně by zdálo
 se to za veliké šťastie.
 Porfirius na tom miestě
2490 vece: Králová žádúcie,
 proč sě tvé srdečko smúcie?
 Co mne o tom jmáš tázati?
 Tvá mně milost jmá kázati,
 a já inhed bez potázanie
2495 jmám činiti tvé kázanie
 bez rozpači, bez otklada.
 Ale však nejlepší rada,
 jiež můj smysl móž zachytiti,
 jedno strážné umýtiti
2500 i podati řeči sladkéj
 jim i slibuov, prosby hladkéj,
 aby ot nás dary vzeli
 a toho nepověděli,
 co my tam činiti budem.
2505 Tak od krále hněvu zbudem.
 Králová toho pochváli
 řkúc: Všichni darové malí
 jsúť mi k tomu, nevelicí.
 Kteřížť jsú strážní všelicí,

2510 jsú-liť dobří nebo chlustie,
daj jim, coť chtie, ať ny pustie.
Jdiž preč a pracuj mi o to,
a jáť sľibuji, žeť proto
do méj smrti v tom osudu
2515 viac tvá prietelnice budu.
Porfirius jide tamo,
neb mu volno bieše i známo
takéž tu s těmi strážnými,
s nimiž úmysly vážnými
2520 sľuvi to, jakž mu sľíbichu,
když by králová po tichu
přišla s ním k tomu žaláři,
chtiec dáti s tú drahú tváři
jim mľuviti i uzřieti
2525 a před králem toho přieti.
Tak sě to nedľúho kona,
až sě jedněj noci ona
snidesta, smyslem to skladše,
velmi tajně sě ukradše,
2530 k tomu žaláři sě bráchu.
A jakž brzo před ním stáchu,
tak Porfirus dřvi otrazi.
Inhed je taká zarazi
vuoně i světlost veliká,
2535 jakž jí síla tak všeliká
neby, bysta mohla státi
a jieť dobrý večer vzdáti,
než v úžesti světloščemi
padesta oba na zemi.

2540 Svatá Kateřina, krásná,
smyslná, důstojná, věhlasná,
zavola jí z svých tichostí
i potvrdi těch cných hostí
k dobréj víře řkúc: Netbajta,
2545 vstaňta a sě nelekajta!
Nebud' vám má řeč úpola;
nebt' vy také k sobě volá
Buoh do svéj věčnej osoby.
Inhedž králová ze mdloby
2550 vstavši s Porfirem nahoru
k téj přezádněj panně k dvoru
přistúpista jakož chtiece;
tepruvž třidcetikrát viece
viděsta stvúcie světlosti,
2555 v tom žaláři, v něm v radosti
sedieše ta dievka tichá.
Také tu nebysta licha,
by viece divuov neviděli:
uzřesta, ande anděli
2560 v korunách podlé ní stojie
a tu Bohu milú kojie
utěšením na vše strany,
úrazy i jejie rány
mažíť mastmi nebeskými;
2565 tak lékaři andělskými
Kristus svú chot tu kojieše.
Kak sě králová bojieše,
však s svéj mysli ten strach slúpi,
opět blížie k niej přistúpi,

2570 dobrou mysl v srdečko vzemši.
Svatá Kateřina sněmši
koronu s jednoho anděla,
i vstaví jí inhed z dospěla
králověj na její hlavu
2575 a řkúc: Zvěstujit' po právu,
jakž mně svědčí má věhlasa,
ež ty od tohoto časa
třetí den těžkých muk dojdeš,
po nichž u věčnú radost pójdeš.
2580 Tehdy Porfirus s královú
vzesta v obě srdci novú
mysl i bohaté veselé,
jmajíce útěchy velé
tiem viděním i tú řečí,
2585 vzemše odpuštění vděči
i jidesta opět za sě.
Na zajtríe inhed to sta sě,
ež jiní rytieři mocní,
ješto jeho cti pomocni
2590 jsúc jmějjechu jej za pána,
neb mu bieše ciesařem dána
moc, ež vládnieše nad nimi
i běháše mezi nimi
dle všeliké potřebnosti:
2595 ti sobě s ním v obecnosti
v jedno tajné ukázachu,
na něm toho otázachu,
aby jim to věděti dal,
kde by sám noc byl přespal.

2600 Porfirus ze cného smyslu
vece: Kterého úmyslu
jest váš rozum, jenž vy vieže,
ež mne vaše obec tieže,
kde sem spal anebo ležal,
2605 co-li novin jsem utěžal,
které sem měl utěšenie?
Toho vám nic třeba nenie
vědět ani tázati.
Kromě já vám chci kázati
2610 i raditi všem bez studu,
abyste vy svého bludu,
v němž ste do siej doby stáli,
nechajíc s Bohem ostali,
modlám se neklanějíce,
2615 ale mne poslouchajíce.
Ostavtež se těch bludných loz,
netbajíc všech ciesařských hróz,
každý, jakž najtvrze moha,
uvěř u vrchnieho Boha,
2620 jenž dnem svietí, nocí mračí
a činí vše to, což ráčí:
hvězdy, měsíc, slunce vzořil
i jest nad vším a vše stvořil,
jehož mocí vše utěží,
2625 pro něhož ta panna vězí,
kterůž vidiete mučiece.
Tu dvě stě rytieř a viece
svého bluda ukrátichu
a všichni se obrátichu

2630 pro jeho řeč v tu hodinu
k Jezu Kristu k Hospodinu.
Maxencius, cesař tuhý,
s svými rytieři den druhý
sede v úřad s svú vší radú
2635 i káza tu pannu mladú
před se vyvésti z žaláře,
mně, by jejie světléj záře
i jejie rozkošnéj krásy
mnoho ubylo v ty časy,
2640 což seděla u vězení,
že ku pití i k jedení
ničse jej nebylo dáno
ni ké lékařství popřáno.
Tu ji z žaláře vyvedú
2645 předeň, a všelikž nebledú.
A když jej cesař zazře okem,
ana tak veselým krokem
předeň jide i tak čile,
jako by i jednéj chvíle
2650 u vězení neseděla
ani kterých muk viděla
vze mysl proto velmi plašnú,
neb ji uzře mnohem krašší
i čelejší ve všie krási,
2655 než ji viděl bieše v tom časi,
když vedena u vězenie.
Ach, vece, bez toho nenie,
by jej dobře nechovali!
I káza, by zavolali

2660 strážných. Ti príjdu v skuoře.
Těm mnohá ukrutná hoře
káza mučením vydati,
vele se jim v tom vyznati,
čím sú téj panny nesnadně
2665 chovali, ež tako ladně
svú plť leskne, krásy hojiec.
Svatá Kateřina stojiec
vzmluvi protiv ciesařovi,
nevěrnému Maxencovi,
2670 nechťeci, by tyto sluhy
kterěj muky nebo túhy
nevinny jsúc pro ni došly,
a řkúc: Zlý ciesaři, pošli
svój um k lepšímu rozmyslu;
2675 neměj tohoto domyslu,
by mně jiesti nebo píti
aneb který pokrm žíti
dávali od dvora tvého.
Věz, ežť sem od nikohého
2680 ztravy tělesnej nejměla,
ale jenž skrze anděla
krmil Daniele spoře,
kdyžto ve lvověj oboře
vězal u krále z Babylona,
2685 ten mě ščedře z svého lóna
krmil, pojil i uzdravil
i svú milostí oslavil,
jakž sem vesela i silna,
k tomu ovšem srdcem pilna,

2690 ež mimoň, Boha, nikoli
 má mysl jiného nevolí.
 Ciesar vezře z toho hněvně
 a řka: Ó vé, že tak zjevně
 ty se našim bohóm směješ!

2695 Rci však, dokud se naděješ,
 bychomť chtěli roky dáti?
 Jednomuť se tuto stati:
 vol ze dvěho, kteréž ráčíš.
 Již mne na tom nerozpáčíš,

2700 bychť to dále chtěl odvléci.
 Tutoť jest úkonně řeci,
 južť tě jinako přestraším:
 aneboť je bohóm našim
 uvěriece chválu vzdáti

2705 a vaše pře ostati
 s námi úmysly sličnými,
 neb mukami rozličnými
 těžce umučenu býti
 a tady života zbyti.

2710 Svatá Kateřina krásně,
 krotce i velmi věhlasně
 odpovědě protiv tomu
 řkúc: Darmo, ciesaři, k tomu
 mluvíš hrozně i hněvivě!

2715 Neroď toho jmieti v divě,
 žeť člověk života žádá;
 ovšem já chci velmi ráda
 s životem ostati zdravie,
 neb mi tu naději pravie

- 2720 i jsem toho dobře jista,
ež je smrt pro Jezu Krista
mile i pokorně vzieti,
to jest bytedlně přijieti
věčné zdravie, plnú radost.
- 2725 Pročež jáz mám tuto žádost
i jest mému srdci píle,
ež chci smrt přijieti mile
dle mého milého chotě,
při němž u věčném životě
- 2730 budu, kdež útěchy velé
jest i bez konce veselé.
Tehdy Maxencius toto
uslyšav, tepruva proto
naduv hrdlo z svého vaza
- 2735 svatú Kateřinu káza
mučiti divokú mukú.
Na své pomocníky v hluku
zavola rka: Všech vás proši,
vidíte, zeť hroznú noši
- 2740 žalost i veliké hněvy
skrze řeči téjto děvy.
Mysltež, což jest najpilnějšíe,
kak byste najúsilnějšíe
muky vymyslili v spēchu.
- 2745 Tohoť jáz budu útěchu
na mém srdci jmieti cele.
Tehdy pohani dospěle
v libost tomu všiej cti lichu
jednu muku vymyslichu,

- 2750 divokú, těžkú, úřitnú,
tako hroznú i přelítnú,
ješto nikdy nevidáno
ani sluchem viac slýcháno
v širokosti všeho světa.
- 2755 Tu toho drahého květa
ti pohani, bludní chrti,
chtiechu pripraviti k smrti,
proto že nechtěla zlatým
jich bohóm, těm diáblóm klatým,
- 2760 věřiti ni chvály řeći,
jímž sě ciesař chce až vstěci.
Pospěštež tiem! na ně vzwola.
Tehdy učinichu čtyři kola
před městem na jedněj rovni,
- 2765 mezi slúpy, v něžť osovni
skřipci biechu biti kypřě,
skrže něž provazy chytře
okolo hřiedelóv jdiechu.
A ta kola tu tak biechu
- 2770 jich mistrovstvem udělána
jako najhustějšie brána,
jížto zavlačíjí žita;
takěž kolivěk nabita
biechu tato kola všady
- 2775 železných hřebuov, v nichž brady
břidké, jakožto u břitev
Tater, Saracenuov, Litev.
Mnoho tisícuov tu stáše,
jimžto všem hrozno sě zdáše

- 2780 i břídko na to hleděti.
Také chci vám pověděti,
kak je biechu chytře spříehli,
ež když za provazy tiehli,
tehdy z těch čtyř kuol dvě spolu
- 2785 běžele, řežúce k dolu,
břídkým během v prudkém plasě;
a družie dvě kole zase
řezale, pro litnú vzdoru
běžieci protiv nima vzhuoru.
- 2790 To vše, což mezi ně vrhli,
to ti hřebové roztrhli
na se do nejmenšie skřity.
Nebyl by člověk tak lýtý,
by to vida stál nepláče.
- 2795 By všech najrúčejšie ptáče
mezi ta kola vletalo,
to by bylo z nich tak málo
mohlo utéci s životem,
jako mrt nemóže kotem
- 2800 mieti probytie u moři,
by tú prudkostí v tom hoři
na droby se nezřezalo.
Všecko pohanstvo dřezalo,
nechtě státi při tom strachu.
- 2805 Zatiem po strážné poslachu.
Ti přivedú tu žádúci
pannu, jakžto ruoži ktvúci,
k těmto mukám přede vším zborem,
chtieci, by tiem hrozným morem

K. S. V. in 1873

2810 jejie zdravie konec jmělo,
jakž tomu kázanie chtělo
nesmierného Maxentina.
Tehdy svatá Kateřina,
uzřevši tu hrózu divnú
2815 i muku tak přeprotivnú,
ješto bieše připravena
dle jejie slavného jména,
chtiec ju mezi ně uvrci:
k tomu každý rozumu řci,
2820 jměla-li se co leknúti?
Ano než by kdy řeknúti
slovo mohla která ústa,
až by ta divoká spústa
ji na kusy roztrhala.
2825 I poprosi, by poždala
ta pohanská zběř ten čásek
malý, až by jejie hlásek
prosbu zprostřel k Hospodinu.
Takž pokorně v tu hodinu
2830 ta věrná dievka i čistá,
úfajíci v Jezu Krista,
pokleče na svú kolenú,
srdcem i myslí vzvolenú
snažně vzdechši v časnéj době,
2835 svoji bielé ruce obě
nad hlavici svú nadvedši,
v nebe očima vhlédši
vece: Ó milosrdnící
Jezu Kriste všemohúci!

2840 Ty, jenž lásky i všiej moci,
svých daruov i svéj pomoci
těm všem, jenž toho žádají,
ež tvéj pomoci hledají,
věřiec a v tě úfajíce,
2845 v tobě náději jmajíce,
nikdy neodpovieš vlasem,
ale vždy hotovým časem
zjevuješ jim milost svoji:
vezři dnes na truchlost moji,
2850 uslyšiž mú prosbu k sobě,
volajíc u méj sirobě,
zjev svú milost mně, svéj sluze,
abych já od téjto núze
byla tvú mocí zproštěna
2855 i té zlé smrti zbavena,
pro niž sú vznikla ta diela.
Račiž seslati anděla,
jenž by ta železa zkazil
i tato kola rozrazil
2860 s jich příčinú se všelikú,
abych já tvú moc velikú
ohlásila i tvé panstvo,
ať tak to hlúpe pohanstvo,
vida tvú moc i tvé divy,
2865 nechaje všie svéj protivy,
odolá bludnému kmenu
a tvému svatému jménu
s svými hlásí chválu pěčně,
jež jest požehnáno věčně.

2870 A jakž brzo tu řeč skona,
 tak netaže vstáti ona,
 až hned rúčí oblak vznide,
 v němžto anděl s nebe snide
 a ten luči bez rozpaka
 2875 z toho jistého oblaka
 mocně silným, mocným lomem
 tak divokým, prudkým hromem
 v tý mlzi mezi ta kola,
 jakž jich i žádúcie póla
 2880 tu pohromadě neosta;
 ale tak je silně zchvosta
 oblakovým opeřením,
 že tiem prudkým udeřením
 od železa i od lesa
 2885 dřízky od těch kuol v nebesa
 třeštiechu nahoru jdúce
 nad ty lidi, ješto ždúce
 jejie umučenie stáchu.
 Ty pak na ně litně práchu,
 2890 z oblakuov jdúc opět za sě.
 Toho dne ten div tu sta sě,
 ež ten hrom i ta neklůda
 toho pohanského ľuda
 čtyři tisúce na smrt zabi.
 2895 Tepruv boží hněv oslabi,
 že těm více neuspoli.
 Jakož bieše pomstil koli
 těch tří dietek, jež u peci
 Kaldei chtiechu užéci,

- 2900 jichž král Bohu byl protivný,
tu se také sta div divný:
kdyžto je u pec vsadichu,
všecky diery zahradichu,
a pec bieše neumalená,
2905 s čtyřmi dny tři noci pálena
pravým sůsem dle horkosti,
tehda jim Buoh z svéj milosti
seslal ot nebes anděla,
jehož moc inhed z dospěla
2910 u téj peci vrch prorazi
a z niej se plamen vyrazi
čtyřidcat loket nade všě lidi
i zežže v litnéj neklidi
ty všecky, ješto tu biechu.
2915 Takéž koli tuto v spěchu
pomsti svatěj Kateřiny
pro jejie pokorné činy
nad nevěřúcím pohanstvem.
Ciesářová se vším panstvem
2920 bieše ostala na hradě;
s Porfiriem v tajnéj radě
sedieše napláakající,
dávno velmi čakající
božie pomsty divnéj rány.
2925 A když hrom již ty pohany
pobi i smrtí postiže,
tak se králová přeč vzdviže
doluov udatně k ciesari,
řkúc mu: Ó lýtý ohaři,

2930 ne mój muži, ale črte,
převzteklý pekelný chrte,
všech hněvuov plamenná záři!
I co chceš, hubená tváři,
bojovati řečí mnohú

2935 protiv mohúciemu Bohu?
Rozmysl se, u viere chudý,
miň své zlosti i své bludy,
znamenaj ale jedinkú
to po nynějšiem účinku,

2940 kak jest mocný Buoh křesťanský,
kak královný i kak panský,
když pomoci ráčí komu,
jenž jedním lučením z hromu
dnes tolik tisícuov tvého

2945 lidu zabil z hněvu svého.
To uslyšav ciesař ot nie
křiče velmi neochotně,
hněvně naduv se v hromadu,
jektaje pro litnú vadu,

2950 roztínaje zuby slova
a řka: Ó co ty, králová,
mluvíš? Náhle miň ty řeči,
doňadž nám to bude v děči,
a nesmúcej našich pánuov!

2955 Zda tě jest někto z křesťanuov
chytrštěmi mistrovskými
odvedl nebo čáry svými
obrátil snad na jiný stav?
Náhle toho se ty ostav

2960 a jměj v svéj řeči smieru,
neb toť беру na mú vieru
dnes i přísahaji na tom
mému bohu, jménem Batom,
i všem mým bohóm velikým:
2965 nenavrátiš-li všelikým
sě úmyslem k svému stavu,
žeť já tobě dnes tvú hlavu
káži s tvého vazu stieti
a tvé maso zřežúc vzieti
2970 i rozmetati, v tom mi věři,
ptactvu i rozličnéj zvěři,
ať tě tvá chytrost opraví!
Králová vece: Unavi-
li mě tvá zlost, to nic nenie.
2975 Neb má vuole i mé chtěnie
jest, pro věčný Buoh umřieti!
Ciesář káza inhed jieti
ji i vyvésti před město
svým sluhám, a ješče přes to
2980 káza ten ciesář nebožný,
aby železnými rožni
jejie prsi prodesili
a za ty ji pověsili.
Když ji sluhy z téj ponuky
2985 vediechu na tyto muky
pro jejie čistú nevinu,
tehdy na svatú Kateřinu
králová vezřevši vece:
Již ke mně spěje má pece,

2990 milá panno Kateřina!
Popros za mě Hospodina,
jehož dle svatého jména
jsem já, ciesařova žena,
tuto svádnú při vzpodjala
2995 a to u mé srdce vzala,
ež chci mile i pokorně
dnes přijieti smrt úporně
pro milost vrchnieho otce.
Svatá Kateřina krotče
3000 vece: Ó králová slavná,
Bohu libá, ovšem správná!
Neroď nic stýskati sobě,
neb to já zvěstuji tobě,
žeť dnes bude dáno pro to
3005 za minúcie panstvie toto
neminúcie kralovanie
tu, kdež věčné radovanie
jest, ješto nikdy netúžie;
a za smrtelného muže
3010 neumierajícieho krále
zíščěš, Jezu Krista v chvále.
O to sě ty sluhy shledú
a tu královú vyvedú
před město na tu popravu.
3015 Podlé svého zlého nřavu
obnaživše ji i szuchu
a jejie prsi pronznuchu
od kostí ostrými kostny,
jakž byl kázal ciesař zlostný,

3020 i vzvėsichu na dva krsy.
Tu pak ty králověj prsi
jakž nuzně z těla vydřěchu,
tak jiej potom hlavu stěchu
mečem, a jejie dušice
3025 pro muku téjto děvice
i skrže ty šťastné muky
k Bohu v nebeské proluky
jako andělíček brče.
A jakž brzo nocí mrče,
3030 tak Porfirius v tu dobu
některé křesťany s sobú
pojmem i jide za celo
a složiv to chvalné tělo
příklek, šlechetnými mastmi,
3035 ješto dalekými vlastmi
biechu v dary mu poslány,
jejie těla všecky rány
zmasav, doby z země rova,
v němžto tu královú schova.
3040 Pak netáhnú zítra vstáti,
až ten cesař je se ptáti,
kto to byl, jenž to osnoval,
že tu královú pochoval.
I poče páchatí divy,
3045 nechtě hněvy, by kto živý
před ním ostal pro ty skutky.
A když Porfir ty zámutki
uzře, ež tak prchá z toho
a jiným lidem tak mnoho

3050 činí núze zlostí katně,
rúče vstav jide udatně
smyslem před obličej jeho,
pro Bóh sě převáživ všeho.
Mužným srdcem předeň kroči

3055 a vezřev mu mezi oči
vecě: Ó zlý, ne zchlíbený
ciesaři, ale hubený
člověče, všeho činu
kterú těmto lidem vínu

3060 dáváš, ež je mučíš hlavně?
Zda sě stalo v tom nesprávně,
ež jest božé mučenie,
Jezusova obětnice
dóstojná, v zemi schována?

3065 Která-li tobě múdrost dána,
ež také bezprávie skládáš?
Když srdcem tak pilně žádáš,
chtě toho jistě vzvěděti,
tehdať já chci pověděti,

3070 nebud' tebe po tom túha:
jáť jsem, Jezu Kristuov sluha,
pochoval, to věz, královú,
ješto pro tvú ducholovú
zlost z tohoto světa sešla,

3075 jejiež dušice jest vzešla
před Buoh z mučenie čistého,
v něhož já, Boha jistého,
věři i sem sobě vzvolil,
bych proň také svú krev prolil.

3080 A když cesař to uslyše,
dlúho zamlčav zdviže se,
sede a opustiv rúče,
což koli jsú při tom hluce,
vznesa hlavu vzhuru křiče,
3085 jako tur divoký řiče
hněvně z divokého hlasu,
až se všickerni užasú
ludé, což jich při něm bieše,
a řka: Ó nesnadný hřieše,
3090 ež všech hubených hubenstvie,
všech nešťastných nezboženstvie,
všech smutných truchlost veliká,
všech žalostných moc všeliká
u mém srdci se stavila!
3095 K čemu mě jest připravila
tato mladičká děvečka,
ženskéj přírody oblečka,
jejež srdce jest plnečko
múdrosti, jakž nám to všecko,
3100 co se jest nejlepší psalo,
mému cesařství slušalo
a mně bylo najmilejie,
to se skrže řeči jejie
od nás nynie odchýlilo
3105 a naši věc tak zmýlilo,
jakž neviem, co zdieti sobě.
Sklesna svoji ruce obě,
vstav i jide v jedno tajno,
ješto jiným bieše hajno -

- 3110 neb on tu sedáše v radě
s svými zemany v hromadě -
i káza všem svým vítězóm,
pánóm, kniežatóm, rytieřóm,
s sebú na tu radu jíti
- 3115 a řka: Již tiem nechci dlíti!
Proši vás, radte mi k tomu,
kak mi učiniti tomu,
by se Porfirus navrátil
a svého bludu ukrátil,
- 3120 v němž jeho srdce oblito.
Tehdy všickni rytieři tito
řechu: Zle, ciesaři, súdiš,
ty brž sám u vieře blúdiš,
svú věc nepodobně stavě.
- 3125 Ale onť jest tobě pravě
ve všem mluvil pravdu pravú,
a jest již pravého stavu
došel, složiv bludné dielo.
A my všichni podlé něho
- 3130 chcemy přerádi ostati
a dnes své životy dáti
ve jmě Krista pro tu žádost,
by nám dal nebeskú radost.
Tehdy Maxencius řeč tuto
- 3135 slyšav ot nich, tepruv kruto
sobě tu učini. V ten čas
tak neznámý, přehrozný hlas
pusti z hrdelného třeva,
jako lev divoký řeva,

- 3140 mumle jako medvěd v sobě
by lít, v žalostnej úsobě
nevěda, kam oči vznésti.
I káza před město vésti
ten panský zbor nemalečký,
- 3145 Porfira i tyto všecky
rytieře věrněj postavy,
aby jim všem setnúc hlavy,
pak jich těla bez odvlaky
vezmúc, metali u mláky
- 3150 ruozno psóm, aby je snědli.
Tehdy katové, dřiev než sedli,
až své bráni s sebu vzemše
vedu Porfira pojemše
se všiem rytieřstvem ven z města,
- 3155 kdež jich dělání nepřesta.
Z nožnic své meče vyněchu
a jim všem jich hlavy stěchu
i jich těla rozmetachu,
jakž byl ciesař kázal v strachu.
- 3160 Takž ti jistí učenníci
biechu boží mučenníci,
vzemše smrt pro Krista směle
a jich pak dušice cele
jidú všecky bez pakosti
- 3165 před Bóh do věčnej radosti.
Ciesaře vzpodjechu túhy.
Na zajtríe zsadi své sluchy,
kdež ten súd konati chtieše.
Ješče právě syt nebieše

K. Erdmich

3170 krve mučenníkuov z jich masa.
Svú zlobivú vóli pasa
káza svatú Kateřinu
před sě vésti v tu hodinu
i vece k niej: Nuže krásná
3175 panno, múdrá i věhlasná,
líčkem ktvúcie jako ruožě!
Jinak již býti nemóže
to všecko, co sě jest stalo
škody, mnoho nebo málo,
3180 mně s právem od tebe včile,
až do té nynějšie chvíle,
ež zpušče mnohá dědina:
kakž jest kolivěk tvá vina,
všakt' chci všecko odpustiti,
3185 chceš-li ještě opustiti
svú chytrú řeč i odpěru
a přijieti naši vieru.
Chci tě za svú najmilejší
pojieti i najurozenější
3190 mého ciesařovstvie psáti,
když sě to nemohlo státi,
by pojala mého syna;
ale chci, to všecko mina,
tě za ciesařovú jmieti,
3195 a což jedno budeš chtieti
i cožť mysl požádá koli,
to vše bude po tvěj vuoli.
Pakli toho zdieti nechceš,
zda kterému roku vzechceš,

- 3200 tohoť nelze bude tobě.
Vol ze dvého jedno sobě:
aneb mě za hospodáře
jmieti a na naše oltáře
našim bohóm svú obět nes,
3205 neb to vol, žeť tobě dnes
stane hubená odplata,
ež tvá hlava bude sřata
od tvěj šíje mečem v divě
u rozhranie žalostivě
3210 na odivu dle neklidu
všemu pohanskému lidu.
Svatá Kateřina krotce,
pomniec na vrchnieho otce,
vece: Nenie to bolestné
3215 ani hubené ni lestné
ni co podobné k žalosti,
komuž z malitkéj malosti
dostane se věc veliká.
Nerovná miera všeliká.
3220 Kto by múdrý byl to hadě,
komuž po slunečném západě
vzejde v svéj drahěj blesknosti
slunce nebeskéj světlosti,
i dá se mu věčně žíti?
3225 Nenie žalostné tam jíti,
kdež za smrt věčný život vrátie,
smutek v uodtuchu obrátie
a túžebnost v utěšenie,
tu, kdež nedostatkuov nenie,

- 3230 miesto pláče hlasy hladie
a za tuto žalost dadie
plnú radost, večné bydlo.
Ale když tobě ostydlo
vše dobré, a již nemohu
- 3235 tebe obrátiti k Bohu
ani co k tvéj vuoli říci,
dále tiem nechci odvléci.
Nict' tvých rokuov nehledaji
ani odvlaky žádaji,
- 3240 vědě, žes se v zlobi zmyslil.
Konaj tak, jakožs zamyslil,
jmáš mě ke všemu hotovú!
Co mi pro svú ducholovú
zlost můžeš, to učiň núze!
- 3245 Tepruv opět Maxenc v túze
zářil tak násilně z hlucha
jako ze vsteklého ducha.
Vztek jazykem i vzmlámola,
hněvivým hlasem zavola
- 3250 množstvie i káza ji jieti
a vyvedúc hlavu stieti.
Když ji před město vediechu,
žalostně na ni hlediechu
lidé, ješto jdiechu za ní.
- 3255 Nejednu pohanskú paní
bieše viděti slziece,
na jejie postavu zřiece
i na tu rozkošnú krásu,
želející toho času,

3260 ež jest takej dievcě krásněj,
 urozeněj i věhlasněj,
 neduostojnú smrtí sníti.
 I dachu svéj řeči vzníti,
 hlučně k sluchu ji hladiece,
 3265 na to všickni jiej radiece,
 by se vždy tomu odjala
 a tak hanebně nedala
 zahubiti svéj mladosti,
 by brž po ciesařskéj žádosti
 3270 mocnú ciesařovú byla
 a téj těžkéj smrti zbyla.
 Zatiem biechu na prostraně.
 Svatá Kateřina na ně
 ozřevši se i vece k nim :
 3275 Ó nemúdrí ľudé, i čím
 se smútíte, hlediec na mě,
 sobě stýskajíce za mě?
 Mužé i vy ženy, svého
 plačte i smutka prázdného
 3280 nechajte ni mne v čem pyčte
 ani dle méj smrti křičte,
 pro niž já mám snadnú škodu.
 Ale jmají-li kto úrodu
 dobrú neb milosrdenstvie
 3285 které pro mé podobenstvie,
 želejíc mne i méj strasti,
 těch jáz brž všech prosi zvlasti,
 aby smutka nechovali
 a méj se cti radovali

3290 všichni, již mne stojie podlé.
 A já vám povědě: toho dle
 mé srdce tu prosbu vznotí,
 neb vidíta moji oči
 Jezu Krista laskavého,
 3295 jenž jest radost srdce mého,
 jehož moc všemu odolá,
 an mě mile k sobě volá.
 A ten jest méj moci čilost,
 ten jest má rozkošná milost,
 3300 ten muoj král i ciesař mocný,
 ten méj duši jest pomocný,
 ten mój milý chot věhlasný,
 ten mój drahý ženich krásný,
 k němuž má všě mysl jest vzata:
 3305 nebo on plná odplata
 i mocná obrada svatých,
 v čisté vieře z světa vzatých.
 To domluvivši k téj síle,
 stínače poprosi mile,
 3310 by se vzdržal malú chvíli,
 až by svú potřebnú píli
 i modlitvu k Bohu zděla,
 jakž by mohla neb uměla.
 Toho jiej povoli mučec,
 3315 k jemie smrti neby nučec,
 ale přijem k sobě meče
 vece: Neměj i jednéj péče,
 panno krásná i dóstojná!
 Tehdy tu ta chvalná i hojná

3320 bojovnice Jezusova,
vzdechši z srdečného slova,
ze všiej síly tož odlekši,
na svú kolenú poklekši
i spě svoji ruce krásnie,
3325 vzenšši svoji oči jasnie
i vezře na nebe jima
řkúc: Ó Jezu Kriste! Ty má
radost jsi i cná prospěcha,
všech v tě věřících útěcha
3330 i všech svatých děvic chvála!
S tebú vzata věc nemalá.
Mój cný choti kratochvilný,
všemohúcí Bože silný,
jáz děkuji tvěj milosti,
3335 žes mě podlé duostojnosti
ráčil dáti k tovařiši
mezi tvú děvičí říši
i připomanúti známě.
Ó laskavý, vezři na mě
3340 a smiluj sě dnes nade mnú,
učň v tom svú milost se mnú,
za něž k tobě oči vzoši.
Milostivý Bože, proši
tebe, naplň mé žádanie:
3345 kteříž mužé nebo panie
ke cti i chvále tvému jménu,
ješto křesťanského kmenu
jsú a nestojie u bludu,
kterú čest činiti budú,

3350 mě kdy v čem nazývajíce,
 mé muky vzpomínajíce,
 požádají tvéj pomoci:
 v kteréj kolivěk nemoci
 budú aneb v kterých škodách,
3355 na suše nebo na vodách,
 u vězení leč u sůda
 nebo z nemocného truda
 v smutcě, v násilnéj porobě,
 u přelsti nebo v chudobě
3360 ke mně zavolá jich píle,
 rač je, Hospodine, čile
 uslyšeti a jim dáti
 to vše, což budú žádati.
 Ješče tebe proši z toho:
3365 Kdež mé muky budú u koho
 psány v domu neb na listě,
 nebo které knihy jistě
 o nich budú učiněny,
 rač jim dáti jich odměny,
3370 Bože, aby se v tom domu
 z náhlěj smrti i ot hromu
 i jednéj škody nestalo,
 než se vždy vše dobré dalo
 a nic zlého neškodilo,
3375 ni se v něm kdy urodilo
 dítě čím kak potvořené,
 ale v dobrotě szořené
 jsa, vznikl v člověka sličného,
 jenž by podlé činu cného

3380 byl ve všecko dobré sbožen.
A pakli kto bude složen
smrtí, ež na nen svět mosí
a méj pomoci poprosí,
jsa pravěj viery v svém slušě,
3385 daj mi, Bože, by ta duše
diáblu nebyla poddána,
ale při tobě vzchována.
Hospodine, již prosbu vzdavši
a svú válku dokonavši,
3390 slzami oči vzmrákající
kleči, pro tě čakající
smrti od meče břidkého,
jímžto z úmysla stydkého
tento masař jedva vládne,
3395 jenž dnes na mú šíji spadne,
neb od něho mám umřieti.
Milý Bože, rač přijieti
dušičku mú milostivě
a dovésti radostivě
3400 skrze ruce tvých anjeluov
i tvých svatých archanjeluov
k témuž sedění u pokoj,
kdež všech svatých děvic okoj
jest i radování věčné.
3405 A jakž ona téjto pečnie
prosbě učini skonánie,
tak inhed bez pomeškánie
nad ní hlas ot nebe snide,
jenšto přerozkošně vnide

- 3410 v jejie sluch i v jejie uši
a jiej takto řka odtuši:
Dávnos ždala, má věhlasná!
Pod sem ke mně, v cnosti krásná,
má milá choti žádúcie
- 3415 v tuto rozkoš! Tobě ždúce
jsú při mně bydla szořena,
rajská vrata otvořena.
Tebe přiebytek v ústavném
pokoji i blahoslavném
- 3420 hotově čeká i miesto,
má milá drahá nevěsto!
K němuž u brzкости pojdi,
nebeskéj radosti dojdi,
nic sobě netesknúc, žádná!
- 3425 Cožs požádala, má ladá,
to jsi všecko obdržala;
všem, od nichž se tobě chvála
bude dieti, z učiněnie
vzpomanúc tvého mučenie,
- 3430 slibuji hotovie u moci
ze všiej jich núze vzpomoci.
A když tento hlas jie dodě,
tato slova dopovědě,
inhed ta svatá děvice,
- 3435 vzezřevši na kata z nice,
svých stvúcích vlasóv dosáhši,
svú bělúci šiji ztáhši
vece: Ova, toť odolá
má přě! Již mě k sobě volá

3440 muoj král, jenž všě krále plení.
A ty činiti neleni,
konaj, v něžtos se uvázal,
jakžto tě tvój ciesař kázal.
Tehdy on svój meč vytáhna,
3445 nad hlavú jím prudcě sáhna
i stě jejie hlavu čistú.
Kdež se tú novinú jistú
dasta dva divy viděti
a ta v duostojněj paměti
3450 slušie jmieti vždy v zápětí:
Ež z téj hlavy po tom stětí
i z jejie šije z milúcie
miesto krvi mléko bělúcie
šcedře tečieše potokem
3455 na zemi před mnohým okem.
A to Buoh učinil proto,
ež drahúcie mléko toto
znamenávalo jistotú
jejie velikú čistotu
3460 i jejie panenstvo čistě.
Druhý div se sta zajisté,
ež anděli přiletěchu
a to vzácné tělo vzechu
i nesú je v dóstojnosti
3465 u povětrněj vysokosti
na tu horu, na Sinai,
zpievajíce: Adonai!
Svatý! Tuž ji pochovachu,
a její duši poslachu

3470 do nebes u věčnící čest.
A ta hora svú dálí jest
odtad, kdež ta panna, svatá
Kateřina, byla štata,
dvúdcát dní neb málem dále,
3475 na niežto skována v chvále
ona od anjelskú rukú.
V němž miestě boží ponukú
u jejie hrobu nemálo
divných divuov se již stalo
3480 i dnešní den vždy se dějí;
neb ktož, majíc v niej nádejší,
putují k jejie milosti,
ti všiej nemoci i truchlosti
zde i na onom světě zbudú.
3485 Ješče poviem, ne obludú,
kak tu Buoh jest všemohúcí
zjevil jeden div divúcí:
že z jejie svatého hrobu
plove olej v každú dobu
3490 bez obleka vždy ústavně;
a ješče kam koli slavně
z jejie těla svaté kosti
budú přineseny v cnosti,
ne omylně, ale cele,
3495 z těch se v zřejmosti dospěle
i dnes potí olej svatý,
od něhožto mnohý jatý
člověk bolestnú chromotú
na údiech svého životu

3500 zdrav i vesel se pokaze,
kdez tiem olejem pomaže.
Takz jest svata Kateřina,
predraha dci mateřina,
bojovavši i skončala
3505 a svu smrt pomnieti dala
i najposledni časek ten,
paty nade dvema dsat den
prosince toho mesiece.
A jezce řku pravdu vicee,
3510 že nechybila za vlasek
v tom: tehoz dne i v tyz časek
vzdala duši k Hospodinu
u patek v šestu hodinu,
jako Kristus, naš spasitel,
3515 našich duši uzdravitel,
šel i dal se k mukám za ny.
Jemuž králi nade vse pány
bud' ve cti sláva nemalá
i na věky věkóm chvála!

VYDAVATELSKÁ STUDIE A POZNÁMKY

S

řředověké legendy neboli životy svatých bývají v novější době zhusta chápány nesprávně. Bud se k nim přistupuje jako k dílům historickým a požaduje se na nich přesnost v datech a pečlivé vystižení prostředí a poměrů, v nichž světec vyrostl, nebo se zase posuzují jako umělecká díla literární a od autorů se očekává tolik, jako od moderních spisovatelů románů historických nebo životopisných. Jestliže pak legenda takovým požadavkům novodobých čtenářů nevyhovuje, odvracejí se od ní a prohlašují ji za literární útvar méněcenný. Ale toto stanovisko je zcela nesprávné: legenda nechce být ani historií ani uměleckým dílem, a nelze jí tedy vytýkati jako nedostatek ani historickou neobsažnost ani zanedbávání uměleckého zřetele. Legenda chce být obrazem světce, to jest člověka, který jest konkrétním ztělesněním křesťanské ctnosti, a líčí jej právě jen potud, pokud se v něm ctnost a dobro ztělesňuje a názorně projevuje. Život světcův byl pro věřící příkladem, jak si počínati na cestě ctnosti, povzbuzením k životu v pravdě křesťanskému podle příkazu evangelií, a spolu zárukou, že jako světec i oni mohou překonati svou lidskou křehkost a státi se podobnými svému Spasiteli. Jest tedy legenda literární dílo vzdělavatelné, jež chce působiti na náboženské citění a přetvářeti život. Vytýká se často legendám, že jsou schematické a šablonovité, že historické osobnosti jsou v nich zbaveny své individuálnosti a do jisté míry izolovány od prostoru a času, že na místo konkrétních osobností nastupuje často bytost ideální, zosobněná abstrakce. Legendě však nejde o vylíčení světce jako pouhého člověka, nýbrž bytosti, v níž se projevuje vyšší síla, a to právě jen v okamžicích, kdy se tato síla projevuje. Zázraky, pro něž legendy byly tak těžko přijatelné osvícenskému racionalismu i novějšímu pozitivismu, jsou nezbytnou součástí legendy a patří přímo k její podstatě. I v kanonisačním procese ostatně připadá rozhodující

význam zázrakům, tomu, co Bůh činí *praeter causas* a *nobis cognitias*: zázraky jsou důkazem svatosti. I středověk věděl ovšem velmi dobře, že znamení a zázraky svatost netvoří, nýbrž ji jen dosvědčují, jak to vyjádřil na příklad Bruno Querfurtský ve svém životopise našeho druhého biskupa svatého Vojtěcha; ale právě proto je legenda bez zázraku nemyslitelná, neboť by jí chyběla právě záruka nadpřirozené moci a síly světcovy. Je ovšem pravda, že jsou mnohé legendy, jež se skládají jen ze zázraků, namnoze značně fantastických a bizarních, jejichž cílem je spíše vzbuzovat údiv a pobavit než přinést duchovní poučení, ale tím není nijak zeslaben význam a hodnota legend v pravém slova smyslu. - Podotkli jsme, že autoru legendy nejde obvykle o docílení účinků uměleckých. Tím ovšem není řečeno, že by legenda nemohla být uměleckým dílem, jestliže se jejího sepsání podjal opravdový umělec, jenž dovedl ve svém pojetí sloučiti vlastní cíl legendy s hlediskem uměleckým. Legenda stejně jako literární dílo chce působiti na mysl čtenářovu, a proto bylo nasnadě, že skladatelé legend často sahalí k dobovým útvarům literárním, aby tak snáze došli sluchu u lidí, k nimž jinak bylo těžko proniknouti. Nesmíme jen zapomínati, že pro autora legendy je hodnota literární věcí podružnou, nikoli hlavní, a že by tedy bylo nespravedlivé i nesprávné posuzovati legendu jen jako umělecké literární dílo.

Ve středověku byla legenda proto tak rozšířena, že křesťanské ctnosti byly tehdy ideálem skutečně živým, o jehož dosažení lidé opravdově usilovali, a příklad světcův proto působil tak mocně. Odpovídala tedy legenda živé potřebě lidového ducha; zejména duchovenstvo vidělo v ní jeden z neúčinnějších prostředků, jak působiti na mysl věřících. Pro její oblibu zmocňovali se však jejích námětů i spisovatelé z řad laických, kterým leckdy příliš nezáleželo na hodnotách náboženských, nýbrž šlo především o vyhovění požadavkům obecnosti. Tím se právě vysvětluje, proč je v literaturách národních tak velký počet legendárních skladeb bez vyššího posvěcení. Protože však obvyklejší laičtí spisovatelé jen zpracovávali legendy sepsané dříve latinsky a přidržovali se namnoze svých předloh dosti věrně, převládají i v řeči lidové legendární skladby, jež zůstávají věrně vlastnímu poslání tohoto literárního druhu. Didaktická jejich složka nebyla při tom nijak na závadu, neboť didakse tvoří podstatnou součást středověkého literárního díla vůbec. Hodnota literární je závislá především na osobnosti autorově.

Podobně jako v jiných středověkých literaturách i u nás setkáváme se s legendou v samých počátcích literární tvorby, psané jazykem národním (legenda psaná církevně — slovansky nebo latinsky je vůbec prvním samostatným projevem duševního života v našich zemích). A podobně jako v jiných zemích — možno tu připomenouti jen proslulou starofrancouzskou legendu o svatém Alexiovi - mají právě nejstarší dochované skladby literární úroveň pozoruhodně vysokou a odlišují se po umělecké stránce prospěšně od četných skladeb pozdějších rázu spíše řemeslného. Jsou psány veršem - stejně je tomu i v cizině. Jsou zpracovány podle latinských předloh a soustřeďují se, pokud lze z dochovaných zlomků soudit, na vyprávění příběhů apoštolských, líčení života Panny Marie a snad i umučení Kristova. Jejich autor rád přerušoval své vyprávění vlastními úvahami, aby objasnil a zdůraznil naučení z vyprávěných příběhů vyplývající, anebo narázkami na současné události; jedna taková narážka dovoluje také zjistiti, že tyto legendy vznikly na počátku XIV. století. Veršované legendy vznikají pak dále po celé čtrnácté století, ale jejich umělecká hodnota je zpravidla mnohem nižší. Zato nabývají zvýšeného významu legendy prozaické, vznikající překladem nejproslulejších legendárních svodů středověkých, jimiž jsou Životy otců a Legenda zlatá, za panování Karla IV. Největší jejich předností je vynikající kultura slova, ačkoliv i po stránce čistě výpravné zejména překladatel Legendy zlaté (neboli Pasionálu) osvědčil nemalou samostatnost.

Skladatelé veršovaných legend z pozdějších dob soustřeďovali svou pozornost buď na světce domácí, jako byl svatý Prokop, nebo na několik světců, jejichž obliba byla v té době zvlášť rozšířena, jako sv. Jiří a sv. Dorota. K těmto oblíbeným světcům patřila v našich zemích od poloviny XIV. století také svatá Kateřina. V ní spatřoval svou zvláštní ochránkyni od bitvy u San Felice Karel IV., k ní se obracelo také duchovenstvo a studentstvo jako k orodovnici nejvlastnější - bylať pro ně představitelkou křesťanské učenosti vítězíci nad pohanskými bludy - a její úcta byla nepochybně pevně zakořeněna i v lidu, neboť její příběh je v našem národním jazyce několikrát zpracován: prózou v Pasionále, veršem jednak od slepého Jakuba blíže neznámého a znovu v době Karlově neznámým umělcem, jehož dílo zde vydáváme.

Tato legenda je skutečně dílo umělecké. Již její rozsah upozorňuje, že autoru nešlo jen o prostou reprodukci příběhu, a způsob zpracování potvrzuje, že máme před sebou uvědomělou uměleckou osobnost. Proč si autor vybral za námět svého díla právě příběh svaté Kateřiny? Kdyby mu šlo jen o popis muk, mohl si zvolit stejně dobře kteroukoliv jinou z četných světic, jež ochotně prolily svou krev za Krista, jak o nich vypravuje *Legenda zlatá*. Vábila-li ho především konverse, mohl užítí stejného motivu z legendy svaté Barbory, jejímž učitelem v křesťanství byl dokonce církevní otec Origenes. Zbývá tedy jako jediný prvek, jímž se legenda svatokateřinská liší od jiných, její disputace s pohanskými mistry, a v líčení této disputace skutečně nacházíme v jeho díle stejně mnoho samostatných prvků, jako v popise Kateřinina bičování nebo prostředí, kde se odehrálo její zasnoubení s Kristem. Z pohnutek, jež vedly k volbě svaté Kateřiny, nesmíme ovšem vylučovati ani její dobovou oblíbenost ani specifickou formu, jíž se odehrála její konverse, totiž vidění: stačí vzpomenouti si na význam, jež svým několika viděním připisuje Karel IV. sám ve svém životopise, nebo na vidění svaté Brigity Švédské či svaté Kateřiny Sienské (také tato světice dostane při svých mystických zasnoubách od Krista prsten, jež vidí i po skončeném vidění na své ruce), abychom pochopili, že i tento motiv mohl u našeho autora při volbě námětu spolupůsobit. K tomuto závěru vede i srovnání s oběma druhými, již výše připomenutými staročeskými versemi této legendy: v legendě Jakubově celé obrácení Kateřinino vůbec chybí - tak tomu bylo ostatně i ve většině latinských legend - a disputace s mistry je vyprávěna jen zcela stručně. V *Pasionále* se o disputaci a vítězství Kateřinině činí zmínka jedinou větou, naproti tomu konverse Kateřinina je vyprávěna v podstatě shodně a poměrně stejně obsírně jako v legendě naší (ačkoli *Legenda zlatá* v původní podobě ještě tohoto motivu neměla). Nemalej význam měl však při volbě námětu i královský původ a stav Kateřinin, jakož i okolnost, že jejím protivníkem byl sám císař. Touto stavovskou příslušností hrdinů byla autorovi dána možnost, zpracovati svůj námět vysokým stylem, a o to mu, zdá se, hlavně šlo.

Předlohou českému básníkovi byla latinská legenda, skládající se ze dvou částí, z nichž první, mladší a pocházející snad z Itálie, popisuje Kateřinino obrácení na víru a její zasnoubení s Kristem, druhá, starší a rozšířenější, líčí

její boj s Maxenciem, hádání s pohanskými mistry a umučení. Tato latinská legenda byla u nás ve XIV. století značně rozšířena, jak dokazují četné podnes dochované rukopisy.

Ze své předlohy přejal náš básník v podstatě beze změny osnovu dějovou. Shodně s ní líčí v první části Kateřinino mládí a její vynikající vlastnosti duševní i tělesné a její sebevědomí, které jí nedovoluje provdati se za muže méně dokonalého než je sama. Kateřina odmítne proto i syna císaře Maxencia a nedá se ve svém rozhodnutí zvíklati ani prosbami matčinými ani domluvou přátel. Matka ji zavede k svému rádci, poustevníku, doufajíc, že se mu podaří přiměti dívku k povolnosti. Poustevník však využije vhodné příležitosti, aby odvedl mysl dívčinu od pomíjějících věcí tohoto světa k hodnotám trvalým: vylíčí jí Krista jako ideál muže, který Kateřininy nároky nejen splňuje, nýbrž ještě nekonečně předčí, a poradí jí, jak by ho mohla spatřiti. V nočním vidění zjeví se Kateřině Panna Maria s Kristem a jeho krása přesvědčí dívku o pravdivosti slov poustevníkových; nepodaří se jí však spatřiti Kristovu tvář, protože není ještě pokřtěna. Kateřina se dá hned druhého dne pokřtiti a Kristus se jí zjeví po druhé, tentokrát již v podobě dospělého muže, nikoli dítěte jako po první, a přijme Kateřinu za svou nevěstu; snubní prsten najde Kateřina ráno na svém prstě. Kateřina se pak stane dokonalou křesťankou a obrací na svou víru všechny své poddané. V druhé části je vylíčena její mučednická smrt a její vítězný zápas s císařem a pohanskými mistry. Když císař Maxencius nutí své poddané, aby obětovali pohanským bohům, a pronásleduje křesťany, vystoupí Kateřina na jejich obranu a dokazuje císaři falešnost a bludnost jeho pohanského náboženství. Císař si nedovede sám proti ní poraditi, a povolá proto padesát pohanských mistrů, aby ji usvědčili z bludu a odvedli od křesťanství. Výsledek slavnostního hádání je ovšem právě opačný, než císař očekával, mistři se dají Kateřinou přesvědčiti o pravdě křesťanské a rádi vytrpí mučednickou smrt. Kateřina je pak ukrutně zbičována a vsazena do žaláře, v němž ji Kristus zázračně uzdraví; obrátí tu na křesťanství dokonce i manželku císařovu a jeho prvního rádce Porfyria s velkou rytířskou družinou. Nakonec je štáta a andělé přenesou její tělo na horu Sinai, kde se nad jejím hrobem dějí zázraky až do dnešního dne.

Na této dějové osnově český básník mnoho neměnil. Rozvedl sice jednotlivé náznaky, nepřidal však nic, co by aspoň v zárodku nebylo obsaženo již v jeho předloze, naproti tomu zase některé vedlejší epizody a scény vynechal. To je, jak bylo správně zjištěno, zjev ve středověku zcela běžný, neboť středověké literární obecnstvo nepožadovalo na svých autorech látkové originality, chtělo slyšeti raději něco pravdivého než nového. To platí tím spíše o legendě, neboť příběh světice byl jistě dostatečně znám a nebylo tedy možno podnikati v něm libovolné úpravy a změny. Přesto však působí česká legenda dojem podstatně jiným než její latinský originál. Částečně je to způsobeno změnou poměru mezi jednotlivými částmi vyprávění, jiným rozdělením důrazu. Český básník rozvedl některé scény značně do široka, jiné naproti tomu zrekapituloval zcela stručně, tak zejména závěr legendy nebo přechod mezi druhým viděním a vystoupením Maxenciovým na scénu. Šíře je rozvedena prvá rozmluva Kateřinina s poustevníkem, obě vidění a Kateřinino bičování. Mimoto přidal náš autor na začátku charakteristiku císaře Maxencia a otce Kateřinina Kosta, jistě jen z ohledu na stavbu díla; staví je tu proti sobě zajímavě do kontrastu, takže by mohl vzniknouti dojem, jako by v díle šlo o souboj těchto dvou panovníků; Kostus však velmi brzy mizí. Jak silný byl u našeho autora zřetel k vyrovnané stavbě díla, patrně i odtud, že úvodní partie legendy (než se vyprávění zcela soustředí na Kateřinu) je stejně dlouhá jako závěr legendy o zázracích po smrti Kateřině.

Významnější rozdíl mezi legendou českou a latinskou vzniká tím, že se český autor nijak neváže na slovní znění své předlohy: vidí jasně před svými očima děje, líčené v předloze, a ve svém textu se snaží zachytiti spíše to, co vidí, než co četl. Kdežto pro latinskou legendu jsou jednotlivé osoby v ní vystupující sotva více než jména, která by případně mohla zníti zcela jinak, náš básník je vidí jako skutečné postavy a dovede svému čtenáři vsugerovati, že jde o živé lidi. Zachycuje ve svém díle jejich postoje a gesta v situacích dějově nebo citově významných a působivých aspoň náznakem; to platí částečně také o prostředí, v němž se jednotlivé scény odehrávají. Bylo by snad možno říci, že proti plošnému líčení legendy latinské převládá v české plastické vidění, proti prostoru dvojrozměrnému trojrozměrný. Tak se na příklad v latinském textu dvakrát konstatuje, že poslové císařovi spatřili Kateřinu; český básník v obou případech naznačuje postoj, v němž ji

spatřili - po prvé jdoucí s matkou, po druhé stojící vedle ní. Podobně když Kateřina přijde sdělit matce své rozhodnutí, neprovdati se za císařova syna, česká legenda dodává, že si sedla vedle matky; dále uvádí, že poustevník, rádce královnin, bydlel v jedněch horách, ve skále, v hustém a pustém lese. Zejména často a rád uvádí náš autor vnější výraz duševního stavu svých osob: podrobně je vylíčena úpěnlivá a žalostná prosba Kateřinina k Panně Marii, aby jí ukázala Krista; zjištěna bledost její tváře po prvním vidění; výbuchy císařova hněvu jsou několikrát popsány značně názorně. Také prosté konstatování latinského textu „Večer, když všichni usnuli” je rozvedeno a opsáno konkrétnějšími obrazy: Když večeri dali v dvoře a všechny ohně utuchly a všichni lidé usnuli, atd. Jen výjimečně rozvádí však básník tyto zrakové představy obšírněji - to platí především o popise síně, v níž se Kateřina zasnoubí s Kristem, a o vylíčení ran, způsobených Kateřině bičováním; obvykle se spokojuje vytčením několika nejdůležitějších rysů a ponechává svému čtenáři, aby si scénu sám dokreslil. Ačkoli z některých míst je patrné, že básník měl schopnost vidět plasticky a ostře a jasně vyjádřit to, co viděl (všimni si na příklad veršů 698-701: *Po její bělúci líčkú slzy potóčkem se valěchu, její oči se kalěchu ve krvi velikú žádostí*), nevynakládal velkého úsilí na to, aby vystihoval vnější podobu věcí a lidí, neboť byl se svou dobou přesvědčen, že zevnějšek věcí nikterak nevyjadřuje jejich vlastní podstatu. Proto se také nesnažil vykreslit individuální portret hlavních jednajících osob; fysickou krásu líčí jen u svaté Kateřiny a maličkého Ježíška, jinak podává jen charakteristiku mravní. A to ještě jsou při Kateřině jednotlivé konkrétní rysy podány roztroušeně po celém díle, básník sám nechce nikde podati jejího popisu ve vlastním, technickém smyslu slova; pokud mluví o její kráse sám, spokojuje se jen všeobecnými obraty, naznačujícími, že je nejkrásnější na celém světě. Detailnější líčení jednotlivých rysů Kateřininy podoby podává jako součást děje: po prvé ji popisují měšťané alexandrijští poslům, hledajícím pro syna císařova nejdokonalejší nevěstu; jindy je uvádí básník sám - v popise bičování, kde jednotlivé znaky tvoří podklad pro symbolický výklad barev, vystihující nekonečnou míru její lásky ke Kristu. Jindy konečně naznačuje básník velikost Kateřininy krásy účinkem, jaký měla na jiné lidi, především v jejích setkáních s posly císařovými, ale také při jejím loučení s měšťany alexandrijskými, když je vedena na popravu. Tato šetrnost

v konkrétních detailech se velmi dobře shoduje s uměřeností a výrazností jednotlivých gest, která básník přisuzuje svým postavám, a je nepochybně v dokonalém souhlase i s výtvarným uměním gotickým.

V čem se česká legenda od latinské liší zcela podstatně, jest její tón. Celý děj se odehrává v ovzduší přísně dvorské etikety a obřadnosti, a básník opětným užíváním některých přídavných jmen a slovních obrátů tuto stránku svého díla neustále zdůrazňuje a poukazuje, jak vzezření i chování jeho hrdinky vyhovuje i nejnáročnějším požadavkům jemného vkusu. S dvorskou uhlazeností a dokonalým sebeovládáním svaté Kateřiny jsou v příkrém rozporu nespoutané výbuchy Maxenciova hněvu. Maxenciovo pohanství jeví se našemu básníku nepochybně i jako společenský nedostatek, neboť mu zabránilo dospěti k ctnostem pravého rytíře, jejichž předpokladem je ovšem křesťanství. Tímto hlediskem třeba vysvětlovati také, proč se básník tolikrát vracel poměrně obsírně k líčení projevů císařova hněvu. Některé drastičtější výrazy, jichž svatá Kateřina a zejména císařova žena v rozmluvě s Maxenciem užívají, neznamenaají u těchto postav porušení dobrého tónu, neboť jednak ve středověku nebyly pocítovány tak silně, jednak (v pojetí básníkově) vypovídají o císaři jen pravdu.

K dalším znakům umění českého básníka patří dobré ovládnání vypravěčské techniky. Básník sám se snaží udržeti svou osobu úplně v pozadí, děj se rozvíjí bez jeho poznámek a vysvětlivek i bez pokusu, vyvozovati z jednotlivých příhod mravní naučení. Nejdůležitějším prostředkem k zachování této vypravěčské objektivity byla básníkovi přímá řeč, které užívá stejně dovedně k rozvíjení děje, k charakterisování osob i přiblížení jich čtenáři. Přímé řeči vytvářejí situace a fakta, jimiž je podmíněn další děj: tak Kateřina vyjadřuje monologem své rozhodnutí, neprovdati se za neznámého muže, přímou řečí sděluje tento svůj úmysl matce i své setrvání při něm přes matčiny domluvy; přímou řečí vzbuzuje také poustevník v srdci Kateřinině touhu po Kristu a stejně se i Kristus s ní zasnubuje. Dialogicky se odehrává také konflikt Kateřinin s Maxenciem, jenž je podkladem všeho dalšího dění. Z úst jednajících osob se také často dovídáme o zevnějšku osoby druhé; tak Kateřina podotýká, že je matka na ni rozhněvána, což z tónu vlastních slov královniných nijak nutně nevyplývá; podobně zase poustevník upozorňuje na Kateřininu bledost po prvé zjevení Kristově. Připomenutý již mono-

log Kateřinin seznamuje nás s jejím velkým sebevědomím, založeným na přesném poznání vlastních předností. Přímé řeči vkládá básník často do úst i postavám episodickým a podružným, jež se v latinském originále vůbec ke slovu nedostaly; z toho nejlépe vidíme, jak velký význam básník tomuto stylistickému prostředku přikládal. Jiným projevem téže snahy po objektivitě, jíž je (vedle jiných důvodů, s nimiž se ještě seznámíme) motivováno toto nadměrné užívání přímé řeči, jest básníkův způsob, konstatovati prostě některé faktum a ponechati čtenáři, aby si z básníkovy líčení nebo z dané situace vyvodil příslušné důsledky sám. V detaile je to patrné na příklad, když legenda připomíná, že se Kateřina po křtu opět obléká, ač předtím nebylo řečeno, že se před pokřtěním svlékla (výklad, že tento děj je naznačen v slovech legendy: *pokřtí její život čistý*, by byl nepochybně poněkud nuce-ný) - to však bylo pro posluchače samozřejmé a implikováno v křtu samém a nebylo třeba o tom zvlášť mluvíti. Básník však postupuje stejně i v jiných případech, kde jeho myšlenka aspoň pro nás není tak jasná na prvý pohled. V apostrofě ke Kristu, předcházející před popisem bičování, básník uvádí, že Kateřina vyrostla jako jediná dcera bohatých rodičů a nepoznala tedy fyzické námahy ani bolesti; ze souvislosti je vidět, že básník chce připomenutím této okolnosti zvýšiti čtenářův soucit s jejím utrpením, ale vlastní smysl veršů objasní se nám teprve, vzpomeneme-li si na přesvědčení tehdy rozšířené, že urozený člověk snáší fysickou bolest mnohem hůř než člověk prostý, hrubého těla, zvyklý tělesné námaze. Básník však očekává, že si toto vysvětlení jeho čtenář (nebo posluchač) doplní sám. Počítal tedy se značnou součinností svého publika, a již odtud je patrné, že určil své dílo pro publikum vzdělané, jež mělo podobný fond vědomostí a přesvědčení jako autor sám a dovedlo pochopiti a rozvésti si i to, co nebylo vyjádřeno plně. Při takovém publiku můžeme také předpokládati znalost konvencí a předpisů středověké poetické teorie a pochopení pro způsob, jakým jich autor dbá.

Zájem autorův upírá se především k ději, ale podíl lidských činitelů na něm je pro něho někdy věcí zcela vedlejší, jak patrné zejména na místě, kde líčí umučení mistrů (verše 2209-20); tu jest uveden rozkaz Maxenciův i konstatováno jeho provedení, ale není vůbec řečeno, komu byl rozkaz adresován a kdo jej provedl. Tím je odůvodněno, proč se autor vůbec nepokouší charakterisovati episodické, pro děj nutné, ale celkově bezvýznamné

postavy. Tím však možno vysvětlovati také, proč v legendě nenacházíme to, čemu říkáme rozvoj charakteru - povaha Kateřinina i císařova je od počátku až do konce ustálena a konflikt vyplývá nutně z jejich rozdílného náboženského přesvědčení, ale i z povahového založení — jakož i skutečnost, že autor při líčení dějů nepovažuje za nutné upozorňovati na jejich příčinnou souvislost, a někdy i takové odůvodnění vynechává, když je našel ve své předloze. V latinské legendě Kateřina obrátí císařovnu a Porfyria na křesťanství svým poučením, v české však celá tato řeč chybí a fakt konverse není autorem výslovně ani připomenut; dosvědčen je teprve dalším jednáním Porfyriovým a císařovniným. Podobně i účinek Kateřininy apologie křesťanství na představitele pohanské učenosti je znázorněn tím, že se mistři postaví na odpor císaři a přijmou mučednickou smrt, autor sám však o tom nic nevykládá. Básník sám jen zcela výjimečně popisuje duševní stav jednajících osob, vyhýbá se psychologisování; nejdůležitější výjimku tvoří (verše 529-49) líčení zmatku, do něhož uvedla Kateřinu řeč poustevníkova, z které se dověděla, že dokonalý muž podle jejích požadavků přece jen existuje. Ze způsobu, jakým básník mluví o zápase její nedůvěry s přesvědčením o pravdomlupnosti poustevníkově, by bylo možno souditi, že mu chyběly i výrazové prostředky pro jemnější psychologický rozbor. Důležitější byla však patrně jeho snaha po objektivitě; monology a dialogy seznamují čtenáře s psychologii postav přímo, bez zprostředkování autorova. Snad při tom však spolupůsobila i okolnost, že středověký jednotlivec vůbec příkládal jen malý význam svým soukromým osobním citům, jak to možno pozorovati na příklad ve vlastním životopise Karla IV. Autor ostatně i zde nepochybně počítal se součinností svého čtenáře. - Do jaké míry byl pro našeho autora děj hlavní věcí, patrně i odtud, že popisy a názorná líčení rozvíjí v souvislosti s ním; to platí zejména o scéně bičování, při níž je dokreslen fyzický portret Kateřinina, ale stejný postup zachovává autor i jinde. Krásu Ježíšovu popisuje tak, jak ji Kateřina vidí, nepodává její samoúčelný popis. S tím souvisí ostatně i připomenuté již líčení vnějších výrazů duševního pohnutí.

Plastické vidění autorovo vyvolává otázku, jaký asi byl jeho vztah k výtvarnému umění. Tu je důležité, že Kateřina ve své předsmrtné modlitbě prosí zvláště o boží milost pro ty, kdož budou ve svém domě mítí vymalované její umučení nebo její obraz nebo aspoň knihu o ní. Tato slova, jež znějí přímo

jako propaganda pro malířskou a písařskou dílnu, jsou vlastním přídavkem českého spisovatele, v latinské legendě se nenacházejí. Podobnou prosbu nacházíme i v několika jiných veršovaných legendách staročeských, ale tato okolnost nijak nezeslabuje význam uvedeného místa. Můžeme považovati za jisté, že skladatel legendy o svaté Kateřině byl seznámen s kvetoucím českým malířským uměním současným a měl o ně živý osobní zájem, jinak by byl své hrdince nevkládal do úst podobnou prosbu. Projevuje se tu spojitost autorova s jeho dobou.

Podobně je dobově podmíněna i záliba, s níž autor rozvedl motiv slovního zápasu mezi Kateřinou a pohanskými mistry. Moderní posuzovatelé vesměs vytýkají přílišnou obšírnost této partie skladby, ale pro současníky básníkovy disputace jako metoda scholastické vědy měla zcela jiný význam než pro nás. Při myšlence, užiti jí jako uměleckého prostředku, působil snad i ohlas nedávného založení pražské university. I zde projevil básník dobrý umělecký instinkt, neboť se nesnažil reprodukovati podrobně theologické a filosofické argumenty, jež našel ve své předloze; toliko prvá ze tří řečí Kateřininých je v podstatě přeložena z latiny, druhé dvě jsou celkově samostatným výtvozem našeho skladatele. V díle ovšem nejde o skutečnou disputaci - na prosbu Kateřininu jest mistrům nadpřirozeným zásahem od počátku zabráněno postavit se světici na odpor - vítězství křesťanky je dáno předem, a tím nepochybně pro novodobého čtenáře celá disputace vlastně pozbývá smyslu. Středověké obecnstvo cítilo věc asi jinak, jemu bylo patrně významnější složkou situace zhroupení mistrů, způsobené boží mocí. Podobných příznaků středověkého citění, těžko přijatelných čtenáři prošlému školou realismu, je v legendě více. Tu stačí připomenouti, že Kateřině, toužící po nejdokonalejším muži, se zjeví Kristus v náručí Panny Marie v podobě děcka, a Kateřina jej bez nejmenších rozpaků přijme jako skutečný svůj ideál. V druhém vidění, jak je líčí česká legenda, má Kristus snad již podobu dospělého muže (usuzujeme-li správně z označení Buoh mocný a z toho, že sedí na trůně); v latinském textu jej i zde chová Panna Maria v náručí.

Nejpozoruhodnější z míst, kde český autor šíře rozvedl náznaky své předlohy, jsou jediné dva obšírné názorné popisy, které v legendě nacházíme: popis síně, v níž Kateřina po druhé uvidí Krista a zasnoubí se s ním, a popis

Kateřinina bičování. Protože jsou, jak aspoň vyplývá ze srovnání s latinským originálem, vlastním duševním majetkem našeho básníka, vzbuzovala větší zájem badatelů, kteří doufali proniknouti jejich rozbořem blíže k autorovi legendy.

Kateřině se zdálo, vypravuje básník, že se octla v krásnější síni, než jakou kdy spatřilo smrtelné oko; její zdi, okna i strop byly ze zlata a drahokamů a na stropě se pohybovalo slunce, měsíc a hvězdy právě tak, jako na obloze nebeské. Směrem k východu stály v ní dva trůny, na nichž seděli Kristus a Panna Maria. Protože se zdálo nepravděpodobné, že by básník, jenž jinak neprojevuje velké záliby v popisech, byl vložil toto místo bez vnějšího popudu, hledaly se podněty jeho inspirace. Pomýšlelo se při tom nejprve na inspiraci literární: vzor básníkovy líčení byl spatřován v popise chrámu sv. Grálu, jak jej podává německá báseň zvaná „Mladší Titurel“ a jenž vyniká stejnou nádherou drahokamů i podobným napodobením oblohy, jako dějiště vidění v naší legendě. Nelze ovšem dokázat, že by byl český básník tuto německou skladbu byl četl, a mezi oběma popisy jsou vedle některých shod i význačné rozdíly: neshodují se úplně ani jména drahokamů, jimiž jsou obě stavby vyzdobeny, a česká legenda nepřipomíná barev jednotlivých kamenů, jež v německé básni jsou uvedeny. Tyto neshody přivedly Fr. Spinu, vydavatele legendy, k myšlence, že básníkův popis mohl býti podnícen vlastním jeho zážitkem; vyložil pak nově podobnost mezi legendou a výzdobou hradních kaplí na Karlštejně, na kterou bylo již dříve upozorněno, a tvrdí, že stavby karlštejnské byly vzorem líčení v legendě. Myšlenka tato je velmi lákavá; lze zajisté předpokládati, že umělec, pohybující se ve vyšší české společnosti doby Karlovy, byl seznámen jak s Karlštejnem, tak se stavbou dómu svatovítského, jehož svatováclavská kaple byla později přebudována podle vzoru kaplí karlštejnských. Myšlenka Spinova byla také přijata s velkým zájmem. Je-li vysvětlení Spinovo správné, nemohla legenda vzniknouti dříve, než byl Karlštejn dostavěn a ukončena jeho vnitřní výzdoba, tedy před rokem 1355. A právě tato možnost, získati aspoň jedno bezpečné datum pro určení legendy, přivedla nejspíše Spinu k tomu, že vynaložil na svůj důkaz tolik péče. Ale jeho vysvětlení je nesprávné: právě tak jako by nebyl mohl použiti živých modelů pro vylíčení krásy Kateřininy, nepotřeboval básník ani hmotných předmětů jako vzoru pro popis síně. Popis ten ostatně,

všimneme-li si ho blíže, přílišnou názorností nevyčníká, není ani jasno, jaký byl tvar síně - básník měl na mysli nepochybně prostor kruhovitý, ale nikde to neříká; uvádí toliko látku, z níž byla postavena, a kromě toho jen lesk, jímž byl celý prostor proniknut. Líčení podobných ideálně krásných staveb a místností je motiv v středověké literatuře velmi častý a větší význam při něm měla literární tradice než jakékoli vnější podněty. V našem případě lze ostatně bez obtíží zjistiti vzor, jež básník měl při svém líčení na mysli; je to nebeský Jerusalelem, popsáný v 21. kapitole Zjevení svatého Jana: „A bylo stavení zdi jeho jaspis, město pak samo bylo zlato čisté, podobné sklu čistému. A základové zdi městské všelikým kamenem drahým ozdobeni byli. Základ první byl jaspis, druhý zafir, třetí chalcedon, čtvrtý smaragd. Pátý sardonyx, šestý sardius, sedmý chryzolit, osmý beryllus, devátý topazion, desátý chrysoprassus, jedenáctý hyacint, dvanáctý ametyst. Dvanácte pak bran dvanácte perel jest, jedna každá brána jest z jedné perly.” Z těchto kamenů chybí v legendě jen sardonyx a chrysoprassus, přidán je rubín, tyrkys, palejs (rubinballais) a granát. Také verše legendy o umělém slunci a hvězdách byly nepochybně vyvolány další větou Zjevení (21, 23): „A to město nepotřebuje slunce ani měsíce, aby svítily v něm, nebo sláva Boží je osvěcuje.” Toto místo Apokalypsy bylo ve středověku dobře známo, byly k němu skládány komentáře veršem a prózou, a básníci ho často užívali, aby dodali barvitosti svým popisům - jeho ohlasy nacházíme na příklad v starofrancouzských veršovaných románech o Troji a o Thébách. Také chrám v „Mladším Titurelu” je osnován podle vzoru nebeského Jerusalema, jenž je v básni při tom výslovně připomenut. Tím spíše lze předpokládati, že jej měl na mysli náš autor: místo, kde se Kateřina s Kristem setká, je nepochybně jeho sídlo, a tím je podle Zjevení právě nebeský Jerusalelem. Ten byl také chápán jako symbol církve vítězné a přístup do něho byl otevřen každému, kdo na tomto světě pro Krista trpěl, jak ujišťuje domněle ambrosiánský hymnus „Urbs beata Jerusalem”, tvořící součást oficia na den posvěcení chrámu. Dějiště Kateřinina zasnoubení Kristovi by bylo tedy možno chápati snad i jako předzvěst její mučednické smrti. Domnívati se, že by český autor k znalosti citovaného místa Apokalypsy byl potřeboval prostřednictvím německé básně, nebylo by správné, protože v naší legendě jsou jmenovány i takové drahokamy, jež se vyskytují v Apokalypse, nikoli však v německé skladbě. Popisuje-li Titurel

i barvu drahokamů, činí tak podle běžné praxe středověkých vykladačů Zjevení svatého Jana; náš básník zde tohoto motivu nemohl použít, protože jej chtěl rozvésti na jiném místě.

Význam svého popisu bičování, jež Kateřina musila vytrpěti, podtrhl básník tím, že jeho jádro zarámoval apostrofami, v nichž vystupuje ze své vypravěčské objektivnosti. V popise samém zdůrazňuje hlavně barevné kvality ran, způsobených důtkami na jejím těle, a vykládá význam těchto barev jako svědectví o velikosti a plnosti lásky Kateřininy ke Kristu. Myšlenka podobného symbolického výkladu barev naprosto není původní, naopak je to ohlas doktriny v středověku velmi oblíbené, ale vlastnictvím českého básníka jest její aplikace na popis bičování. Básník sám ostatně předpokládal u svého posluchačstva znalost této symboliky, neboť význam jednotlivých barev většinou jen naznačuje a také barvy jen výjimečně jsou přímo pojmenovány (proto je básník nepochybně v závěrečném souhrnu uvedl všechny ještě jednou). Není snad třeba v zjištění šesti barevných odstínů viděti nové potvrzení autorových schopností pozorovatelských, neboť básník byl patrně již předem rozhodnut použít šesti barev, jež měly v milostné symbolice největší význam. Jako jiní středověcí spisovatelé i autor naší legendy považuje barvu zelenou za symbol počátku lásky, bílou za znamení naděje, červená mu znamená žár lásky, modrá věrnost a vytrvalost, černá bolest (obvykle značí smutek) a žlutá docílení všech tužeb, ukojení lásky. Také pro toto místo legendy byl hledán přímý pramen, z něhož by byl básník čerpal své vědomosti, ale takové pátrání bylo předem odsouzeno k nezdaru, neboť pramen toho rázu vůbec neexistoval. Jde tu o zcela běžnou konvenci společenskou, obecně rozšířenou, jak patrně z básníkova očekávání, že obecnost porozumí i jeho narážkám a náznakům, a znalost podobných konvencí se šíří obvykle jinou cestou než knižní. I v jiných našich literárních dílech z druhé poloviny století XIV. a počátku následujícího setkáváme se často s výklady úplně shodnými, stejně v lyrické písni „Barvy všechny” jako v theologickém pojednání o přípravě ke zpovědi, jež rozlišuje světský a duchovní význam jednotlivých barev, obě však vycházejí ze shodné základní myšlenky. Ani původce Tkadlečka, tedy díla určeného pro nejvyšší vrstvy společenské, nedal si ujít tento motiv; Neštěstí vysvětluje Tkadlečkovi, že se nezastavuje před nikým, a praví: „Nic se na barvy neptámy, tak nám bílá

jako černá, tak nám černá jako blankytná, tak nám zelená jako šerá, tak nám žlutá jako plavá, nic sobě i lidí jedné barvy jako druhé nevázimy. Anebo což se znamená jich okrášlení? Když my mocí svého protiventství sečem, tuť my nic neminem, nač se oddáme. Tu fiola své moci před námi neskryje svú rozkošnú barvú všie ustavičnosti. Tuť lilium krású svú a svú bělostí před námi neuteče svú dobrou nádejí. Tu ruože červená svú šarlatnú barvú v hořící milosti nám se neopne, tuť dětelík, ni břechtan, ni chvojka, ni barvínek, jenž jest všie počaté milosti vuodce, nám se neskryje... Tuť také plěška svú miezhú, svú žlutú barvú, jenž na haně vydána jest, proti nám nezíšče." Autor naší legendy použil tedy nově běžného motivu, aby znázornil nekonečnou lásku světice k jejímu nebeskému snoubenci.

Abychom legendu mohli správně pochopiti a oceniti, třeba si připomenouti, že vznikla v době, kdy literární dílo bylo vnímáno více sluchem než zrakem; obecnstvo se s ním seznamovalo naslouchajíc přednesu autora samého nebo recitátora z povolání, nikoli čtením knihy, jak jsme tomu uvykli v nové době. Díla skládaná pro orální přednes vyznačují se pravidelně jistými znaky, jichž nenacházíme v literatuře knižní. Některé stopy poukazují, že i naše legenda souvisí s básnickou technikou, jak se vytvořila pro skladby mluvní; nejsou příliš nápadné, což svědčí nepochybně o stylistické vyspělosti a obratnosti autorově, ale jejich existence i význam jsou nesporné. V podobných skladbách autor často přímo oslovuje své obecnstvo, někdy je i napomíná k tichu a pozornosti; v legendě nacházíme jediný doklad (verš 2781): *Také chci vám povědeti*. Bylo třeba vyznačiti výrazněji počátek a konec jednotlivých episod a částí skladby; dále se to obvyčejně opakovaním jistých ustálených formulí, připomínajících časové vztahy - v legendě se tak opakují obraty *v tom čase* (verše 145, 240, 811, 2432, srovnej i 706, 1162, 2396), spojení s adverbium *zítra*: *inbed zítra, ne k večeru* (426,) *na zajtřie inbed to sta se* (2587), *pak netáhnú zítra vstáti* (3040), *na zajtřie zsadí své slúhy* (3167), nebo ještě určitěji: *ciesař inbed v ty hodiny* (208, 2630, 2829); *v tu dobu* (1194, 1389, 3030). Často se užívá v podobných případech jen některých adverbii: *potom* (verš 1115), *zatiem* (398, 1622,) *tehdy* (2474, 2732, 2813, 3134), *inbed* (856, 916). Z obsáhlejších formulí možno uvést: *Tak se to nedlúho kona* (2526, srovnej ještě 2234: *A když se to všecko*

skona; též 3080, 3432). Tyto obraty upozorňují, že se mění situace nebo scenerie, a bylo jich třeba pro orientaci posluchačstva. Stereotypní jsou také formule, jimiž jsou uvozeny jednotlivé přímé řeči; je v nich obyčejně jmenován mluvčí a připojeno sloveso *vece, řka, odpovědě* a pod.; jisté rozmanitosti dodávají některým z nich adverbia, kvalifikující tón řeči {směle, krotce, hněvně atd.}. Konec řeči nebývá zvlášť označován, výjimku tvoří jen závěr první řeči poustevníkovy: *To by řeč pústenníkova* (528). V skladbách určených k ústnímu přednesu vyskytují se dále jisté ustálené formule, klišé, jichž se užívá pro výplň verše nebo pro docílení rýmu; v naší legendě z nich nalézáme: *ve dne v noci* (45, 594, 622, 1904, 2469, obměněno: *v noci i ve dne* 1603), *semu i onomu* (38, 568, 1152), *mnoho nebo málo* (18, 3179; srovnej: *i na mnoze i na mále* 1762), *mile i pokorně* (2292, 2722, 2996), *tak i sice* (675; *sice nebo tako* 1858), *takéž staří jako děti* (1657; srovnej *pro starost neb mladost jíti* 1139). Zde by bylo uvést i formule, ujišťující o pravdivosti výpovědi; o nich však mluvíme na jiném místě. S technikou orální slovesnosti souvisí konečně i časté opakování jistých oblíbených adjektiv, o nichž se ještě zmíníme; také některé rýmové dvojice poukazují k stejnému zdroji. Celkově však užívá básník těchto technických pomůcek velmi umírněně a některým se úplně vyhnul. Tak nenacházíme u něho napomenutí posluchačstva ke klidu nebo k tomu, aby si z básníkovy líčení vzalo naučení pro svůj život; to souvisí nepochybně s přítlumením didaktické tendence v naší legendě. Středověcí autoři vkládali také často do textu svého díla i jeho titul a někdy i své jméno, jak toho máme aspoň několik příkladů i v staročeské literatuře; opatrovali také na mnoze své dílo předmluvou, v níž vysvětlovali svůj záměr, bránili se předem proti nepříznivým kritikům nebo věnovali svou práci mecenáši. V legendě nenacházíme nic z toho. Ani v náboženském zakončení legendy netřeba spatřovati souvislost se zvykem středověkých spisovatelů, svolávat boží požehnání na posluchače nebo děkovati Bohu, neboť v naší básni vyplývá tento závěr zcela přirozeně ze souvislosti.

Autor sám, jak jsme již uvedli, držel se uvědoměle v pozadí a jen výjimečně připomíná svou osobnost. Nejčastěji se to děje způsobem, jenž souvisí s připomenutou orální technikou. Tak je tomu v případech, kdy básník, aby zaručil pravdivost svého vyprávění, odvolává se na prameny, buď písemné (*tak nám písmo praví*, v. 7, pro jméno Maxenciovo, ale nepochybně i pro

celý děj), nebo ústní: *jakž slychám při starších kmetech* (verš 117, pro stáří Kateřinino). Tento druhý doklad poučuje, jak šablonovitě se podobných odkazů užívalo, neboť ani nejstarší kmeti nebyli by mohli básníkovi o věku Kateřině povědět nic jiného, než co vyčetli v knihách; celý verš má tedy jen formální význam. Podobný ráz mají i verše, jimiž autor po vylíčení disputace s pohanskými mistry vyjadřuje svou skromnost (2218-22): „Když dievka ty všecky věci domluvi, jak sama chtieci, *a jiného mnoho čísla, k němuž nemám tolik smysla, bych mohl to vše vypraviti.*“ Také jejich úkol jest především označiti zakončení významného úseku dějového; že k tomu autor užil právě této formule, způsobila zajisté latinská předloha, jež na tomto místě praví: *Hec et alia multa dum beatissima virgo dissereret.* Častější jsou v legendě jen obraty, ujišťující o pravdivosti vyprávění: *To jest věrná pravda celá* (2228), *Jesče poviem, ne obludú* (3485), *A jesče řku pravdu viece* (3509); tu však je pozoruhodné, že poslední dva přicházejí tak těsně za sebou na samém konci díla, kdežto v celém předcházejícím textu byl jediný doklad; odtud by bylo možno souditi, že autor při ukončování práce byl již méně pečlivý a upadal snáze do šablony, jíž se předtím dovedl vyhnouti. Různé adverbiální obraty, dotvrzující pravdivost řečeného, vyskytují se nejvíce v přímé řeči (srovnej o nich níže). Významnější než tyto běžné formule, ale zato také vzácnější, jsou ostatní projevy autorovy osobnosti: řečnická otázka, zdůvodňující oprávněnost úleku Kateřinina při pohledu na mučidla (2819 až 20: *K tomu každý rozumu řci, jměla-li se co leknúti?*), zejména však apostrofa ke Kristu a závěrečná exklamace, jimiž je ohraničen popis bičování, ke kterému chtěl básník upoutati pozornost posluchačů. Všechna tato místa jsou vnějšně charakterisována tím, že na nich básník užívá přítomného času místo minulého, v kterém vypravuje děj; proto je třeba přiřaditi sem i jiné odstavce, kde básník přechází do presentu a kde tedy mluví za sebe: jsou to známé verše (46-58) o socích, kteří pro svůj prospěch očerňují u pána věrné a poctivé služebníky (užití presenta v závěrečných odstavcích legendy má poněkud jiný význam). Z těchto dvou — tří míst, v nichž autor přerušuje své vyprávění a připojuje k němu vlastní poznámky, lze vyčísti jen pramálo o jeho empirické osobnosti. Ještě nejjistější je, že byl seznámen s příběhem Tristana a Isoldy, ani tu však nelze říci, odkud a jak své znalosti nabyt. Vše další jsou již dohady více či méně pravděpodobné: že posuzoval současný

svět z jistého odstupu a se staromilekým zaujetím (v. 353 - 60); že byl závislý na nějakém pánu a znal slasti i strasti panské služby (v. 46 - 58). Odtud by bylo snad ještě možno vyvozovati domněnku, že se náš autor zdržoval na panských hradech nejspíše jako dvorský básník, ale tím bychom zacházeli již na pole spekulace. Nepochybné jest však značné vzdělání autorovo, k němuž patřila i dobrá znalost latiny. V této souvislosti povšimneme si otázky, kdy naše legenda vznikla. Vnější svědectví o době složení se nezachovalo, a protože neznáme autora, nemůžeme dílo datovati ani podle jeho života. Věcných narážek na soudobé poměry, z nichž by se dalo usuzovati o době vzniku, v legendě, jak jsme viděli, není. Erben se sice domníval, že básník nevěrnými soky míní rádce Václava II., o nichž se nepříznivě vyslovuje také Dalimil, a kladl tedy složení legendy na sklonek XIII. století, ale jeho domněnka je bezpodstatná. Erbenovo datování se původně přijímalo všeobecně, ale poměrně brzy se dospělo k poznání, že není správné. Ferd. Menčík r. 1880 upozornil, že se uctívání svaté Kateřiny u nás obecně rozšířilo teprve za Karla IV. a že tedy legenda patrně vznikla také teprve v této době. Věcným argumentem chtěl toto datování podepřít a blíže určit také Spina, jak jsme viděli výše, ale ani jeho pokus není zdařilý. Ze zmínky o Tatarech, Saracénech a Litvanech (v. 2777) nelze ovšem vyvozovati nic, neboť ta byla v Cechách možná kdykoliv, počínaje dobou Přemysla Otakara II. Jsme tedy pro určení stáří legendy odkázáni jednak na svědectví rukopisu, jednak na její jazykovou formu. Rukopis pochází z doby okolo roku 1400, a protože to není autograf básníkův, jak dokazují četné chyby písařské, vznikla legenda někdy před touto dobou. Poněkud přesnější, ale ovšem jen přibližné datování dovolují některé jazykové tvary, jak o tom poučují články Vondrákovy a Havlíkovy. Přihlížeje ke genitivům singuláru na *u*, kladl Vondrák původní sepsání legendy do první polovice XIV. století; když si však všiml tvarů první osoby přítomného času sloves a zjistil, že v legendě jsou již tři mladší tvary s koncovkou *-m*, jejichž původnost je zaručena rýmem (*haniem* 790, *shoviem* 793, *přestraším* 2702), došel k závěru, že báseň nebyla sepsána „dříve než před polovicí XIV. věku“. S tímto výsledkem souhlasí i Havlík, zkoumající rýmy přehlásky *u-i* s původním *u* a *i*; zjišťuje, že v době sepsání legendy se psané *iu* vyslovovalo již jako *i*; v legendě se již nikde nerýmuje původní *u* s přehlasovaným, jak by tomu bylo, kdyby šlo o skladbu starou,

naproti tomu je v ní několik dobře zaručených rýmů přehlasovaného *iu* s původním *i*, což znamená, že v době vzniku legendy byla přehláska již plně provedena. Z toho, co víme o chronologii tohoto jazykového zjevu, lze říci, že legenda vznikla v polovině století. Bližšího data chtěl dospět Havlík tím, že hledal jiné skladby, které by mohly pocházeti od autora naší legendy. Takovou skladbu našel, jak se domníval, v známé básni o smrti krále Jana Lucemburského (*Klimberče mladý, diemť krátce*), a považoval proto za zjištěné, že básník skutečně působil v polovině století. Ale ani tato domněnka není dosti odůvodněna, a nelze tedy určití přesněji ani desetiletí, v kterém byla legenda složena; nejpravděpodobnější ohraničení je třetí čtvrtina XIV. století, tedy léta 1350-1375. Prvá hranice by se dala posunouti výše, kdyby bylo možno považovati za jisté, že autor skutečně znal latinské Jiříkovo vidění, které bylo sepsáno po r. 1353.

Podrobnější rozbor slovníku legendy by mohl snad také přispět k přesnějšímu stanovení data vzniku, a nadto i určití blíže okruh, v němž se autor pohyboval. Je jisto, že není souvislosti mezi jazykem autora naší legendy a slovníkovými pracemi mistra Klareta, jenž působil v šedesátých letech; to prokazuje již srovnání jmen drahokamů, kterým autor ponechává jejich původní názvy, nanejvýš je nepatrně hláskově zčešťuje (není vyloučeno, že některé z nich prošly německým prostředím, to by však znamenalo jen tolik, že je autor přejal z živé řeči), kdežto Klaret je důsledně překládá. Odtud ovšem pro datování nevyplývá nic, neboť autor legendy se nepochybně pohyboval ve zcela jiném prostředí než Klaret, mohli tedy býti i současníky a nevědět o sobě navzájem. Naproti tomu jsou v slovníku některé shody se staročeským překladem bible, zejména snad s tak zvanou druhou redakcí evangeliářů, která pochází z doby Karlovy (slova *jatka, polov a rozpoloviti, najposlední, najprvní, odolati* ve významu *vítěziti, záповěd* jako překlad latinského *edictum*), a snad také s veršovaným Esopem. Citáty z žalmů, jež se v legendě vyskytují, nedovolují sice rozhodnouti, kterou recensi staročeského překladu básník znal, potvrzují však, že byl s překladem seznámen a nepřekládal tyto úryvky zcela samostatně (adjektivum ducholový poukazuje na žaltář Kapitulní nebo Klementinský). Zdá se, že autor nezůstal nedotčen ani prvými pokusy o tlumočení církevních hymnů a sekvencí. Užívání některých formulí, běžných v jiných staročeských veršovaných skladbách,

upozorňuje, že autorovi nebyla cizí česká epická tradice; tím by byl potvrzen výše připomenutý náznak, že naše legenda není pouhou příležitostnou skladbou, nýbrž dílem člověka, jenž věnoval skládání děl literárních mnoho zájmu a práce. Všecky tyto známky spolu s vysokou úrovní jazykovou shodně poukazují na to, že legenda mohla vzniknouti teprve v době, kdy česká literární kultura byla již plně rozvita.

Podotkli jsme výše, že legenda je psána vysokým stylem. Rozlišování tří stylů, nízkého, středního a vysokého, přejal středověk z antické rétoriky, jež učila, že styl musí býti přiměřený významu námětu a cíli, kterého chce řečník nebo spisovatel dosíci (poučiti, pobaviti nebo pohnouti). Ve středověku byla tato nauka nepochopením přizpůsobena stavovskému roztržidění společnosti (onomu dělení na „trojí lid“, jak je známe na příklad z Chelčického) a tak byl vysoký styl předepsán pro díla, v nichž vystupovali příslušníci nejvyšší společenské třídy. Společenským postavením jednajících osob byla tedy, aspoň v teorii, určena i povaha slovního materiálu i stylistických prostředků. Není třeba, abychom toto teoretické pojetí, s nímž se ostatně praxe namnoze neshoduje, přijímali za své, můžeme však, přihlížeje k stylistické úrovni díla, označení vysokého stylu dodržeti, zejména srovnáváme-li naši legendu s jinými českými básnickými díly ze středověku.

Nejdůležitějším stylistickým znakem legendy, jak jsme již poznamenali, jest nadměrné užívání přímé řeči, která zabírá více než polovinu všech veršů. Podnět k jednotlivým monologům i dialogům nacházel autor většinou v své latinské předloze; v ní však má přímá řeč hlavně úlohu sdělovací a poskytl autorovi obyčejně jen jádro, jež musil v skutečnou řeč umělecky působivou teprve přetvořiti. Počínal si při tom velmi obratně, takže do jisté míry je možno mluvit o dramatickosti české legendy. Přímá řeč tu, jak již řečeno výše, rozvíjí děj, jest tedy jednáním; dokonce i dlouhé věroučné výklady poustevníkovy a Kateřininy chtějí přivoditi změnu smýšlení u těch, jimž jsou adresovány, a obyčejně tohoto cíle dosahují. Někdy se dialog střídá tak rychle, že se autor omezuje jen na označení mluvčího (verše 1263-1388). K dojmu dramatickosti nepochybně přispívá, že básník často upozorňuje, jakým pohledem nebo pohybem jsou slova doprovázena (*vzezřevši vece* 1660, 2988, 3438; *vezře v nebe* 1563, 2692, 3326; *vezře z toho hněvně a rka*

2692; *vezrjev mu mezi oči* 3055; 307, 766, 1028 atd.). Básník měl dobré porozumění pro jednotlivé odstíny mluvené řeči i pro její tempo, jak ukazuje rozmanitost adverbíí, jichž užívá, aby charakterisoval tón, kterým mluvčí řeč pronáší (*tíše* 1690, *krotce* 2711, 2999, 3212, *pěčně* 1028, *radostivě i milostivě* 629, 881, *směle* 342, 1284, *velmi mile* 553, *jako se ulyznúci* 1793; *hněvně* 1251, *křiče hněvně z divokého blasu* 3084; *pochválí rkúc* 2506, *stonal řka* 1909), někdy také její spád (*vece s měřú* 580, *pilně* 321, *bez prodlenie* 1495). Proto nepřekvapuje, že v delších řečech nacházíme hojně střídání intonací; k větám oznamovacím se připojují a je přerušují věty tázací nebo zvolací, často se v nich setkáváme s řadami kratičkových vět jednověšových na místech zvláště pathetických, vyznačených opakováním slov a jinými rétorickými ozdobami. Mají tedy přímé řeči v legendě skutečně povahu i podobu mluvené řeči, není to jen technická pomůcka autorova stylu. Opětné oslovení partnera, otázky i zvolání dodávají dialogu živosti, citového zabarvení a naléhavosti. Oslovení se děje jen výjimečně prostým vokativem (*ciesari* 60, *dci* 341, *matko* 343, *panno* 566 a jinde); obyčejně je připojeno adjektivum, označující poměr mluvčího k oslovenému - nejčastěji je to *milý*, někdy i *žádný, žádúci*, naproti tomu *zlý ciesari* (2673, srv. 1243), *bludný ciesaru* (1285). Některá oslovení jsou široce rozvedena, jmenovitě ta, v nichž se obrací Panna Maria k Ježíši (829, 1016, 1029, 803-4), poustevník (454), mistři (2036), anděl (1596) a Kristus (1067, 3412) ke Kateřině a Kateřina k císařovně (3000). V delších řečech je oslovení nejen na počátku, nýbrž vkládá se i uprostřed nebo na konci, aby byl zdůrazněn vztah obou účastníků rozmluvy a přerušen souvislý proud řeči (viz verše 322, 332, 341; 343, 354; 455, 472; 566, 573; 767, 771; 1770, 1789; 2152, 2188). Jindy slouží témuž účelu obraty jako *vsak vieš* (1018; *to vieš* 1347) a jiné, odposlouchané řeči hovorové (srovnej verše 266, 3174; 283, 1341) nebo přejaté z formulí mluvní poesie: *A nad toť povede viece* (507, podobně 1823, 1833, 1867). K tomu přistupují ještě zvolání (282, 1801 a j.) a otázky, vkládané většinou jednotlivě, někdy však i dvě nebo tři za sebou (na př. 1220-1, 1319-21, 1665-74, 1777-90, 2141-50 atd.). Nejobširnější souvislý výklad Kateřinin k mistrům je přerušen aspoň biblickými citáty, jež vesměs mají formu zvolání (1910, 1918, 1927, 1951). V replikách mluvčí často užitím stejného slova, tvaru nebo obratu navazuje na předcházející řeč. Kateřininu zmínku o Bohu, jenž jest mocen nade vše,

odbývá císař pohrdlivým: *Kaký Buob!* (1252;) na císařova slova: *Věru hanně biše přišla, dievko krásná!* odpovídá Kateřina: *Já jsem nehanila* (1257-60); na zvolání: *Ach kak sídlí mě tvá řeč!* reaguje Kateřina stejně: *Ach kak málo ješče vieš o pravém stavu!* (1313, 1339). Ze všeho toho je patrné, jak promyšleně postupoval básník při své práci.

Pro styl legendy je dále charakteristický značný rozsah vět a souvětí. Jen výjimečně se stává, že se věta rozsahem kryje s rozlohou jednoho verše nebo dvojverší, obvykle je značně delší; nemusíme tu ani odkazovati na periody, zahrnující v sobě až 19 veršů (3345-63; srovnej i 2857-69, 946-61, 1196-1208), i menší statistická zkouška ukáže, že na sto veršů připadá jen zřídka více než 20-25 vět. Tato délka je způsobena nepochybně autorovou snahou, vyjádřiti jedinou větou i myšlenky nebo děje značně komplikované a zachytiti při tom i všechny jejich průvodní okolnosti nebo odstíny. Tím vznikají četné parentheses, věty vedlejší a zejména hojná příslovečná určení všeho druhu; odtud také poměrně velké množství spojek a relativních zájmen, jež jsou nepochybně jednou ze složek, přispívajících k prozaisaci básnického slohu, o níž se ještě zmíníme. Básníkovu zálibu v dlouhých souvětích by bylo možno vysvětlovati jeho latinským a scholastickým vzděláním; na scholastiku aspoň poukazují zřetelně distinkce jako *skrz něn, z něho a v něm všecko* (o Bohu, verš 2061) nebo nemůžem ani chcemy ani smiemy (2185-6). Spolupůsobilo při tom však zajisté i jeho úsilí o intonační rozmanitost, která vzniká při rozsáhlém systému vět hlavních a vedlejších, a které by básník naprosto nebyl mohl dosáhnouti, kdyby užíval jen krátkých vět, shodujících se stavbou se schematem dvojverší; tu je důležité, že nejdelší věty nacházíme v přímých řečech, nikoli ve vypravování autorově.

Dalším znakem autorova stylu je jeho snaha po výrazové rozmanitosti. Vyskytují se sice i v legendě případy, že se verš beze změny opakuje (*všejednobo Hospodina* 932, 1992; *Jezu Krista laskavého* 647, 3294; 2232, srv. 2199), ale jde tu o spojení jména s epithetem, jež vyplňuje celý verš a nemá povahu ustálené formule epické. Jinak autor, vyjadřuje-li několikrát touž věc, usiluje užiti při tom obměněného výrazu. Tak Kateřinino shrnutí znaků muže, za něhož by byla ochotna se provdat (375-6): *jenžt by byl v takěj věhlesi, tak učeny, v takěj krási i múdryj jako já sama*, její přátelé opakují (385-6): *tak múdrého i krásného neb v učení věhlasného jakožs ty*; zůstalo tedy beze změny jen

adjektivum múdry, jinak je vazba substantivní nahrazena adjektivem a naopak. Stejně je tomu i ve verších, jimiž líčí Maxencius moudrost Kateřininu po prvé svým rádcům, po druhé mistrům:

1419-22 <i>Slychal jsem řeč vselikaků i nesnadné múdré rady; já sem nesnadnejsie svády, jak sem živo, nemieval řeči.</i>	1503-5 <i>Jsem slychal mnohé chytrosti před sebu mluviece v deci, řku, ež sem múdřejsie řeči nikdy neslychal u mieru.</i>
--	---

Přes to, že obě místa jsou stavěna zcela shodně, opakují se toliko výrazy *slychal jsem* (a to ještě s nezvyklou inverzí) a *řeč*. Že se autorovi jeho úsilí mohlo skutečně dařiti, svědčí o velké vospělosti našeho tehdejšího spisovného jazyka, spolu však i o jeho dokonalém ovládnání. Slovní zásoba naší legendy je velmi bohatá; často se setkáváme se slovy, jež se v jiných památkách literárních bud vůbec nevyskytují nebo jen ojediněle, jako jsou *brknúti, krs, lap, manúti, meslo, nepřiroký, osovný, otvlaka, pěci se, pěčný, pest, plas, skříta, úhled, úropně, úpolý, szořiti*; některá z nich jsou nepochybně novotvary našeho autora, jako *mučec, nučec, okoj, oblahoslavenie, časovati, děviti*. Větší význam než bohatství slovníku má však obratné využívání tvořivých a výrazových možností jazyka, jež v legendě pozorujeme. Pro vyjádření adverbia jistě má básník k dispozici neméně než šest výrazů: *jisté* (315, 1784, 3068), *zajisté* (1534, 1744); instrumentály abstrakt *jistota* (*znamenávalo jistotú* 3458) a *jistost* (*toť pravi jistostí mnohú* 1597); *cele* (*věz to cele* 341) a *za celo* (*to věz za celo* 1952). Jazyk legendy se vyznačuje velkým množstvím výrazů abstraktních; velmi hojná jsou zejména podstatná jména slovesná a substantiva s koncovkami *-ost, -stvie* (nebo *-stvo*); slov utvořených těmito sufixy užívá básník často jen proto, aby se vyhnul opakování téhož slova. Tak máme u něho *bobatstvie* a *bobatost, šlechtnost* a *šlechetenstvie, ustavičnosť* a *ustavičienstvo, ustavičstvo; dóstojnosť* a *dóstojienstvo; radost* a *radovanie, žádost* a *žádanie, malost* a *mále, širokost* a *šíře, potrebnost* a *potřeba* (obě ve významu *nutnost*), *ponucenie* a *ponuka, utěšenie* a *útěcha, potázanie* a *potaz* (srovnej i *rozpač* a *rozpač*). Podobně i adjektiva bývají rozlišena koncovkami bez patrnějšího rozdílu významového: *bolestivý, bolestný; hněvivý, hněvný;*

lítý, lítýný; ústavný, ustavičný; chytrý, chyterný, chytrně. Ze zájmen jmenovitě ves vyniká tvarovou pestrostí (veš, vešken, veškeren, všecko, všeckerno). Pro zesílení významu užívá básník při adjektivech nejrozmanitějšího způsobu; vedle běžných adverbii velmi, dobře (dobře jista 2720) nacházíme u něho i násilně (238), vedle složení s předponou pře- (předrahý, přehanebný atd.) zejména rád sahá k tvarům na -úci: bělúci, čistúci, divúci, drabúci, milosrdn-úci, milúci, srdečnúci, věčnúci, žádúci; někdy i spojuje obě tvoření: přecistúci, přežádúci. Jen zřídka užívá deminutiv: jedinký, malitký, mladický, plnečko; ojedinělý je tvar všejeden.

Vládne tedy básník jazykem bohatým a výrazným, jenž mu umožňuje vystižení i jemnějších odstínů významových a podporuje jeho snahu o přesný a zřetelný výraz. Pro nás dnes není snadno rozhodnouti, do jaké míry je v tom jeho vlastní zásluha a pokud k tomu přispívala tehdejší kultura naší spisovné řeči. Nesporné jest, že básník navazuje na starší tradici, ale neméně jasná jest i jeho snaha aktualizovat ustálené vyjadřovací formy a formule.

Poměrně často se v legendě setkáváme s dvojčlenným spojením synonymních nebo vzájemně se doplňujících výrazů, sloučených spojkami *i, neb*, po případě - v záporných větách - *ni, ani*; častěji se z nich vracejí jen *múdrost i učenie, zlost i blud, čest i chvála; vuole i chténie*, známé již z Alexandreidy, jest jednou obměněno *libost neb chténie*. Z jiných srovnej *moc i vlast, v snu i u vidění, radost i veselé bez truchlosti i bez túhy*. Podobně při adverbii: *brozně i hněvivě, hořce i slzivě*. Při slovesech pevná spojení jako *vědě i umějí, moci i uměti, kázati i raditi, věřiti ni chvály dáti* a podobná, bývají obměňována aspoň užitím jiného času. Připomenutí zasluhuje spojení dvou tvarů téhož slovesa, ať již slouží zesílení výrazu nebo má spíše formální význam: *neměl ani bude jmieti, jimž jakž pře i vždy sú přeli*, a případy, kdy je dáno nejprve přímé označení a potom totéž vyjádřeno vazbou opisnou: *pobi i smrti postiže, Čemu prosíš a svú prosbu ke mně vzosíš*; zejména rád rozvádí takto básník výrazy *chtíti a žádati* (verše 844-5, 3195; 252-3, 2442). Na tradici navazuje také nahrazování obecného abstraktního výrazu spojením dvou protikladných označení konkrétních, jako *bliz i vzdáli, ve dne v noci*; sem patří i jiné z formulí, jež jsme uvedli při charakteristice orálního stylu legendy a výrazy jako *mužé nebo panie, dobří nebo chlústie, kak sé hromazdí neb dělí, mohla-li by co zdiati neb trpěti, ani z jasna ani z nice*. Příznačná pro naši

legendu jsou dvojčlenná spojení, vyjadřující totéž jednou kladně, po druhé záporně: *uzře na jevě, ne v zhluce, při němžto nebiechu hněvi, ale plná milost; ne omylně, ale cele* (srovnej ještě verše 426, 522, 1060, 2117, 2507, 3057 atd.). Souvisí nepochybně se zálibou, již má básník v užívání t. zv. litotes: *nesla bych nelehké břímě, neléně šedši, ten panský sbor nemalečký* (jiné doklady lze zjistiti pomocí slovníku).

Trojčlenná spojení se vyskytují daleko řidčeji, obyčejně ve výčtech: *zjezdíec veš svět potom, hory, vody, i na moři; jměla země, hrady, města; stvořil v nebi, zemi, prostřed pekla; poddal vše, co země plodí, což léce, plavá neb chodí; ten mě krmil, pojil i uzdravil; milým, sladkým, drahým hlasem*.

Hojně užívá autor legendy epithet, zejména takových, jež mají silný citový přízvuk. Některá z nich se opakují velmi často, na př. *cný, čistý, drahý, krásný, milý, pravý, slavný, správný, věčný*; užívá se jich o lidech, věcech i ve spojení se jmény abstraktními a jsou básníkovi nejdůležitějším prostředkem pro dosažení tónu dvorské ušlechtilosti a uhlazenosti. Která z nich měla pro básníka výrazné citové zabarvení, je patrnó zejména z výše uvedených tvarů na *-úci*. Epitheta stálého však téměř nezná, jako ostatně středověcí básníci vůbec; poněkud se mu blíží *jasný* ve spojení *jasné oči* (v. 688, 2322, 3325, 2394) a také věhlasný se vyskytuje zpravidla při Kateřině.

Poměrně zřídka užívá básník figur vytvořených opakováním téhož slova, jako *plné moci, plné cnosti; křivé septy k uchóm plodie, křivé hospod návídiece*, nepřihlížíme-li k běžnému v staročeské poesii opakování předložky (*pro slechetnú, cnú mysl pro tu; za synem za ciesařovým* atd.). Jen na několika místech v přímých řečích nacházíme mnohonásobné anaforkické opakování slov po většině málo výrazných zvukově i významově, jako *jeho* ve v. 512-6 a 1846-53, *ten jest* respektive *ten mój* ve v. 1751-9 a 3298-3303, zájmeno *vše* v. 153-5, 3090-3, *kak* v. 2940-1. Jde tu většinou o místa pathetická, jejichž citová účinnost bývá zdůrazňována i jinými výrazovými prostředky. Jindy však využívá básník i zvukových hodnot, zejména v paronomastických spojeních jako *div divný, div divúci, malitká malost, pravda pravá, vlastní vlast* (srv. i *čistá čest* 298); *na všem světě nesvívalo ani v květu prokvítalo, zasvíeti sviečku, mučiti divokú mukú*. Tu možno připomenouti také jeho pokus o etymologii slova *člověk* (v. 2063-67) ze *zlo* a *věk*, při němž ovšem spolupůso-

bila více grafika (*człowiek*) než výslovnost. O dobrém postřehu akustickém svědčí však slovní hříčka *zchlíbený: hubený* (3056-7) a zejména užití epitheta *przezlatý* na místě, kde souvislost sugeruje *proklatý* (verš 1527).

O naší legendě se tvrdívá, že oplývá tropy, užíváním slov v přeneseném významu. To jest správné jen, srovnáváme-li ji s většinou básnických skladeb staročeských, v nichž se tropy téměř nevyskytují, ale vzato absolutně počíná si básník velmi zdrženlivě, ačkoli právě hojnost tropů jest ve středověké poesii znakem básni psaných vysokým stylem. Podobnou umírněnost projevuje také, pokud jde o přirovnání; nacházíme jich v legendě jen několik, a to některá (zejména srovnání s růží) se ještě opakují. Zajímavější jest jen skutečnost, že se velká část přirovnání vztahuje na světlost, po případě lesk, které v pozdní gotice patří k nejrozšířenějším přívlastkům hrdinek posvátných legend stejně jako románů a povídek světských.

Podobně jako výrazově vyniká legenda o svaté Kateřině nad většinu staročeských plodů básnických i svou metrikou. Její verš je osmislabičný se sdruženým rýmem; je to hlavní verš staročeské epiky. Počet slabik je ustálený; v dochovaném opise jsou sice dosti četné úchytky od pravidla, ale ty jsou nepochybně zaviněny písařem (ať již našeho rukopisu nebo jeho předlohy). Pravidelného střídání slabik přízvučných a nepřízvučných zde není, jako v staročeské poesii vůbec, přece však možno konstatovati jasnou tendenci k členění verše na dvojslabičné trochejské stopy; hranice stop jsou tu vyznačeny stejně zřetelně jako v Alexandreidě.

Dvojverší spojené rýmem tvoří v nejstarších českých básních obyčejně syntaktickou jednotku (bylo ostatně namnoze chápáno jako jediný verš). V naší legendě však toto pravidlo neplatí, neboť k jejím nejdůležitějším znakům patří neshoda členění syntaktického s metrickým, projevující se velkým počtem přesahů (*enjambement*) a častým lomením rýmu (tak se nazývá zjev, že verše spojené rýmem patří k různým syntaktickým celkům). Toto porušení paralelnosti stavby rytmické a syntaktické vede k prozaisaci básnického stylu, k níž přispívá i velká rozlehlost souvětí, výše připomenutá. Proti starším skladbám má v legendě zvýšený význam intonace, pro jejíž rozruznění využívá básník všech možností, které mu poskytovala zejména přímá řeč, v legendě tak častá. Velkou pozornost věnoval básník také

eufonické stavbě verše, využití zvukových hodnot řeči, ať již jde o aliteraci nebo o opakování skupin souhláskových nebo samohláskových uvnitř slov. Srovnej na př. *žeť ju vědě v jednéj vině, na druhéj v draběj koruně, brady břídké jakžto u břítev, břídkým během v prudkém plasě, u mužství i u moudrosti, v slechetenství i v šedrosti, a její prsí pronznuchu od kostí ostrými kostny*. Často lze pozorovati, jak volba slova byla spoluurčována ohledem na jeho hláskový sklad.

Rým je v legendě dvojslabičný a z největší části přesný. Jednoslabičný rým vyskytuje se jen výjimečně, obyčejně v případech, kdy závěr verše tvoří slovo jednoslabičné (155, 315, 355, 433 a j.). Rovněž vzácné jsou případy rýmu nepřesného (*nikomu:dvoru* 187, *javo:panno* 875, srv. i *utieže:mútieše* 263 a j.). Zato se vyskytuje dost často rým trojslabičný a vůbec t. zv. rým bohatý (*veliký:všeliký, věcný:vděčný, zadosti:radosti* 2030, *Kateřina:mateřina* 2358, 3502). Z největší části je to ovšem rým gramatický, t. j. rým stejných gramatických koncovek, jaký vůbec převládá v staročeské poesii, ale počet rýmů negramatických je v legendě značně vyšší než v jiných skladbách. Poměrně často nacházíme rým homonymní; jen výjimečně jsou však rýmující se slova úplně totožná (*tobo:tobo* 67, *tomu:k tomu* 437 a častěji, *tako:tako* 1858, *bude:bude* 1994, *nimi:nimi* 2593); častější jsou případy, kdy je jedno z rýmových slov zcela obsaženo v druhém (*stav:ostav* 2958, *věkem:člověkem* 1778, 1938, *polovém:olovem* 2256, *okoj:pokoj* 1236, 3403, *lepě:sklepě* 983; 3210, *chlapi:lapi* 2138, *ladú:z mladu* 2272, *ramene:pramene* 2296); v dosti hojných případech je totéž slovo opatřeno různými předponami: *nebyl:zbyl, odstúpi:vstúpi, prorazi:vyrazi, zmyslil:zamyslil, snide:přijide* a pod.

POZNÁMKA BIBLIOGRAFICKÁ

Rukopis legendy o svaté Kateřině chová se v knihovně Zemského archivu v Brně pod číslem 555. O jeho dřívějších osudech (byl původně v knihovně pana Petra Voka z Rožmberku, 1648 byl odvezen švédským vojskem do Štokholmu) i obsahu poučuje Spina ve svém vydání, str. III.- VI.

Legendu objevil ve Štokholmě r. 1850 Josef *Pečírka*, jenž ji také spolu s K. J. *Erbenem* po prvé vydal: *Život svaté Kateřiny. Legenda*. V královské bibliothece v Štokholmě objevil a vydal Jos. Pečírka. K tisku zredigoval a vysvětlením temnějších slov opatřil K. J. Erben. V Praze 1860. Tiskem Rohlíčka a Sieverse. Toto vydání vyšlo ve dvojí úpravě; prvá obsahuje po levé straně věrný přepis rukopisu, po pravé Erbenův přepis novočeským pravopisem (má XXIV + 221 stran), druhá má jen přepis Erbenův (stran XXIV a 122).

Novější vydání pořídil František *Spina*: *Die alttöchechische Katharinenlegende der Stockholm-Brünner Handschrift. Einleitung. Text mit Quellen. Wörterbuch. Von Franz Spina, Privatdozenten an der deutschen Karls-Universität in Prag. Prag. Taussig & Taussig. 1913. Str. (6) + XXXIV + 115*. Vedle tohoto „velkého“ vydání vyšlo též vydání, obsahující jen text; titul mírně pozměněn: *Die alttöchechische Katharinenlegende. Textausgabe von Franz Spina atd. str. (4)+106+(2)*. Tomuto menšímu vydání chybí jednak úvod a slovník, jednak i otisk latinské předlohy prvé části legendy; také v textu je provedeno několik oprav.

Spinovo vydání ocenil a v něčem opravil a doplnil Emil *Smetánka* ve svém referátu v *Archiv für slavische Philologie* 35, 1914, 553-558.

Z prací, zabývajících se výkladem jednotlivých nejasných míst legendy, třeba připomenouti:

Bohdan *Jedlička*, *Příspěvky ku kritice a výkladu Štokholmské legendy o svaté Kateřině*. Zprávy o zasedání Královské české společnosti nauk v Praze, 1873, č. 3, str. 83-99. Pod stejným titulem uveřejnili další příspěvky v *Listech filologických* (r. 1, 21, 34); poslední ve *Sborníku filologickém* (Vydává III. třída České Akademie věd a umění) VIII. 1, V Praze 1926, str. 39-64.

Ferdinand *Menčík*, Rozbor legendy o sv. Kateřině. Praha — Vídeň. Nákladem vlastním. 1881. (Stran 31.)

Jan *Gebauer*, Příspěvky ke kritice a výkladu textů staročeských. Listy filologické a paedagogické 9, 1872, 287-324.

Jan *Pelikán*, Příspěvky ke kritice a výkladu štokholmské legendy o sv. Kateřině, Listy filologické 18, 1891, 66-73. Pelikán podal i některé další výklady jednotlivých slov; z nich třeba tu uvést zejména práce v Listech filologických 45, 1918, 19-23, 88-92, 173-178 a tamtéž 56, 1929, 232-233.

V. *Flajšhans* v Listech filologických 63, 1936, 239 vyložil slovo *odlekši* (v. 3322).

Jiné práce exegetické připomíná Spina na příslušných místech svého vydání a uvádí je také J. Jakubec ve svých Dějinách literatury české, 2. vyd., I, 164.

Z ostatních prací připomínám zvlášť pojednání J. V. Nováka, O básnické stránce slohu legendy o sv. Kateřině a epických písní rukopisu Králové-dvorského. Čtvrtá zpráva c. k. vyš. státního gymnasia ve Valašském Meziříčí, V Přerově 1884. (Obsahuje na str. 5-11 soupis epithet, str. 15-19 přirovnání a metafor.)

O verši a rýmu poučuje Roman *Jakobson*, Verš staročeský, Československá vlastivěda, III, Praha 1934, 442-444, 454-457.

Do nové češtiny byla legenda přepsána v díle *Nová legenda zlatá* (poř. Ant. Dolenský, Gustav Pallas, Frant. Šimek, Vojt. Zelinka), II, Praha, Kotrba, 1928, str. 29-64. Při tom vynechány verše 820-25, 894-925, 1377-8, 1826-1976, 2036-2117, 2593. Přepis se přidržuje celkově výkladu Erbenova a téměř nepřihlíží k velké exegetické práci, jež byla od dob Erbenových legendě věnována.

K výkladu o legendě použili jsme i těchto prací:

H. *Delehaye*, Le Legende agiografiche, 2. ed., Firenze 1910.

André *Jolles*, Einfache Formen. Halle, Niemeyer, 1930 (str. 23-61).

Edmond *Faral*, Recherches sur les sources latines des contes et romans courtois du moyen age. Paris, Champion, 1913.

Hennig *Brinkmann*, Zu Wesen und Form mittelalterlicher Dichtung. Halle, Niemeyer, 1928.

POZNÁMKY K TEXTU

Podklad našeho textu tvoří kritické vydání Spinovo, v němž jsou zpracovány všechny výtěžky usilovné vykladačské činnosti, jež byla předtím legendě věnována. Přijímáme většinou i doplňky a opravy znění rukopisného, jež Spina - nejčastěji se zvláštním označením (závorkami) - pojal přímo do textu. Odchylujeme se však od něho v případech níže uvedených - důvody i původ těchto odchylek jsou patrný většinou z poznámek Spinových, částečně ze Smetánkovy recenze Spinova vydání:

Ve verši 125 píšeme *cněj* za rukopisné *czerney*; 130 *zuoče* místo *wuotie*; 139 vynecháváme Spinou přidané *w*; 188 zachováváme rukopisné *dworu*; 238 ponecháváme *násilně*; 304 píšeme *ustawičstwem* m. *ustawičenstwem*; 321 rukopisné *vzawsi* přepisujeme *užasši*; 397 píšeme *v* místo *u*; 470 ponecháváme rukopisné *vznesla*; 508 píšeme s Kebrlem *dietce* místo *zrzyecze*; 531 přijímáme Pelikánovu úpravu rukopisného znění *vst porzad czozy v przięti*; 535 *nezywno* přepisujeme *nezjevno*; 713 *swetla* přepisujeme *světlá*; 838 nedoplňujeme *k*; 863 píšeme s Erbenem *mnoho* za *przemnoho*; 880 *oczyku* přepisujeme *otčíku*, nikoli *otčíku*; 931 vynecháváme spojku *y*; 960 píšeme *sluhu* m. *službu*; 979 píšeme *v* místo *u*; 1044 *yakz swe* přepisujeme *jak z své*, nikoli *jakž v své*; 1164 místo *ustawičens* píšeme *ustawičen*; 1350 přidáváme *býti*; 1431 za *yu* píšeme podle návrhu Spinova *inbed*; 1453 píšeme *u* místo *v*; 1541 přijímáme (pochybnou) opravu Erbenovu *jako třtina* za *yakutna*; 1633 zachováváme *úropně*; 1717 *zuzy* přepisujeme *súzi*; 1825 za *w gedneg* píšeme *i v jedněj*; 1823 *wěděti* za *wydieti*; 1870-71 přijímáme Erbenovu úpravu veršů, v rukopise zapsaných: *w nyz mniye w gedney wlasty sila bez toho byty nerodyla*; 1885 má Spina tiskovou chybu *ktetwu* místo *kletwu*; 1994 *wyzerzy* přepisujeme *wvěři*; 2000 *w sazney* přepisujeme *v vzácněj*; 2014 *swymi* přepisujeme *s svými*; 2133 doplňujeme s Erbenem *všech sě*; 2134 za rukopisné *wsie a* píšeme *a zrak*; 2156 přijímáme verš doplněný Erbenem; 2162 za *proprotiwil* píšeme *poprotiwil*; 2252 píšeme *věřila* místo *vezřela*; 2327 píšeme *které za ktere*; 2338 píšeme *zahnawše* místo *zahnawsy*; 2349 nedoplňujeme *a*, vynecháváme rukopisné *s* (*s krawy*); 2451 píšeme *takto s svým* za rukopisné *tak swym*; 2573 za *ywstwasy* píšeme *i ustawi ji*; 2642-3 přijímáme

Erbenovo doplnění chybějících veršů; 2653 rukopisné *mnohey krasy* přepisujeme *mnohem krasší*; 2672 píšeme *jsúc za gsuczy*; 2742 *za mislecz gez* píšeme *Mysltež, což*; 2752 zachováváme rukopisné *gesto*; 2765 za *wynczta-sowny* píšeme *v něžt' osovní*; 2855 píšeme *zlé* místo *zley*; 2863 dáváme *ať* místo *aby*; 2868 *swymy blassy* přepisujeme s Pelikánem *s svými bláší*; 2948 za *zezdnuw* píšeme *naduw*; 3069 za *gie* píšeme *já*; 3181 přijímáme Erbenovu úpravu nejasného znění rukopisného *wnennyeyisy naywynyeyisy*; 3279 ponecháváme rukopisné *plačte*; 3292 zachováváme nejasné *wznoty*; 3308 zachováváme rukopisné *k téj síle*; 3388 ponecháváme *Hospodine*; 3430 zachováváme *u moci*; 3452 píšeme *z milúcie* místo *zmilúcie*; 3507 píšeme *nade* dvěma *dsát* za rukopisné *nadedwameztaty*. Častěji navrhuje Spina čisti *nad* za rukopisné *nade*; nenásledujeme ho v tom.

POZNÁMKA O PŘEPÍSE

V tomto vydání přepisujeme dnešním pravopisem původní spřežkový pravopis. Ten ovšem není vždy zcela jednoznačný a také písař si nepočínal vždy důsledně, takže je v rozmanitých případech možná transkripce různá; v takových případech držíme se toho způsobu, jenž je nejbližší našim dnešním zvyklostem, abychom četbu co nejvíce usnadnili.

V označování jotace zachováváme psaní rukopisu, pokud jest oprávněné, nerestituujeme tedy jotaci tam, kde v rukopise není označena, nepřijímáme však psaní rukopisu tam, kde jest nesprávné (srovnej Spina str. XXIV-XXV). Slabiku *gie*, *gye* přepisujeme však vždy *je*, nikoli *jě*. V označování měkkosti slabik *dě*, *tě*, *ně* držíme se dnešního způsobu místo filologicky přesnějšího *dě*, *te*, *ne*. Za rukopisné *iu* píšeme *u* ve slovech *ľut* 1302, *procúti* 1094, *rozčuch* 1700; ve v. 1288 píšeme *věři* za (nezcela jisté) *věřiu*. Za nenáležitě *ie* píšeme *i* ve slovech *múdrějšimi* 79, *starších* 117, *vstúpení* 914, *nesnadších* 1409, *věřícím* 2178. Podobně za rukopisné *uo* píšeme *o* ve slovech *Boha* 3077, *Bože* 3385, *božé* 3062; *úsobě* 3141 *vol* 2698, 3201, 3205; *volá* 3297, 3439, *volajúce* 1904; *zbor* 3144. Píšeme *ř* za mylné rukopisné *r* (viz Spina str. XXIV, *dodej ciesařstvie* 1429, *ciesařský* 3269). Nejméně je v rukopise ustáleno označování hlásek *s* a *š*; *š* bývá velmi často psáno jednoduchým *s*, kdežto *s* naopak zase dvojitým *ss*, písmeno *s* označuje v několika případech i hlásky *z* a *ž* (Spina XXIV); náš přepis řídí se vždy skutečnou výslovností, zachováváme však psaní rukopisu, pokud jde o hlásky *s* a *z*, i v případech, kde se liší od dnešních zvyklostí (*vspravichu*, *vsteklý*, *zbor*); opravujeme jen *známy* 1240, *asa* 1921, *přerozsafněj* 1502, *zmýlilo* 3105; 1679 píšeme *najtvrzší* za rukopisné *naytwrswy*, 1944 *božstvie* za *bostwie* a 1803 *vítěžská* za *witiezka*. Při slovese *musiti* píšeme 3. osobu sg. *musí*, nikoli *muší*, naznačené snad v několika případech. Skupinu *cs* ve slovech jako *proroctvie*, *svědectvie* píšeme zjednodušeně *c*, podobně i *cný*, *ctí*, jež v rukopise bývá psáno většinou jen *s* *cz*, několikrát však i *czs*. Naproti tomu *niczse* přepisujeme *niše*, ač by snad bylo přesnější *nicse*. Ve v. 1728 a 1912 píšeme *stúpiti* za rukopisné *stú-*, 3387 *vzchoována* místo *vzs-*, 718 *krasšie* (za *krasie*); 1821 píšeme *mistrská* za *misterzska*.

Od rukopisu se odchylujeme v tom, že odstraňujeme psaní *c* za *t* a naopak *t* za *c*, *č* (viz Spina XXVIII, dodej *užěti* 2899, počítáme sem i *diecze* m. *dietě* 1932). Podobně odstraňujeme i skupinu *ds*, *ts*, kde je místo obecného *dc*, *tc* (Spina XXIX). Dialektické lokály na *-i* ovšem zachováváme.

Pro zřetelnost nahrazujeme tvary běžnými některé sporadicky se vyskytující druhotvary: *vem* 1508, *nem* 2402; 1612 a 3104 *nenie*; 1455 *nálepsích*; 426 za rukopisné *zytra* píšeme *z.jitra*; 978 *rubínové* za *rubenowe*.

V označování kvantity přidrželi jsme se v několika případech — jako *našě*, *jménem*, *slulo*, *sluha*, *takěž* - dnešního usu.

VĚCNÉ POZNÁMKY

K. v. 101-2: *o smysle bylém i nebylém čísle*: o literním i duchovním smyslu. Středověcí vykladači Písma svatého byli přesvědčeni, že knihy biblické vedle vlastního, doslovného neboli literního smyslu (jenž byl někdy nazýván i historickým) mají ještě skrytý význam duchovní, jehož se rozlišovaly tři odstíny: alegorický, anagogický a tropologický. Význam jejich bývá uváděn asi takto: *Historia docet, quid factum, tropologia quid faciendum, allegoria quid intelligendum, anagoge quid appetendum*, nebo ve verších:

*Littera gesta docet, quid credas allegoria,
moralis quid agas, quo tendas anagogia.*

Tak na př. Jeruzalém doslovně označuje město v Palestině, alegoricky znamená církev bojující, tropologicky každou věřící duši, anagogicky církev vítěznou.

Tvrzením, že Kateřina byla poučena o literním i duchovním smyslu, chce autor naznačiti dokonalost jejího školského vzdělání.

V. 992-999, srovnej staročeské vidění Jiříkovo: (Jiřík pohlédl k nebi) I uzře tam siení velmě krásnú nevýpravné krásy. A ta sieně převyšuje všechny jiné sieně, což jich jest na tomto světě kdy viděl. A u prostředce té síně dvě stolice vysoké uzřel divné krásy, a z těch dvě stolicí na jedné seděl král velmě krásný, a na druhé málo níže královna velmě krásná seděla.

V. 1223-4: srovnej žalm 95, 5 *Quoniam omnes dii gentium daemonia: dominus autem caelos fecit* (Nebo všichni bohové národů jsou ďábelství: ale Hospodin nebesa učinil).

V. 1347 filozof: Aristoteles.

V. 1803 Sibyla, římská věštkyně, prorokovala podle středověkého přesvědčení příští Kristovo, zejména veršem: *Felix ille deus ligno qui pendet ab alto*, který je uveden i v latinské předloze naší legendy. Náš básník vkládá jí však místo toho do úst slova ze Zjevení sv. Jana.

V. 1802-12: srv. Apokalypsa 12,1 *Mulier amicta sole et luna sub pedibus eius, et in capite eius corona duodecim stellarum.* Na tento verš nemusil být básník upozorněn teprve karlštejnským obrazem P. Marie, jak se domnívá Spina, neboť jeho aplikace na P. Marii byla všeobecná, a současník našeho autora, kartuzián Konrád Hamburský, napsal na tento námět jednu ze svých nejoblíbenějších duchovních básní.

V. 1911-14 rozvádějí žalm 143,5 *Domine, inclina caelos tuos, et descende: tange montes, et fumigabunt.* (Hospodine, nakloň nebes svých, a sstup: dotkni se hor, a kouřiti se budou.)

V. 1922-24: srovnej Isaiáš 64,1 *Utinam dirumperes caelos, et descenderes!* (Ó bys protrhl nebesa a sstoupil.)

V. 1928-33 srovnej Isaiáš 11,1 a 7,14 *Et egredietur virga de radice Iesse.. Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel.* (A vyjde prut z kořene Jesse.. Aj panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel.)

V. 2071-2: K věčnému výkladu srovnej B. Jedlička, *Sborník filologický VIII*, str. 55-59.

V. 2093-4 srovnej I Cor. 1,19: *Perdam sapientiam sapientium et intellectum intelligentium reprobabo.* (Zničím moudrost moudrých a opatrnost opatrných zavrhnu.)

V. 2100-12 jsou překlad žalmu 113,5-8 *Os habent, et non loquentur; oculos habent, et non videbunt. Aures habent, et non audient; nares habent, et non odorabunt. Manus habent, et non palpabunt; pedes habent, et non ambulabunt; non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant, qui faciunt ea: et omnes qui confidunt in eis.* (Ústa mají a nemohou mluvit; oči mají a nemohou vidět. Uši mají a nemohou slyšet; chřípě mají a nemohou vonět. Ruce mají a nemohou makati; nohy mají a nemohou chodit; nemohou křičet hrdlem svým. Nechají jsou jim podobní ti, jenž dělají je, i všickni, kteříž doufají v ně.)

V. 2385: Tato vzpomínka na kouzelný nápoj, jenž vyvolal v Tristanovi a Izaldě nehynoucí lásku, bývala dříve chápána jako svědectví, že básník znal některou (českou nebo německou) skladbu o Tristanovi. Není to však nutné, neboť znalost tohoto motivu byla jistě i u nás všeobecně rozšířena.

SLOVNÍČEK (*Číslo odkazuje k veršům*)

- a:* ale1102, 2645, 3289
aby: abys 317, 469, 574 a j.
ač: jestliže 331, 603, 611, 626 atd.;
alt sč: jestliže se ti 577
adamant: diamant 972
ale: aspoň 755, 2938
amantysk: ametyst 982
an: a on 190, 1128, 1284, 572
ande: a onde, jak, kterak 722, 1210, 2559
asa: aspoň 1921
až: až se skoná = dokud se neskoná 575
batob: důtky 2253, 2263
Batom: jméno blíže neurčeného pohanského boha (srv. Rufan v. 1135); F. Menčík chce čísti Bachom a spojuje s Bacchus: v. 2963
batožný: od batohu pocházející 2347
běháše: běhal, chodil 2593
bělúč: čistě bílý, běloučý
bezděky: proti své vůli 299
bezprávie: křivda, nepravost 3066
běžele (duál): běžela (kola) 2785
biechu: byli, byly, byla
biesta (duál): byly 643
bieše: byl, byla, bylo; *bieše přišla:* byla jsi přišla 1258
blába: blaženost 1828
blabaji: jsem blažena nebo
blabořečím 393
bledete: tlacháte 2146;
bledli: tlachali 1584
bleskniechu: blyštěly se 2374
blesknost: lesk 3222
bleskt: bleskot, lesk 1000
blikati: hleděti 2103
blíz: blízko
blíže: blízkost 1851
bobatějt: bohatší 505, 796
bójce: bojovník 1755
bojiše sč: bála se 2567
boli: mám bolest, trpím 2477
Boze: Bohu 1415, 1659
božec: bůžek, modla 1212
bra sč: bral se, brala se
brada: ostré konce hřebů 2775
bráču sč: brali se, braly se
braň: zbraň 3152
branný: bojovný 39 (v boji s nepřáteli)
brče: vzlétla 3028
brh: chyše, doupě 642
brídký: odporný, ohavný,
bnusný 2780; *ostrý* 2776, 3392; *prudký* 2786
brzkost: u brzkosti = rychle 3422
brzo: jakž brzo = jakmile
brž: spíše, raději 3123 a j.
by: byl, byla, bylo
by: abys 337, 465, 3192; = bys 324, 336, 557, 567, 610 a j.; = kdybys 1247, 1355, 1688
by: aby 1915, 2079; = kdyby 1661, 2068, 2795; = kéž by 697; že by 2354, 2676; zda by 156; = že 717, 2637
by: byste, abyste 1514, 1670, 2096
bych: byla jsem 1701
bych já blúdíl: že já bloudím 1315;
bycht: abych (ti) 638
bychom: abychom 384; *bychomti:* bychom ti 2696
bychu: byli
bydlěše: bydlil
bydlo: příbytek, obydlí; stav, život 1108
bylý smysl: smysl literní 102 (viz poznámku)
byryl: beryl 972
bysta (duál): aby 2536
byt: podstata; obydlí
byt: podstata 2067
bytedlně: podstatně, trvale, skutečně 2723
bytie: bytí
cele, za celo, zcela: jistě, zajisté, skutečně
cělý: neporušený, zdravý, dokonalý 2654
cišařová: císařovna
cišařovstvie: císařství 3190
cnyj: ctný
což: jakkoli, ačkoli 742
čakati: čekati, očekávati
časný: vhodný, včasný 2834
časovati: udávati, měřiti čas 989
čemu: proč 767
čet: počet 1455
čij: či jest 1474
čila: chvíle, čas 2323; *v čile:* nyní 3180, v té chvíli, hned 1049
čim: způsob 977; *v smutném čině:* smutně 1181, *z údatného činu:* udatně 1557; *z čina = náležitě,* jakož po právu bylo slušno 93; *v čině:* řádně, náležitě 1824
čini: činil, činila; *činiše:* činil, činila
čifě: čírost, pouhlost 1849
číslo: čtení, písmo, učení; smysl 102; číslo
čist niti: svleklú čistu niti = svlékli do naha 2246
čísti: shledávati 892; považovati za něco 1458
čistúci: zcela, čistý, čistoučý
črnáču sč: černaly se 2342
črně: černě 2378
črt: čert 2930
červený: červený
čtice: úzkost, zármutek
da: dal, dala, dalo; *dadie:* dají, *daču:* dali, daly; *dasta (duál):* daly
dále: vzdálenost, dalekost
danně: oddané 818
dárný: darovný, štedrý
dávaj: dávám 468
dci: dcera, dcero
děl, v děl: slušně, uctivě, zdvořile, vděk, vhod

dědina: dědictví, země
dědinný: samostatný, svůj, svůj
 vlastní 1353; *jsú z dědinná*:
 existují odvozené 1348
dějíše se: dělo se; *dějúce se*: dějící se
 1199; *děl se*: poděl se 1981
deščka: destička, tabulka
děvečka: divčina
děvice: dívka, panna
děvičí: dívčí, panenský
děviti: dívku za matku zvoliti 1746
diece, dietce: dítko
diechu: děli, říkali
dieka: dík, poděkování
dielo bludné: bludné učení pohan-
 ské 3128
diemy: díme, pravíme, řekneme
dietčec: dětský 746
disputovati se: disputovati, hádati
 se 1467
divoký: divný 98
dle: pro 143, 643, 1827 atd.
dlíti: odkládati 313, 3115
doba: v době = za jeho života, za
 jeho času, za živa 1268; = v sluš-
 nosti, vhodnosti 1594; *v smyslnej*
době = se slušností smyslu 2475
dobry: urozený 2510
doby: dobyl, připravil; dobyti:
 opatřiti 1124
dodě: doděl, domluvil 3432
dojiti: *dojdu tebe řeč*: odpovím ti 345
dokonánie: dokonalost, zdokonalen-
 ní, konec; *bez dokonánie*: neko-
 nečný 512; *učiniti dokoná-
 nie*: dokonati 2086
dokonaný: dokonaly
dokonati: dokonalým učiniti 2049;
dokonal: splnil 1908
doličiti: dokázati; *doliči*: dokáží 2050
dól, k dolu: směrem dolů 2785;
doluov: dolů 1912
domluvi: domluvil, domluvila
doňadž, doňiž, doňuž: dokud
dopovědě: dopověděl 3433
dosieci: dosáhnouti; *dosěže*: dosáhl

doslúžiti se: zasloužiti si 2030
dospěle, z dospěla: dokonale, úplně,
 zcela
dostat: nadbytek, hojnost 35
dostatek: potřebnost, příslušnost (?)
dostáti: býti s to 247
dotázati: doptati, dověděti se 1408
dověsti: dokázati 1585
doždati: dočkati
drabúč: předrahy 3457
dráž: drahost, nádhra; velebnost
 slavnostnost 1066
draž: dražší 665, 735
dřežěti: chvěti se, trásti se 2803
držka: tříska 2885
druha: druha přímo družce: jedna
 vedle druhé 2376
druzie (duál): druhá (kola) 2787
drvi: dvěře
dsát: pátý nade dvěma dsát: dvacá-
 tý pátý 3507
dú: jdou 988
duba: modřina 2347, 2377
ducholovný: lstný, klamný, nespra-
 vedlivý
duchovenství: nábožnost, nábo-
 ženství 1110
dvěmanáct: dvanácti 2414
dvornost: dvorný způsob, dvorné,
 rozpustilé jednání 1634
dvúdcat: dvaceti 3474
ež: že; ež: žeť
haditi: haněti, tupiti, zavrhovati; by
 byl hadě: zavrhoval by 3220
hajny: zakázaný 3109
hanně: hanlivě, s hanou 1257
hladiti: lahoditi, lahodně mluviti
hladky: lahodný 2508
hlásiiti: hlas způsobovati, vyvozo-
 vati, zpívati
hlavice: hlavička 2836
hlavně: až na smrt, vražedně 3060
hledala: hleděla 775
hledáše: hledal, hledala
hlediechu: hleděli, hleděly; *hledie-
 še*: hleděl, hleděla; *blezi*: hledím

bluchý: z hlucha: nesrozumitelně
 3246
bluk: zástup, množství, dav
bnáti: posílati 165
body: slavnost 261
bojiti: hoj niti, množiti 991, 2666
bojny: veliký, bohatý 3319
bora: jako hory vozil: těžce snášel 11
bořiše: hořel, hořela, hořelo
bospoda: pán 49
bospodár: pán, manžel 825, 3202
botovy: hotovým časem: včas; *hoto-
 vie u moci* = v hotové moci 3430
bovořil: řečník, mluví 2168
brajíše: hrálo 1041
Hříecha: Řecko 1
bromazditi: hromaditi, sbíratí,
 shromážděti 519
broža: hrůza, hrozba; *broží* =
 hrozbou 2413
bruviti se: osopovati, sápati se 344
bruvy: hrubý 2098, 2101
hubenství: ubohost, bída 3090
hubeny: bídný, ubohý
húste: hustota 1849
byn: tamto 756
chce-l: chce-li; *chcemy*: chceme;
 chcte: chcete; *chcte-l*: chcete-li;
chcuť: chciť
chlust, pl. *chlustie*: strážný prostého
 stavu, sluha 2510
chodieše: chodil, chodila
chot: snoubenec; *za chot*: za snou-
 bence, za muže 284
chováchu: chovali 1548
chromota: ochromení 3498
chriechu: chtěli, chtěly; *chtieše*: chtěl,
 chtěla
chúlost: choulostivost, ostych 2243
chvějiecehu se: chvěly se 2368
chyterný, chytrný: chytrý, učeny,
 obmyslný
i jeden: nikdo, žádný
inbed: hned
Izalda 2385
i žádný: žádný

<i>i žádúci: žádny</i>	<i>k: za; k choti, k služe: za choť,</i>	<i>kroči: kročil, kročila</i>
<i>jak (716, 748), jakž: že; jakž: takže</i>	<i>za sluhu 696; k matce 1946;</i>	<i>kromě: leda, jenom 847, 2609</i>
2261	<i>k tovařiši 3336</i>	<i>krápka: krupěj 2323</i>
<i>japati: pozorovati, hledati</i>	<i>kady: jak 2444</i>	<i>krs: podstavec 3020</i>
1368	<i>kak: jak; nějak 556, 3376; ačkoli,</i>	<i>krstiti: křtiti; křčen: křtěn</i>
<i>jasnie (duál): jasné 3325; jas-</i>	<i>jakkoli 78, 537 atd.</i>	<i>kryzolit: chrysolith</i>
<i>nú (duál): jasných 2322, 2394</i>	<i>kaky: jaký; nějaký 892</i>	<i>kte: kdo; kto, ktož: kdo, kdož</i>
<i>jatka: chyše, chaloupka,</i>	<i>kakž, kakž kolivěk: ačkoli</i>	<i>ktviechu: kvetla (plur.) 2307; ktvie-</i>
<i>chatka</i>	<i>kalcidon: chalcedon 980</i>	<i>še: kvetla; ktvúci: kvetoucí</i>
<i>javo, na javo: ven, najevo 875</i>	<i>Kaldei: Chaldeoé 2899</i>	<i>lada: dívka, panna</i>
<i>jáz:já 2725, 2745 a j.</i>	<i>kaléchu sě: kalily se 700</i>	<i>ladny: pěkný</i>
<i>jdiechu: šli, šly</i>	<i>kamož: kam 1981</i>	<i>lap: hlupec 2139</i>
<i>je sě: jal, jala se</i>	<i>katně: katovsky 3050</i>	<i>léce: léta 1879</i>
<i>jedínkě: jen 638; jedínú, jedín-</i>	<i>káza: kázal, rozkázal; kázachu: při-</i>	<i>lepě: pěkně, krásně 983</i>
<i>kú: jednou</i>	<i>kázali 1464</i>	<i>lepota: štíhlost, ztepilost těla</i>
<i>jedno: jenom, jen; jednož: jen že</i>	<i>kázanie: rozkaz, příkázání</i>	<i>les: dřevo 2884</i>
2146	<i>kazovati: příkazovati</i>	<i>leskniechu: leskli, leskly se</i>
<i>jedú: jeli 215</i>	<i>každý vás: z vás 2150, těch: z těch,</i>	<i>letny: milý, krásný 713</i>
<i>jechu sě: jali se, počali</i>	<i>z nich 2223</i>	<i>ležieše: ležel</i>
<i>jemny: příjemný, libý, vzácný 32</i>	<i>kě: jaké 1017 (mohlo by se však</i>	<i>-li: neb, nebo 253, 2040</i>
<i>jenž: jež 1003; = již, kteří 2842;</i>	<i>vykládati i: ké dás = kéž dás, dej)</i>	<i>líci (duál): líčka; líckú: líček</i>
<i>jímž: čím 907, čímž, pročež</i>	<i>klaniechu sě: klaněli se</i>	<i>lichy: nespravedlivý, zlý 2319; licha</i>
2761; jímžto: čím 899	<i>klatva: kletba</i>	<i>nebysta: nebyli prázdní 2557;</i>
<i>ješe: ještě</i>	<i>kleči: klečím; kleče: klekla</i>	<i>vsiej cti lichu: vši cti prázdnému,</i>
<i>ješto: již, kteří 822, 1629,</i>	<i>kmen: důvod 24, učení 2866, víra</i>	<i>nectnému 2748</i>
2887, 3254	3347	<i>lišě: prosta 1061 (podle Gebaura</i>
<i>jí (duál): jich (dvou) 2532,</i>	<i>kojiti: utěšovati; kojieše: kojil,</i>	<i>přechodník slovesa líšiti: zbaviti)</i>
2542	<i>utěšoval</i>	<i>lit, litý: zlý, krutý; rozlícen 3141</i>
<i>jide: šel, šla; jidú : šli, šly; jide-</i>	<i>kole (duál): kola 2787</i>	<i>Lítew: Litvanú 2777</i>
<i>sta (duál): šli 2586</i>	<i>kolenú svú (duál): svých kolenou</i>	<i>litny: krutý, hrozný, divoký</i>
<i>jiej: jí</i>	3323	<i>lom: ráz, praskot 2876</i>
<i>jieti: jítí, jmouti</i>	<i>koli: kdysi, někdy</i>	<i>loza, bludná loza: modla 2616</i>
<i>jima (duál): jim 1014, jimi 3326</i>	<i>kona sě: konalo se</i>	<i>lskne: leskne se; lsknúci: lesknouc se</i>
<i>jmě: jméno; ženská jména: ženy 590;</i>	<i>kosten: končitá zbraň 3018</i>	<i>lučenie: hod, hození 2943</i>
<i>třmi jmény: ve třech osobách 903</i>	<i>kot: vrh, kácení, valení 2799</i>	<i>lučiti: mrštiti, hoditi</i>
<i>jmá: má; jmámy: máme; jma-</i>	<i>králová: královna, žena králova</i>	<i>lud: lid; ľudský: lidský</i>
<i>jí: mají; jmaje: maje</i>	<i>královna: dcera králova</i>	<i>lut: náhlost, prudkost, krutost 1302;</i>
<i>jmějše: měl, měla; jmějiechu: měli;</i>	<i>královny: královský 2941</i>	<i>bez luti: snadně, bez námahy</i>
<i>jmiesta (duál): měli</i>	<i>kralováše: kraloval</i>	<i>lvovj: lvi 2683</i>
<i>jmenováchu: jmenovali 2466</i>	<i>krásnie (duál): krásné</i>	<i>majně: skrytě, tajně (podle jiného</i>
<i>jmieti: mítí</i>	<i>kráše: krásněji; krašši: krásněji</i>	<i>vykladu: máchnutím)</i>
<i>jochant: hyacint (drahokam) 978</i>	<i>křiče: křičel, křikl; křičiechu: křičeli</i>	<i>mále: malost 1853</i>
<i>jsa: jsouc 3378</i>	<i>křidle (duál): křídla 853; křidlo: ru-</i>	<i>malitky: malický</i>
<i>ju:ji 1023</i>	<i>káv 651</i>	<i>manu: máchl, kývl 649</i>
	<i>křivj: nespravedlivý, nepravý,</i>	<i>margarit: perla 982</i>
	<i>nepravdivý; křivě: nepravdivě</i>	<i>masař: řezník, kat</i>

<i>mecť</i> : bijí 2369	<i>može</i> : mohla 2384	<i>nedůvěříše</i> : nedůvěřoval 84
<i>mějše</i> : měl 72	<i>muš</i> : musím	<i>nehledaji</i> : nehledám 3238
<i>měna</i> : cenná, skvostná věc, látka	<i>mútieše</i> : rmoutila	<i>nechaje</i> : nechajíc 2865; <i>nechaj</i>
<i>měři</i> : měřím; <i>měřiti</i> : vážit, ceniti;	<i>muž</i> , <i>za muž jíti</i> : vdáti se; <i>bez</i>	<i>at</i> : nechat 837
troufati si, odvážit se 1133	<i>muž</i> : bez mužů 467; <i>muže</i> : muži	<i>nechtě</i> : nechtíc 2804
1320	<i>mužství</i> : mužnost	<i>nejednaký</i> : rozmanitý 2299
<i>meslo</i> : pruh 2302	<i>mysl</i> : myšlenka 546	<i>nejmieti</i> : nemíti
<i>město</i> , <i>u městi</i> : v městě 89	<i>mysléc</i> : myslíce, přemýšlející 2124	<i>neklid</i> , <i>dle neklidu</i> : pro postrach
<i>miera</i> : míra; <i>u mieru</i> : s mírou, ne-	<i>na sé</i> : na sobě 2792	3210
mnoho; <i>u pokorné mieře</i> : pokorně	<i>nabita</i> : pobita 2773	<i>neklida</i> , <i>nekluda</i> : bouře, zuřivost
<i>milejí</i> : milejší	<i>naď hlas</i> : nahlas 1693	<i>nelá</i> : nelála 237
<i>milošrdnúci</i> : slitovný	<i>naďvedši</i> : nadzvednuší	<i>nelap</i> : nesnadno, sotva, nikoli 471.
<i>milost</i> : láska; <i>z tvěj milosti</i> : milosti-	<i>nabyj</i> : prostý, prázdný 733	<i>nelekajta sé</i> (duál): nelekejte se
vě, laskavě	<i>najbrzši</i> : nejhrdší	<i>neléné</i> : hbitě, rychle 950
<i>milošěmi</i> : z lásky	<i>najkraši</i> : nejkrásnější	<i>neleni</i> : neleně, činiti <i>neleni</i> : rychle
<i>milováše</i> : miloval, milovala	<i>najmilejie</i> : nejmilejší 3102	čiň 3441
<i>milúci</i> : přemilý, rozmilý 3452	<i>najposlední</i> : poslední 3506	<i>nelest</i> , <i>v nelest</i> : pravdivě, zajisté
<i>mimoňž</i> : mimo něhož	<i>najprvní</i> : první, nejprvnější 1939	1328
<i>minúti</i> : zanechat (čeho); <i>min-</i>	<i>najručějšie</i> : nejrychlejší	<i>nelitováchu</i> : nelitovali
<i>úci</i> : pomíjející	<i>najtvrze</i> : nejtvrději; <i>najtvrzši</i> : nej-	<i>nelze bude</i> : nebude lze 3200
<i>mísa</i> , <i>na svú mísu</i> : ve svůj prospěch	tvrdší	<i>nemalěkky</i> : nemalíčky, nemalý
<i>mistrovství</i> : učení, učenost	<i>najúsilnějši</i> : nejhorší 2743	<i>nematně</i> : jak náleží, jak se patří
<i>mladně</i> : v mladém věku 151; 2273	<i>náma</i> (duál): nám dvěma 338	<i>neminúci</i> : nepomíjející
<i>z mladu</i> : z mládí	<i>namluvi</i> : namluvila, přemluvila	<i>nemože</i> : nemohl, nemohla
<i>mlaka</i> : močál, bahno	<i>nápast</i> : nápad 1805	<i>něn</i> : onen 3382
<i>mlzi</i> , <i>v tý mlzi</i> , dialektický tvar	<i>naplákájící</i> : poplakávající 2922	<i>něň</i> : něj 2061, 2082
místo <i>v té mlze</i> 2878	<i>napravi</i> : napravil, vystrojil 1150	<i>něňž</i> : něhož 1776; <i>pro něž</i> : pro
<i>mně</i> : domnívaje se 2637	<i>napsati</i> : namalovati 654	kterěžto 2218; pročež, za což
<i>mněnie</i> : domnění, domněnka	<i>násilě dáti</i> : násilí, protivenství	2231; <i>pro něžto</i> : pro co 1218;
<i>mnie</i> : trvám, prý	učiniti	<i>v něžto</i> : v co, več 3442; <i>za</i>
<i>mniechu</i> : domnívali se 135	<i>násilně</i> : velice 123, 238, 3246	<i>něž</i> : za což, zač 3342
<i>modlba</i> : modlitba 1103	<i>nauč</i> : naučím 906	<i>neodpovíeš</i> : neodpeřeš (ani za vlas)
<i>modlitva</i> : modlitba	<i>náviděti křivě</i> : neprávě milovati 49	2846
<i>modráse sé</i> : modrala se	<i>naviti sé</i> : mořiti se, namáhati se	<i>neodolač</i> , <i>v neodvlači</i> : neprodlené
<i>mohla</i> (duál): mohli	<i>nazyvali</i> : vzývati 3350	600
<i>moji</i> (duál): mé 3293	<i>nebiechu</i> : nebyli; <i>nebieše</i> : ne byl,	<i>neochotně</i> : nevlídně 2947
<i>mor</i> : mor, mučení 2809	nebyla, nebylo	<i>neosta</i> : neostala 2880
<i>mos</i> : musí	<i>nebožička</i> : ubožátko, ubohá	<i>neozračný</i> : neviditelný
<i>mrče</i> : smrklo, setmělo se 3029	<i>nebožný</i> : bezbožný	<i>nepodobně</i> : nenáležitě, neslušně
<i>mrt</i> : úlomek, nepatrný kousek,	<i>neby</i> : nebyl, nebyla	3124
mrva 2799	<i>nebylé číslo</i> : duchovní smysl 102	<i>nepojieti</i> : nepojmouti 395
<i>mrzutý</i> : mrzký, škaredý	<i>nebysta</i> (duál): nebyli 2557	<i>nepomeskachu</i> : nepomeškali,
<i>mučec</i> : mučitel, kat	<i>nečasní</i> , <i>nečasní čilú</i> : ve chvíli zlé,	neváhali
<i>mučechu</i> : mučili 1207	kruté 2323	<i>nepořádný</i> : mimořádný, neobyčejný
<i>múďřejí</i> : moudřejší 795	<i>nečtúc</i> : nepokládající 1458	1384
<i>mukař</i> : mučitel, kat	<i>nedadie</i> : nedají	<i>neposkvrný</i> : neposkvrněný 413

nepoviemy: nepovíme 196
nepřesta: nepřestalo 3155
nepřítoký: bezvadný, bez hany 712
nerodi: nechtěl, nechtěla; *nerodie-
 chu*: nechtěli; *nerod'jmieti*: ne-
 měj, *nerod'stykskati*: nestýskej,
nerod'se kryti: neskrývej se
nerovný: nestejný, nesrovnatelný,
 nenáležitý 3219 *nerozpačiti*
sě: nerozpakovati se, neváhati;
nerozpáci sě: nedala se zviklati
 2397
nerozpačný: odhodlaný 1736
nerozumějšie: nerozuměl, nero-
 zuměla
nesiechu: nesli; *nesle své* (duál): nes-
 ly jsme
neskrovný v zboží: nesmírně bohatý
 583
nesmierný: nesmiřitelný, zpupný
nesmúcej: nezarmucuj 2954
nesmúti sě: nezarmoutila se 1555
nesnad: nesnadno, těžší, sotva 2353
nesnadný: těžký 2664, 3089
nesú: nesli 3464
netábni vstáti, až: sotvaže vstali,
 už 3040; *netáže vstáti*: sotvaže
 vstala 2871
netbajjšie: nedbala; *netbaj-
 ta* (duál): nedbejte
neteskníc: nestýskajíc 3424
neuka: nevzdělanec 1662
neumalena: nezmenšena, veliká
 2904
nevědē: nevím; *nevědieše*:
nevěděl, nevěděla
nevizu: nevidím 1532
nevraždný: nepřátelský, nebez-
 pečný
nevsadiechu: nevsázeli 2409
nevzlitova: nelitovala 686
nezboženstvie: neštěstí 3091
nezbyti, ač by tebe to nezbylo: ač by
 tě neminulo, jestliže by se ti
 dostalo toho 611
nezjeví: nezjevil, nezjevila
nezjevno: nejasné, nesrozumitelné
 535
nezlišena: nezbavena 1060
neznámy: podivný 1413, 3138
nic, nič; z nice: ze skloněné polohy,
 po očku 3435, *ani z jasna ani*
z nice: ani přímo hledíc ani s
 hlavou schýlenou, po očku 776
nice: sklesl 2134
níše: nic
nikak, nikakž: nijak, nikterak
nikdie, nikdiež: nikde
nikoběbo: nikoho 2679
nikte: nikdo
nima (duál): jim dvěma
nivčemž: v ničem 1598, 2054
níze: nízkost 1850
noříše: ronila 2393; *noříechu*
sě: nořily se, tekly 2321
noši: nosím
nota, notka: nápěv, melodie
nožnice: pochva
nprav: mrav, obyčej, způsob
nučec: nutič, nutitel
núze: nesnáž, strast 695
nuzně: žalostně, bolestně
ny: nás
o němžto: okolo něhož 1051, 1078
obak, obake: přece, však
obdrženie: vítězství
obec: společnost 2603
obecnost, v obecnosti: společně 2595
obětnice: obětující žena 3063
oblečení: oblek 939
oblečka: nádobka (nádoba ženské
 přirozenosti, nepatrná žena)
 3097
oblek, bez obleka: bez ustání (či: bez
 prodlení?) 3490
oblud, obluda: blud, poblouzení;
 bloud, blázen 1345; *ne ob-
 lidí*: nemylně, pravdivě 3485
oblúdití: oklamati, omámiti
obrada: obradování, utěšení
obráti: vybrati 1455
obráti sě: obrátil se; *obrátiču*
sě: obrátili se
obsieci: obsáhnouti 1361
obsiež: obsažnost, obsah, objem
 1842
obvěnití: nevěstě za věno dáti 1084
očíci (duál): oček 2394
očivšie: očitě, na vlastní oči 1814
odelknúti, odleksi: odvzlyknuvši
 3322
odíva: divadlo, divání, podivaná
odol: nucení, přinucení
odolá: vítězí 3438
odpěra, otpěra: odpor, odporování
odpozvědě: odpověděl, odpovéděla
odstúpi: odstoupil
odtuši: odušil, odpovéděl 3411
odvléci: odložití, odkládati
obladáš: uhlídáš, spatříš
oblady: ohledání, spatření 186
oblédají: prohlédnu, ohledám 347
oblechnúti: ohluchnouti 2143
ochotenstvie: přívětivost, laskavost
okoj: útěcha, utěšení 3403
okojiti: upokojiti, utišiti 1236
okrásiti: okrásliti 1192
olúčiti: osvětliti, objasniti 1783
omraz: nachlazení, omrazení 2208
ona (duál): oni (dva)
opeření: udeření, uhození 2882
oplúti: obtékati 28
opoleti: ohořeti, opáliti se
optati: vyhledati 374
oslabi: oslábl 2895
oslnúti: oslepnouti 2142
osoba: říše (nebeská), dvůr 2547
osovni: osobní, zvláštní 391, 1275,
 2765
ostaniechu: ostávaly 2373
ostatek: konec 884, 1297
ostati: zanechati, opustiti, vzdáti se
 2705, 2718, 2113
ostaviti sě čěbo: zanechati, opustiti
 2088, 2959
ostuditi: oskliviti 2153
ostyděti sě: stud přemoci 555

<i>ostydnouti</i> : zoškliviti se 3233	<i>po</i> : pro 1618	<i>pořadě</i> : v pořadu, pohlaví 270
<i>osvětítí se</i> : státí se svatým 2211	<i>pobil</i> : pobil 2926	<i>pořknúti, pořáci</i> : pomluviti, obviniti 86
<i>ot</i> : od 1252 atd.; <i>ot tebe</i> : o tobě 1682; = z 416, 1928; <i>ot pomyslenie</i> : nad pomyslením 739	<i>počátek</i> principium (ve významu metafysickém) 2055; <i>s počátka</i> : od počátku 883	<i>poroba</i> : pokora 1012
<i>otáza</i> : otázal, otázala se; <i>otázachu</i> : otázali se	<i>poče</i> : počal, počala; <i>počechu</i> : počali	<i>porobenstvo</i> : v porobenství, poddanství 139
<i>otjieti</i> : odejmouti, zbavití	<i>pod tajemstvím</i> : důvěrně	<i>poručěji</i> : poručím 1031
<i>otlúčiti</i> : odloučiti	<i>poda</i> : podal, podala	<i>poručenie</i> : poručení 71
<i>otňadž</i> : odkud 2008	<i>poddávamy</i> : poddávám	<i>poruči</i> : poručím 816
<i>otpovědiše</i> : odpovídala, odpověděla; <i>otpověděchu</i> : odpověděli	<i>poděkova</i> : poděkoval	<i>poruči</i> : poručila 1559
<i>otpušenie vzieti</i> : rozloučiti se	<i>podlé</i> : vedle; <i>mne podlé</i> : vedle mne 3290; <i>podlé přirovnávámě</i> : v srovnání 788	<i>poruka</i> : poručení, vláda 115
<i>otrap</i> : vředění, extase	<i>podmal</i> : výmol, rokle 1913	<i>posla</i> : poslal; poslachu: poslali, poslaly
<i>otrazi</i> : odrazil, otevřel 2532	<i>podrzanie</i> : osmělení se 2161	<i>posoba</i> : působení, účinnost
<i>ottucha</i> : útěcha, potěšení	<i>podstúpiše</i> : podstoupila 1157	<i>posobnost</i> : působení, účinek
<i>otvoriti</i> : otevřítí	<i>pohádka</i> : otázka, hádanka, hádání	<i>pospěchu</i> : pospíšili, uspěli
<i>ova</i> : ejhle, aj	<i>pohrabachu</i> : pohřbili; <i>pobriesti</i> : pochovati	<i>postata</i> : význam 2380; z <i>žádostnej</i>
<i>ovšem</i> : velice, zcela 233	<i>počovachu</i> : pochovali	<i>postaty</i> : toužebně 873
<i>ozračien</i> : viditelný 1743	<i>pochváli</i> : pochválil 1446	<i>postatstvo</i> : nadbytek, množství, hojnost
<i>ozračenie</i> : viditelnost	<i>pojdi</i> : pojď 3422	<i>postavenie</i> : znamení 1642
<i>ozračiti</i> : viditelným učiniti	<i>poje</i> : pojal, pojala; pojem, <i>pojemi, pojemše</i> : pojav, pojavši, pojavše;	<i>postavi</i> : postavil, postavila
<i>ozrieti se</i> : ohlédnouti se	<i>pojeti</i> : pojmuti	<i>postize</i> : postihl
<i>padesta</i> (duál): padli 2539	<i>pokázati</i> : ukázati; <i>pokáza se</i> : ukázala se	<i>postřete</i> : potkal
<i>pakost</i> : škoda, protivenství, strast	<i>pokleče</i> : poklekla 2832	<i>posúdiťi, aby námi smiech</i>
<i>palej</i> : rubinballais (drahokam) 979	<i>pokloni se</i> : poklonila se; <i>poklonichu</i> : poklonili	posměch, aby ses nám vysmál 1529
<i>panošice</i> : panoše 1533	<i>pokrsti</i> : pokřtil	<i>posúzenie</i> : soud
<i>pece</i> : trápení, muka 2989	<i>pokryti se</i> : skrýti se, zdržeti se (čeho) 2029	<i>potaz, bez potaza</i> : bez váhání, neprodlené
<i>péci se</i> : starati se, pečovati, namáhati se 1542	<i>pokynu</i> : pokynul, pokynula	<i>potázanie</i> : porada 213; <i>bez potázanie</i> : bez váhání, hned, neprodlené
<i>péče</i> : starost	<i>póla</i> : půle 2879	<i>potázachu</i> : potázali se, zeptali se
<i>pěčný</i> : horlivý, nadšený, vroucí 1028, 1770, 3405	<i>polovem</i> : do polovice 2256	<i>potkach</i> : potkal jsem
<i>pějiese</i> : pěla, recitovala 1184	<i>promluvila</i> : promluvila 2487	<i>potratiti se</i> : zavinití ztrátu života 2410
<i>pěníe</i> : pěni, zpěv	<i>pomsti</i> : pomstil	<i>potřeba</i> : nutnost 1834
<i>pest</i> : hanba, potupa 2325	<i>pomyšli</i> : pomyslila	<i>potřebie</i> : potřebí 1491
<i>pětí dsát</i> : padesátí 1553	<i>ponúenie</i> : podnět, ponuknutí, vybídnutí	<i>potřebnost</i> : nutnost 2039
<i>plas</i> : trháni (v prudkém plasě: v prudkém trhání, prudce) 2786	<i>ponuka</i> : popud, podnět, rozkaz, vybídnutí	<i>potuchú</i> : uhasly 680
<i>plasný</i> : plachý 2652	<i>poprava</i> : soud 1132; popravěště 3014	<i>potvořené</i> : znetvořené
<i>plod</i> : potomstvo, rod 1928	<i>poprosi</i> : poprosila 2825, 3309	<i>potvrdi</i> : potvrdil, potvrdila
<i>ploditi</i> : činiti; <i>plodiše</i> : plodil, plodila; <i>žalost ploditi</i> : rmoutiti se, zrak: viděti		
<i>plove</i> : plyne 3489		
<i>plti</i> : pletí 2371, 2666		

pověď: povím 474, 507, 3291;
 povědě: pověděl, pověděla 436,
 454 atd.
povědieš: pověděl 548
povětrný: vzdušný 3465
povzdál: opodál
povztéci se: vzteknouti se
pozdraví: pozdravím
poznámy: poznáme
poznávámy: poznáváme
pozornost: úhlednost, spectabilitas
 1635
pozva: pozval, pozvala
poždati: počkati
poživny: výživný
práchu: prali, praly
právě: v pravdě, skutečně 1545;
 zcela, úplně 2052
praví: pravím, pravit: pravím ti,
 pravím; pravieš: pravil
pravý: rovný 295
preč: pryč 427, 2512, 2927
precistúci: přecistý 485
pred se: před sebou 469
predčestvo: přednost 1608
predeni: před něho
prelest: přelstění 3359
preltýny: překrutný, přehrozný
preli sú: popírali 1581
prelúdti: přelstíti, oklamati
prémo, druha prémo druze: jedna
 vedle, k druhé 2376
preplovný: přebohatý, přehojný
prepozorný: přesvětlý, přejasný 588
pres to : nad to 2979
presúdti: překonati, přemoci
prevádziv se: odváživ se 3053
prežádný: přežádoucí
prchati: zuřiti 3048
pribrachu se: přibráli se 1476
prčina: příslušenství 2860
pride: přijde 2009
prídú: přišli 1482
príe: popírají 1581
príeč, upríeči: naopak 531
príeka, na príeky: na vzdor 498,
 1092
príeta: svár, boj, půtka, spor
príetelnice: přítelkyně
príeti: práti 280, 603
príeti: pítí, zapítí 2525
prícházal: přicházel
príjebchu: přijali 2216
príjide: přišel, přišla, přišlo; *príji-
 dú:* přišli
príjieti: přijmouti; *príjieti se
 čeho:* osvojiti si; *príjem:* přijav
príletěchu: přiletěli
príli: přilila, zalila
prílípnost: příslušnost 1371
prílúcti: připojiti
prílúdti: přilákati
prípomanúti: připomenouti
prísahaji: přísahám
prísežník: spiklenec
prísně: vskutku, vlastně, skutečně
 197
prístúpi: přistoupl, přistouplila;
prístúpista (duál): přistouplili
príště: propukl 1526
príštie: příští, příchod 1903, 2012
prívedu: přivedli 2806
probytie: užitek, prospěch 2800
proctí, procúti: procitla, probudila se
prodesiti: probodnouti, prokláti
projidú: prošly, pronikly 1483
prokní: všeliký, každý 1253
proluky, nebeské proluky: nebeské
 končiny, nebesa 3027
proměnění; bez proměnění: nepro-
 měnně, neodvolatelně 319
pronositi: prozraditi, prozrazovati
pronznuchu: probodli 3017
prorazi: prorázila 2910;
proraziechu: prorázeli 2265
prosíci: prosíc 690
prosinec: listopad
prosočiti: osočiti, obviniti
prospěcha: prospěch
prospěla jsem na svém díele: praco-
 vala jsem se zdarem 1004
prostrano: prostrané místo
proši: prosím; *prošit:* prosímť 573
protívu, protivu: proti
protíva: protivění, vzpírání 2865
proviniti: vlastní vinou ztratiti
psáti: malovati 644, 3366
ptáti: hledati 162, 165, 185
pupenec: kadeř 737
pústenník: poustevník
pyče: litujte 3280
pych, u pychu: pyšně, nadutě 1171
pycha: nádhra 215
pyšiti: dýchatí 2106; *pyše:* dýchaje,
 supě 2205
radějši: raději 298
radichu se: radili se 2428
radošicemi: z radosti, pravou radostí
ráme, ze všeho ramene: ze vši síly
 2296
rany: časný
razi: radím; *razit:* radím ti
roba: nevolná služba (?) 1686
 (Jireček navrhuje čisti
 k robě: k dívce)
robný: nevolný 1630
rok: umluvený čas, lhůta
rov: hrob
rovenstvím: správně, pravdivě, bez
 klamu 565
rovně: člověk rovný komu
rovně: rovina, pláň 2764
rozbrojiti se: rozejiti se
rozczukovati paměti: rozpomínati
 se 1466
rozčítati: rozvážiti (kdyby ses
 pokořil, tvá mysl by povážila)
 1358
rozčúch: poznala, zpozorovala jsem
 1700
rozesla: rozeslal
rozbranie: rozcestí, popravitiě
rozkáza: rozkázal
rozklad: rozložitost, prostor 1841
rozpač, bez rozpači: bez váhání,
 neprodlené 599, 2496

rozpak, bez rozpaka: neprodleně, ihned, bez váhání 2874
rozplozen v zboží: nadán bohatstvím 274
rozšafensťvie: rozšafnost, opatrnost, obezřetnost
rozženie: roznicení, nadšení
róže: růže
rúče: rychle; rúci: rychlý
Rufan: jméno pohanské modly; v poněkud odchylné podobě v latinské předloze staročeské legendy o sv. Markétě (Rufon). Stejně jako Apollon a níže Batom má i toto jméno spíše povahu obecného označení pohanského boha než skutečného vlastního jména 1135, 1169
rukú (duál): rukou 2468, 3476
ryt: zkáza, zhouba 2066
řeču: řeekli
řemeslo: umění 1173
řeva: řva 3139
řezale (duál): řezala (kola)
řiče: říčel
řiže: řev, řvaní 1161
safier: safír 975
sardin: sardius nebo sardonix 979
sbožen: bohat 3380
scepty: žezla 999
sebrachu sē: sebrali se
sedáše: sedal 3110
sediechu: seděli; sedieše: seděl
sede: usedl; sedú: usedli, usadili se; *drieu než sedli*: sotvaže usedli, už 3151
seděnie: sídlo 3402
sen: tento; semu: tomuto
senně: snem, ve spánku 949
sezva: sezval
shledú sē: shlédlí se 3012
schlustiti: zkrátiti, sraziti 2164
schova: pochoval; schován: vykoupěn 2045
sice: onak (tak i sice: tak nebo onak)

sídliti: do osidla zaplésti, chytiti
šej, do sejí doby: do této doby
siesti: seděti 2420
sila: množství 990; dav, lid 3308
skládati: zamýšleti 3066
sklep: klenutí, klenba 984
sklopi sē: sklonilo se 1845
skola: vchod (?) 429
skona: skonak, skončil, skončila, skončilo
skonanie: konec 3406
skonála: skonala, nebo: skončila svůj boj 3504
skoro, v skóre, v skuoře: brzo, rychle
skována: pochována 3475
skřita: kousek, zlomek 2449, 2792
skrovny: tichý, pokorný 175; *skrovně*: pokorně, slušně, krotce 18
skrutý: zkroucený 2254
skerzeň: skrze nějž, skrze který, jímž 964
stibi: slíbila; slíbichu: slíbili
sloň: slonová kost, slonovina 979
slovo dobré: dobrá pověst, chvála 22
složená lež: vymyšlená 52
slubenie: zasnoubení 2388
slubi: slíbila
sluch: slovo, zvuk, jméno 903, 1099; *v sluše*: způsobně, krásně, v půvabu 223; *v drabém sluše*: ve vzácné, líbezné řeči 2174; slušnost, příslušnost, náležitost 3384; *s ľudským sluchem*: s lidskými řečmi, tak aby lidé o tom mluvili 245
slupec: malý sloup, sloupek 2140
slúpi: sloupila 2568
slúžiechu: sloužili
slýši: slyším 1130; *buď vás každý slyše*: poslouchej, slyš každý z vás 1691
směli: odvážili se 1895
směnie: osmělení se 1855
směriti: obrátiti k něčemu 897
smiera: mírnost 2960
smierce: smířitelka 753

smierny: smířlivý, mírný
smieti sē: smáti se 2025
smíiti sē: smilovati se, slitovati se
smluvi: smluvil 2520
smúcie sē: zarmucuje se 2491
smúiti, smúiti sē: rmoutiti se
smy: jsme
mysl: rozum, moudrost; *z mysľa vzaty*: zbavený smyslu, rozumu
mysliti: rozuměti; *myslť všekem*: těžce chápeš 1322; *nesmysl*: nerozumně myslíš, jednáš
myslný: moudrý, rozumný, opatrný
snadny, *z snadna*: snadno 247
sněde sē: sjelo, sešlo se 1622
sněm, sněmši: snáv, snávši
snide: sešel, sešla, zemřel; *snidesta sē* (duál): sešli se; *sníti*: sejiti, zemřiti 3262
snúbiechu: snoubili 136
sobú, s sobú: s sebou
spáše: spala; jako spē: jako spící, jako by spal 2224
spē: sepjal, sepjala; *spemši, spenši*: seppjavši, seppnuvši
spieše: spíše, rychleji
spory: ochtotný 896; *spoře*: bohatě, vydatně
spriehli: spřáhli
srdečníuc: srdečný
ssov: sbor, shromáždění 1652
sta: stanul, stál; *sta sē*: stal, stala, stalo se
stáchu: stáli, stály; *stáše*: stál, stála
stanieše sē: dala se
stane: nastane, stane se 3206
státi: odporovati 1472
stavi: zastavím, odstráním 895; *staviechu sē*: stavili se
stē: stal; *stēchu*: stáli
stien: stín
stínač: kat 3309
stkviechu sē: skvěli, skvěly se; *stkvieše*: skvělo se
stkvúci: skvouci, skvějící se 460

<i>stoli</i> : stolím, stoluji, hodují; <i>stoli-</i> <i>ti</i> : stolovati, hodovati	<i>tako</i> : tak	<i>u, u pohany</i> : v pohany, k pohanům 154
<i>stolici</i> (duál): stolice, trůny	<i>tále</i> : záloha, záruka 1030	<i>učení</i> : učení, učinnost
<i>stonati</i> : sténati, vzdychati	<i>tále</i> : pověst, vypravování 544	<i>učeník</i> : učitel, mistr
<i>strach</i> : hrůza 2804	<i>tálný</i> : snad adjektivum k <i>tále</i> : záloha, rukojmí, 1741 (Erben navrhoval čisti <i>dielny</i> : particeps)	<i>učinění</i> : skutek
<i>střebíc</i> : ostříhající	<i>tamož</i> : tam	<i>učini</i> : učinil; <i>učinichu</i> : učinili
<i>střen</i> : potřen, zahuben 2044	<i>tanu</i> : tanul, tanulo 419	<i>uda se</i> : událo se, přihodilo se 706
<i>střetnutí se</i> : potkati se	<i>Tater</i> : Tatarů 2777	<i>udařit</i> : obdarovati, obdařovati
<i>střežiechu</i> : střezili; <i>střežieše</i> : střežila	<i>tázati</i> : tázati se, žádati 2492	<i>udatstvoie</i> : udatnost
<i>střeblí</i> : střezili, hlídali	<i>tě</i> (duál): ta (líčka)	<i>uderichu</i> : udeřili
<i>strójce</i> : původce 1754	<i>tečieše</i> : telko	<i>úfatí</i> : doufati
<i>strpěti</i> : snést 2384	<i>tělný</i> : tělesný 1740	<i>úhled</i> : pohledění, spatření 721
<i>stúpí</i> : vstoupila 1197	<i>tiehlí</i> : táhli	<i>ubroziti</i> : zastrášiti
<i>stviechu</i> : skvěli, skvěly se	<i>tiemě, těmene</i> : témě, temeno	<i>ujem, ujemši</i> : ujav, pojav, pojavši
<i>stvouci</i> : skvouci	<i>tieži, tieže, tiežete</i> : táží se, ptám se, táže se, tážete se	<i>úkaza, dle úkazy</i> : pro ukázkou, pro podívanou 643
<i>stydky</i> : hanebný, mrzký	<i>tisúce</i> : tisíce	<i>ukázachu</i> : ukázali
<i>suchý, na suše</i> : na souši 3355	<i>tiši se</i> : ztišila se, utichla 2318	<i>úkonně</i> : konečně, definitivně
<i>sús</i> : suché dřevo, palivo 2906	<i>točiti se</i> : nebuď kdo se o tom	<i>ukráčichu</i> : ukrátili
<i>súzi</i> : soudím	<i>toče</i> : nikdo o tom nemluví, nesnaž se o to 357	<i>uložil</i> : připravil 1734
<i>sváda</i> : spor, hádka	<i>toliko</i> : tolik	<i>ulyznúti se</i> : usmáti se
<i>svádny</i> : svárlivý 2994	<i>tovariš</i> : druh	<i>umě</i> : uměl; <i>uměji</i> : umím; <i>umějie-</i> <i>še</i> : uměl
<i>sváři se</i> : sváří se, pru se 1218	<i>trápíeše</i> : trápil, trápila	<i>umetachu</i> : vmetali 2214
<i>svátostí</i> (<i>t. j. křtem</i>): 1702	<i>třeštiechu</i> : létaly 2886	<i>umně</i> : pozorně 2051
<i>svě</i> (duál): jsme 332	<i>trb</i> : skulina, skrýše 641	<i>umře</i> : umřela 1115
<i>svěť</i> : svatí 520; <i>světíe</i> : svatě 1182	<i>třidsetikrát</i> : třicetkrát	<i>umytiti</i> : podplatiti
<i>světlošćemi</i> : pro světlost 2538	<i>třiesli se</i> : třásli se	<i>unaviti</i> : zahubiti, usmrtiti 2973
<i>svleku</i> : svlékli	<i>Tristran</i> : Tristan 2388	<i>v uobludu</i> : v bludu, poblouzení 2111
<i>svoji</i> (duál): své 918, 2316, 2835, 3107, 3324	<i>trpiechu</i> : trpěly; <i>trpieše</i> : trpěla	<i>v uodtuchu</i> : v útěchu 3227
<i>svožil</i> : sklenul 1372	<i>trupec</i> : špalík, pařez 2141	<i>v ukonečka</i> : na okénko 872
<i>svorně</i> : na svoru 659	<i>tržěti</i> : směřovati, puditi 845	<i>v uosmináste</i> : v osmnácti 118
<i>svú</i> (duál): svých 3323	<i>tudiež, tudieže</i> : na témž místě, stejně, také	<i>do uostatka</i> : do konce
<i>svůj</i> : patřičný 3384	<i>túba</i> : tesknost, zármutek	<i>po uosudu</i> : po osudu, osudem 1694
<i>svyčej</i> : obyčej, zvyk 1655	<i>tuby</i> : tvrdý, krutý 2632	<i>upokojili se</i> : utišili se 948
<i>szořiti</i> : stvořiti, připravit, sklenouti	<i>turkat</i> : tyrkys 979	<i>úpolá</i> : nadarmo 2546
<i>szuchu</i> : szuli, svlékli 3016	<i>tuž</i> : tu, tehdy	<i>upřiemý</i> : upřímý
<i>šťastný</i> : šťastný	<i>túži</i> : toužím; <i>túžiti</i> : toužiti, nařika- ti, rmoutiti se	<i>úroda</i> : přirozená povaha (?) 3283
<i>šćedry</i> : štedřý; šćedře: bohatě 3454	<i>tvári</i> : tvorové 591, 2933	<i>úropně</i> : hrdě, zpupně
<i>šćestie</i> : štěstí	<i>tvárný</i> : pěkný, krásný 291	<i>urozenie</i> : narození 1326
<i>školny, školní</i> : učenec, učitel 99	<i>tvoríechu</i> : tvořili 2320	<i>usadichu</i> : usadili
<i>špíle</i> : žert 310	<i>tvrdost</i> : obloha nebeská, firmamen- tum 1378	<i>úsilny</i> : těžký, nesnadný, obtížný; snažný 2435
<i>ta</i> (duál akus.): ty 3449		
<i>tady</i> : tak; <i>tadyž</i> : tím způsobem, tak		
<i>tajné, tajno</i> : tajné, skryté místo 2596, 3108		
<i>takět</i> : takto 345		

<i>usilováše</i> : usiloval	<i>velé</i> : mnoho	<i>vrovnatí se</i> : vyrovnati se
<i>úslona</i> : záře, vlastně „to, co je v záři, v světle“	<i>velesenstvie</i> : velebnost (výklad nejistý) 2176	<i>vsadichu</i> : vsadili
<i>uslyšě</i> : uslyše; uslyšel; <i>uslyšechu</i> : uslyšeli	<i>vep</i> : úpění, nářek 1209	<i>všchod</i> : východ
<i>usnu</i> : usnula	<i>věři</i> : věřím; věři: věř 2970;	<i>vsláněti se</i> : ukláněti se
<i>usnúbiti</i> : zasnoubiti	<i>věřúci</i> : věřící	<i>všpora</i> : spor, odporování
<i>úsoba</i> : stav, rozpoložení mysli 3141	<i>veselé</i> : veselí, radost; slavnost 1150	<i>vspravichu</i> : vypravili, vyložili
<i>uspoliti</i> : připojiti 2896	<i>veselítí se</i> : radovati se	<i>vstachu</i> : vstali; <i>vstaníta</i> (duál): vstaňte
<i>ustavičný</i> : pevný, stálý	<i>veš</i> : všechen, celý	<i>vstavi</i> : vstavila
<i>ustavičstvo, ustavičnost</i> : stálost, vytrvalost	<i>vězeti</i> : býti ve vězení, uvězněn 2625, 2684	<i>vstona</i> : zastěnal
<i>ústavný</i> : stálý, pevný	<i>vězře</i> : vzezřel, pohlédl, vzezřela	<i>vstvoři se</i> : stvořilo se
<i>utázati se</i> : uraditi, rozhodnouti se	<i>vidě</i> : viděl, viděla; <i>vidiech</i> :	<i>vstúpi</i> : vstoupila
<i>utěši</i> : utěšil	viděla jsem; <i>vidiesta</i> (duál): viděli; <i>vidioste</i> : viděli jste;	<i>vstúce</i> : vysoukal
<i>utěžěti</i> : získati	<i>vidíta</i> (duál): vidí; <i>vidá</i> : vidouc 2864	<i>všaký</i> : všeliký, každý
<i>utíče se</i> : zavřela se (nebo snad uchýlila se) 263	<i>vidomen</i> : viditelný 1743	<i>všekerno</i> : všecko 1787
<i>uvrci</i> : uvrhnouti	<i>vidomy</i> : vidoucí 290	<i>všelíkaky</i> : všelijaký, všeliký
<i>uzřě</i> , <i>uzře</i> : uzřel, uzřela;	<i>viec</i> : nadále 2069	<i>všelíkz</i> : zcela, ovšem 2645
<i>uzřesta</i> (duál): uzřeli	<i>vieste</i> : vite 1836	<i>všickerni</i> : všickni 3087
<i>užasi se</i> : uleknuvši se 321;	<i>viěže</i> : váže 2602	<i>vy</i> : vás 1517
<i>užasu se</i> : ulekli se	<i>viniti se</i> (<i>k komu, proti komu</i>): pro-viniti se proti komu	<i>vydachu</i> : vydali 2400
<i>užěci</i> : upáliti	<i>vitěz</i> : hrdina 3112	<i>vydati</i> : vdáti 244
<i>úžest</i> : zděšení, úžas	<i>vitěžský</i> : přemoudrý 1803	<i>vydřechu</i> : vydřeli
<i>užiti, užila bude</i> : užije 2077; <i>tak tiem užil</i> : tak se mu vedlo 2163	<i>vladěš</i> : vládněš 1244	<i>vychodiechu</i> : vycházeli, vycházely
<i>v němz</i> : v kterémzto 3477, v čem 1386, v čemž 1233	<i>vládněšie</i> : vládl	<i>vykládáchu</i> : vykládali; <i>vykládá se</i> : mluví se, rozumí se 2040
<i>v řiedě</i> : v řádě, řádně 435, 1612	<i>vlásenie</i> : žíně 2254	<i>vyložený</i> : vynikající, obzvláštní
<i>vada</i> : vášeň, náruživost; <i>v hměvněj vadě</i> : rozhněván	<i>vlast</i> : moc 1781, 1843	<i>vymyslichu</i> : vymyslili
<i>vába</i> , <i>v téj váze</i> : v té míře, tak	<i>vláští</i> : zvláštní 2298	<i>vyměchu</i> : vyňali; <i>vyněmši</i> : vyňavši
<i>valěchu se</i> : valily se	<i>vleté</i> : vlétl; vletálo vletělo:	<i>vymide</i> : vyšel, vyšla
<i>váma</i> (duál): vám	<i>vloži</i> : vložil	<i>vyrazi</i> : vyrazil
<i>vděčně</i> : ochotně 1771, 2085	<i>vlúci</i> : vloučila, spojila (<i>smysl v ustavičnost vlúci</i> : nabyla pevné mysli 1558)	<i>vysadiěše</i> : vysazovala, trhala
<i>vdovně</i> : vdova 122	<i>vnad</i> : zvyk, obyčej 1212	<i>vyspiěši se</i> : vymizel 1002
<i>vě</i> : běda 1675, 2693	<i>vnáda</i> : zvyk, obyčej 1212	<i>vystřez se</i> : vystřez, vystříhej se
<i>vě</i> (duál): my dvě 332	<i>vníče</i> : vnikla	<i>vytrhniechu</i> : vytrhovali, vytrhovaly
<i>vece</i> : děl, řekl; <i>vecechu</i> : řekli	<i>vníde</i> : vešel, vešla	<i>vyvedú</i> : vyvedli
<i>věčnúci</i> : věčný, věcnoucí	<i>vóle</i> : vůle; <i>dobrú vuolí</i> : dob rovolně 1544	<i>vz to pověděníe</i> : na ta slova, k těm slovům 320
<i>vede</i> : vedl, uvedl; <i>vedú</i> : vedli	<i>vrátek</i> : vratký, nestálý; <i>z vrátka</i> : z týlu (?) 743	<i>vzdachu</i> : vzdali; <i>vzdávájúc</i> : vzdávající
<i>vědě</i> : vím; <i>vědieše</i> : věděl, věděla	<i>vrchni</i> : svrchovaný, nejvyšší	<i>vzdáli</i> : opodál
<i>vediechu</i> : vedli; <i>vedieše</i> : vedl, vedla		<i>vzdieni</i> : nazváni 1644 (nebo právi vzdieni: ospravedlnění)
<i>věhblasa</i> : moudrost, obezřetnost		<i>vzdora</i> : vzdor, odpor
<i>věhblasny</i> : moudrý, rozumný, opatrný		<i>vzdřěbši</i> : způsobivši 2348
		<i>vzdřžal</i> : zdržel

<i>vzdviže</i> : zdvihl, zdvihla	<i>začē, začē</i> : začal	<i>zbluk</i> : ohlušení, omámení 1095
<i>vzdýcháše</i> : vzdychal, vzdychala, vzdychalo	<i>zabnati</i> : zajeti 2338	<i>zchlíbeny</i> : vychválený, proslulý
<i>vze</i> : vzal, vzala; <i>vzechu</i> : vzali, vzaly; <i>vzela, vzeli</i> : vzala, vzali; <i>vze-sta</i> (duál): vzali; <i>vzem, vzeš, vzeše</i> : vzav, vzavši, vzavše	<i>zabradichu</i> : zahradili	<i>zcbvosta</i> : rozbil, roztráskal 2881
<i>vzecheš</i> : budeš chtít 3199	<i>zaklopi</i> : zaklopila, zavřela	<i>zššēs</i> : získáš
<i>vzčovati</i> : vychovati; <i>schovati</i> 3387	<i>zalúbiti</i> : zamilovati	<i>zjeví se</i> : zjevil se
<i>vzjiskři</i> : vzjiskřil, vzplanul	<i>zamiesiti</i> : zamíchati, uvést ve zmatek	<i>zjevně se proněsti</i> : vyjít na jevo 1273
<i>vzkládá</i> : vynakládá 251	<i>zámutek</i> : zármutek	<i>zkazi</i> : zkazil; <i>zkaziechu</i> : kazili
<i>vzkríče</i> : vykřikl	<i>zapletiechu</i> : zaplétaly	<i>zlob, zloba</i> : hněv, zlost
<i>vzkrúže</i> : okrouhlé, okrouhlé klenuti 1378, nebo (podle Gebaura) <i>vzkrúže</i> : krouží	<i>zápověd</i> : příkaz 2434	<i>zlost</i> : zloba
<i>vzkrúřiti se</i> : kouřem vzhůru stoupati	<i>zaratiti</i> : zrušiti, <i>zahubiti</i> 1676	<i>zmlitky</i> : milý, přemilý
<i>vzmlámola</i> : zamumlal	<i>zarazi</i> : zarazil	<i>zmluvil</i> : promluvil
<i>vzmluvi</i> : promluvil, promluvila; <i>vzmluvichu</i> : přemlouvali	<i>zaríl</i> : zařval 3246	<i>zmrtvěl</i> : zmrtněl 1391
<i>vzmrákati</i> : zamračiti, zatemniti	<i>zasē, za se</i> : za sebou, po sobě, s sebou 2270; <i>nazad, nazpátek</i> (za sebe) 2372, 2586, 2787, 2890	<i>znáchu</i> : znal; <i>znajješē</i> : znala; <i>známy</i> : známe
<i>vzňala</i> : podjala 1605	<i>záslon</i> : zaslona	<i>znamenaji</i> : znamenám, uznamenám
<i>vzňējuc</i> : znějice; <i>vzněla</i> : zněla	<i>zasvieti</i> : rozsvítla	<i>znēmēti</i> : oněměti
<i>vznie</i> : vzešel, vzešla, vzešlo; <i>vznidú</i> : vzešly; <i>vzniti</i> : vzejiti 3263	<i>zateše se</i> : zastesklo se	<i>zpuše</i> : zpuřil, zpuřila
<i>vznieti</i> : vznítla	<i>zatvořiti</i> : zavřiti	<i>zřēsta</i> (duál): zřeli, hleděli
<i>vznikl</i> : dospěl 3378; <i>vznikše</i> : povstavše, vzpřimivše se	<i>zāvada</i> : překážka	<i>zřiedlo</i> : ohled, zřetel (Erben vykládal: zrcadlo)
<i>vznositi</i> : vznášeti; <i>vznoši</i> : vznášim	<i>zavadiše</i> : zavádila, uvázla	<i>zsadi</i> : zsadil, usadil; <i>zsaditi</i> : usaditi
<i>vzořiti</i> : stvořiti, připraviti	<i>závidiechu</i> : záviděli	<i>zstavi</i> : postavil
<i>vzpáčiti</i> : zvrátiti, vyvrátiti	<i>zavoláčiji</i> : zavláčeji	<i>zučiti</i> : naučiti
<i>vzpodjechu</i> : vzpodjaly, pojaly, zmocnily se; <i>vzpodjechu se</i> : podjali se, odebrali se; <i>vzpodjala</i> : podjaly, podnikla 2994	<i>zavola</i> : zavolal, zavolala	<i>zuoče</i> : spatře 130
<i>vzpomanu</i> : vzpomněl, vzpomněla; <i>vzpomanuč</i> : vzpomenuce, vzpomenu-li 3429	<i>zazpěva</i> : zazpívala	<i>zvēzenie</i> : svázání, spletení
<i>vzprasi</i> : poprosila	<i>zazře</i> : zazřel, spatřil	<i>zvlasti</i> : zvláště 3287
<i>vztriehli</i> : vztáhli, oblékli	<i>zbež</i> : vžeň, zajatec 2430	<i>zvyčej</i> : obyčej
<i>vzveden</i> : uveden 496; <i>vychován</i> 2455	<i>zbež</i> : dav	<i>zyvati</i> : volati, vybízeti
<i>vzvěsichu</i> : zavěsili, pověsili	<i>zbledē</i> : zbledl, zbledla	<i>zželi se</i> : zželelo se, bylo líto
<i>vzvola</i> : zvolal, zvolala	<i>zbožie</i> : majetek, statek, panství; bohatství, blahobyť; říše nebeská 1112	<i>zžesil</i> : polekal, poděsil
<i>vzvolichu</i> : zvolili; <i>vzvolil k matce</i> : zvolil za matku 1946	<i>zbyti</i> : pozbyti, zbaviti se; zapuditi 88	<i>žádaji</i> : žádám
<i>zabi</i> : zabil, zabila	<i>zdáše se</i> : zdálo se	<i>žádny</i> : žádoucí; <i>i žádny</i> : žádný
	<i>zdávajíc</i> : vzdávajice 218	<i>žádostny, z žádostnej postaty</i> : toužebně 873
	<i>zdechu</i> : učinili; <i>zdeľa</i> : učinila	<i>žádúci</i> : žádoucí; <i>i žádúci</i> : žádný
	<i>zdeše</i> : zde, tu 2168	<i>žák</i> : student, klérík
	<i>zdiēše se</i> : zdálo se	<i>žđati</i> : čekatí; <i>žđúce</i> : čekajice, očekávajice
	<i>zdiēti</i> : učiniti; počítí 3106	<i>želeji</i> : litují; <i>želejici</i> : litující
	<i>zdviže se</i> : zdvihl se	<i>žiedē</i> (<i>nom. žáda</i>): žádosti, tužbě
	<i>zelenásta se</i> (duál): zelenaly se	<i>žiti</i> : požívatí 2677
	<i>zém</i> : zemí 1580	<i>životi</i> : při životě zachovati 1521
	<i>zesnuchu</i> : usnuli	<i>život</i> : tělo 287; <i>jeji život</i> : jí 930; <i>své životy</i> : sebe 2418
	<i>zežže</i> : zžehl, spálil	

Legenda o svaté Kateřině

Staročeský text přepsal a studií jej doprovodil Jan Vilikovský
S litograficky kolorovanými dřevoryty Karla Svolinského
a v typografické úpravě Methoda Kalába
z písma Caslon ručně vysázela a na holandský papír ♡
vytiskla Průmyslová tiskárna
Vydal Spolek českých bibliofilů ve 320 výtiscích
v Praze v únoru 1941

m. kaláb K. Svolinský!
6. května 1941